

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ, ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ
ΤΕΧΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Η Θεωρία της Ψαλτικής Τέχνης στα Δημοτικά Τραγούδια: Διδακτικές προσεγγίσεις
της Τροπικότητας και της Σημειογραφίας

«Theory of the Chanting Art through Greek Folk Songs:

Teaching Approaches for Modality and Notation»

Πτυχιακή Εργασία

Καραβίδας Άγγελος

A.M.: msa20013

Επιβλέπων Καθηγητής: Πατρώνας Α. Γεώργιος,
Επίκουρος Καθηγητής

Θεσσαλονίκη, 2023

Περιεχόμενα

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	4
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	5
ΠΡΟΛΟΓΟΣ – ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο :	
Η πορεία & τα στάδια της έρευνας/επιλογής των τραγουδιών προς επεξεργασία	8
1 ^ο στάδιο:	8
2 ^ο στάδιο:	12
3 ^ο στάδιο:	16
4 ^ο στάδιο	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο :	
Διάρθρωση του 2 ^{ου} κεφαλαίου της εργασίας – Οι αναλύσεις των δημοτικών τραγουδιών	28
2.1 Η Διάρθρωση των αναλύσεων	28
2.1.1. Η Μεταγραφές των δημοτικών τραγουδιών.	29
2.2 Οι αναλύσεις	31
2.2.1. «Απάνω στη τριανταφυλλιά»	31
2.2.2. «Μωρή κακιά γειτόνισσα»	38
2.2.3. «Στάζουν τα κεραμίδια σου»	46
2.2.4. «Από την πόρτα σου περνώ»	53
2.2.5 «Η Γιωργίτσα»	62
2.2.6. «Είναι καρδιές όπου γελούν»	73
2.2.7. «Βαρύτερ' απ' τα σίδερα»	83
2.2.8. « Η Αλατσατιανή»	95

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Παρουσίαση πρότυπων διδακτικών μοντέλων/προσεγγίσεων μέσα από σχεδιαγράμματα μαθημάτων	105
1 ^ο Σχεδιάγραμμα Μαθήματος	105
2 ^ο Σχεδιάγραμμα Μαθήματος	112
3 ^ο Σχεδιάγραμμα Μαθήματος	117
4 ^ο Σχεδιάγραμμα Μαθήματος	124
5 ^ο Σχεδιάγραμμα Μαθήματος	132
6 ^ο Σχεδιάγραμμα Μαθήματος	139
7 ^ο Σχεδιάγραμμα Μαθήματος	146
8 ^ο Σχεδιάγραμμα Μαθήματος	153
Επίλογος	159
Παράρτημα	160
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	163

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα εργασία είναι αποτέλεσμα πολύμηνης προσπάθειας -κατά τη διάρκεια της οποίας υπήρξαν κάποιες δυσκολίες-, οι οποίες όμως κατάφεραν να ξεπεραστούν και να ολοκληρωθεί η εργασία με αίσιο τέλος. Με την παρούσα σηματοδοτείται και το τέλος των προπτυχιακών μου σπουδών στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

Αρχικά, οφείλω να ευχαριστήσω την οικογένεια μου, για την στήριξη και την καθοδήγηση της τα τέσσερα αυτά τα χρόνια. Έπειτα, ιδιαίτερες ευχαριστίες αρμόζουν στον καθηγητή μου και επιβλέποντα της εργασίας καθηγητή κ. Γεώργιο Πατρώνα, αφενός για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε ως προς την εκπόνηση του συγκεκριμένου θέματος και αφετέρου για την καθοδήγησή και την υποστήριξή του τόσο κατά την διάρκεια της εκπόνησης και συγγραφής της εργασίας, όσο και κατά την διάρκεια ολοκλήρωσης της φοίτησης μου.

Επίσης, ευχαριστώ θερμά τον καθηγητή π. Νεκτάριο Πάρη, για την συμβολή του και την υποστήριξή του σε ένα από τα στάδια της εργασίας. Ένα μεγάλο ευχαριστώ οφείλω και στους υπόλοιπους καθηγητές μου για την αρωγή τους όλα αυτά τα χρόνια.

Ειδικές ευχαριστίες στον κ. Πατρώνα, αλλά και στον υποψήφιο διδάκτορα του Πανεπιστημίου Μακεδονίας κ. Σπύρο Πλούμπη, για την παραχώρηση κάποιου μέρους του υλικού, χωρίς το οποίο η εργασία αυτή δεν θα είχε προχωρήσει.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία με τίτλο «Η Θεωρία της Ψαλτικής Τέχνης στα Δημοτικά Τραγούδια: Διδακτικές προσεγγίσεις της Τροπικότητας και της Σημειογραφίας» έγκειται στο πεδίο της Μουσικής Παιδαγωγικής και πιο συγκεκριμένα της Διδακτικής της Ψαλτικής Τέχνης σε μαθητές, μέσω της χρήσης δημοτικών τραγουδιών. Μέσα από μια διαδικασία συλλογής, καταχώρησης και ανάλυσης επιλεγμένων δημοτικών τραγουδιών σε βυζαντινή σημειογραφία, έγινε προσπάθεια για την δημιουργία ενός διδακτικού μοντέλου. Το μοντέλο αυτό στοχεύει στην κατανόηση από πλευράς μαθητών βασικών στοιχείων της τροπικότητας της Βυζαντινής μουσικής (Ψαλτικής Τέχνης), καθώς και στοιχείων της Σημειογραφίας της. Με πύλωνα τα ελληνικά δημοτικά τραγούδια απότοκος σκοπός της εργασίας είναι να γνωρίσει ο μαθητής στοιχεία της Θεωρίας και της Σημειογραφίας της Ψαλτικής Τέχνης.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ – ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία με τίτλο «Η Θεωρία της Ψαλτικής Τέχνης στα Δημοτικά Τραγούδια: Διδακτικές προσεγγίσεις της Τροπικότητας και της Σημειογραφίας» εκπονήθηκε στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας και συγκεκριμένα στο τμήμα Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης.

Πρόκειται για μία εργασία, για το θέμα της οποίας αρχικά παρουσιάστηκε μία ιδέα στην οποία αργότερα προστέθηκαν στοιχεία και ολοκληρώθηκε το θέμα, προκειμένου να είναι επιστημονικού επιπέδου. Η εργασία είχε ως αφετηρία την επιθυμία να βρεθεί ένας τρόπος να γίνει λόγος και να διδαχθούν στοιχεία της σημειογραφίας και της τροπικότητας της Βυζαντινής Μουσικής. Ένας τρόπος διαφορετικός από τον «παραδοσιακό». Αυτός έγινε και ο στόχος της εργασίας: η δημιουργία διδακτικών προσεγγίσεων οι οποίες προκύπτουν μέσα από την έρευνα, την συλλογή, την ανάλυση διαφόρων δημοτικών τραγουδιών. Μέσω αυτών των διδακτικών προσεγγίσεων γίνεται αναφορά στην σημειογραφία και στη τροπικότητα της Βυζαντινής Μουσικής.

Η εργασία βασίζεται σε παραδοσιακά – δημοτικά τραγούδια συλλογών και έργων που μέσα από την καταγραφή των τραγουδιών συμβάλλουν όχι μόνο στη διατήρηση και στη διαφύλαξη της ελληνικής κληρονομιάς, αλλά και της βυζαντινής παρασημαντικής. Οι συλλογές αυτές εμπεριέχουν τραγούδια γραμμένα σε βυζαντινή παρασημαντική. Με την σε βάθος έρευνα αυτής της βιβλιογραφίας έγινε αντιληπτός ο τεράστιος πλούτος της ελληνικής παράδοσης, αλλά και η δυσκολία του έργου της εργασίας.

Όσον αφορά την δομή της εργασίας, αποτελείται από τρία (3) κυρίως κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο, παρουσιάζεται ο τρόπος σκέψης και η διαδικασία επιλογής των εξεταζόμενων τραγουδιών, καθώς και τα στάδια της έρευνας που οδήγησαν σε αυτή. Στο δεύτερο κεφάλαιο, γίνεται μία προσπάθεια ανάλυσης των τραγουδιών ως προς την τροπικότητά τους και τα επιμέρους σημειογραφικά στοιχεία που παρουσιάζουν. Στο τρίτο κεφάλαιο πραγματοποιείται η παρουσίαση προτύπων σχεδιαγραμμάτων μαθημάτων, τα οποία ίσως να εξυπηρετήσουν και τον σκοπό της εργασίας, ο οποίος είναι η παρουσίαση της σημειογραφίας και η τροπικότητας της Β.Μ. (ή Ψαλτικής Τέχνης). Τέλος, στην εργασία εμπεριέχεται και ένα παράρτημα, στο οποίο εξηγούνται διάφοροι όροι που χρησιμοποιήθηκαν κατά την πορεία της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο:

Η πορεία & τα στάδια της έρευνας/επιλογής των τραγουδιών προς επεξεργασία

Η ελληνική δημοτική παράδοση περιλαμβάνει ένα τεράστιο αριθμό παραδοσιακών τραγουδιών από όλες τις περιοχές της Ελλάδας. Το κάθε ένα είναι ξεχωριστό και διαφορετικό από το άλλο, ωστόσο μαζί συνθέτουν και αποτελούν το μεγαλείο της παραδοσιακής μας μουσικής. Με αυτή τη σκέψη ξεκίνησε η διαδικασία εύρεσης και επιλογής των παραδοσιακών τραγουδιών της παρούσας εργασίας, μία διαδικασία “επίπονη” και χρονοβόρα. Αν και μελετήθηκαν αρκετά βιβλία και συλλογές με παραδοσιακά ή δημοτικά τραγούδια συμπεριλαμβανομένων και των:

1. Ψάχος, Κ.Α. 1923. *«Δημώδη Άσματα Γορτυνίας εις βυζαντινήν & και ευρωπαϊκήν παρασημαντικήν εκδιδόμενα δαπάνη του εν Πειραιεί Γορτυνιακού Συνδέσμου»*. Εν Αθήναις: Τύποις Περιοδικού “Σφαίρας”.
2. Ντάκουλας, Ανδρέας. 1961. *«Δημοτικά Άσματα εις βυζαντινήν μουσικήν σημειογραφίαν»*. Αθήνα.
3. Μόσχος, Κώστας, Νάνσυ Τουμπακάρη και Μιχάλης Τόμπλερ. *Μουσικό Ανθολόγιο Α-ΣΤ Δημοτικού: Βιβλίο Δασκάλου*. Αθήνα: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων.
4. Καράς, Σίμων. 2002. *Δημοτικά Τραγούδια Ηπείρου σε Βυζαντινή Μουσική Σημειογραφία*. Επιμέλεια του Μάρκου Κ. Ι.. Αθήνα: Σύλλογος προς Διάδοσιν της Εθνικής Μουσικής,

επιλέχθηκαν να εξεταστούν μόνο τα βιβλία και οι συλλογές που συναντάμε στην βιβλιογραφία της εργασίας.

1^ο στάδιο:

Το πρώτο στάδιο της έρευνας ήταν η συλλογή ενός αρχικού όγκου δημοτικών – παραδοσιακών τραγουδιών που αποτέλεσαν τον πυρήνα από τον οποίο στην συνέχεια θα αντλούντουσαν τα επιθυμητά τραγούδια. Σε αυτό το αρχικό στάδιο ο σκοπός ήταν να συμπεριληφθούν όσα περισσότερα τραγούδια ήταν δυνατόν για

κάθε έναν από τους οκτώ (8) ήχους της Βυζαντινής Μουσικής. Έτσι, μετά το πέρας του πρώτου αυτού σταδίου η λίστα των τραγουδιών παρουσιάζεται ως εξής:

α.α.	Όνομα τραγουδιού	Ήχος τραγουδιού	Μουσικό βιβλίο
1.	Άλφα θέλω να αρχινήσω	Λέγετος	Θεσσαλία, 15
2.	Κάλαντα Φώτων – Αύριο τα Φώτα	Τρίτος	Θεσσαλία, 35
3.	Απόψι Μαυρομμάτα μου	Πλάγιος του β΄	Θεσσαλία, 27
4.	Έχω δυο λόγια να σας πω	Πλάγιος του δ΄ επιφωνών	Θεσσαλία, 92
5.	Όλα τα πουλάκια	Πρώτος	Θεσσαλία, 185
6.	Όλες οι παπαρούνες	Πρώτος	Θεσσαλία, 187
7.	Στ΄ αναπλιού το Παλαμήδι	Πρώτος	Θεσσαλία, 248
8.	Τρία χρυσά τριαντάφυλλα	Πλάγιος του δ΄ χρωματικός	Θεσσαλία, 267
9.	Ωραία που είναι η νύφη μας	Πλάγιος του δ΄	Θεσσαλία, 276
10.	Ένας πασάς διαβαίνει	Πρώτος	Θεσσαλία, 85
11.	Κάτω στο γιαλό (Κανελλόριζα)	Πρώτος / πλάγιος του Α΄	Θεσσαλία, 123 & Παππás Α΄ τόμος, 33
12.	Ο διδάσκαλος του σπίνου	Πρώτος	Παππás Α΄ τόμος, 13
13.	Πέρα στους πέρα κάμπους	Τέταρτος εκ του πα	Παππás Α΄ τόμος, 16
14.	Κίνησε η γερακίνα	Πλάγιος του δ΄	Παππás Α΄ τόμος, 63
15.	Τώρα που φθινοπωριάζει	Λέγετος	Παππás Α΄ τόμος, 69

16.	Χαρά που το 'χουν τα βουνά	Πρώτος	Παππός Α' τόμος, 107
17.	Κάλαντα βυζαντινά Α & Β	Πρώτος	Παππός Α' τόμος, 134 & 136
18.	Χορέψετε, χορέψετε	Πλάγιος του δ'	Παππός Α' τόμος, 262
19.	Ναήσαν τα νιάτα δυο φορές	Πρώτος	Παππός Α' τόμος, 263
20.	Ένα καράβι από Χιό	Τρίτος	Παππός Α' τόμος, 269
21.	Από τα μικρά μου χρόνια	Βαρύς εκ του ζω	Παππός Α' τόμος, 273
22.	Πουλάκι είχα στο κλουβί	Δεύτερος	Παππός Α' τόμος, 274
23.	Μωρή κακιά γειτόνισσα	Δεύτερος	Παππός Α' τόμος, 283
24.	Ο αμάραντος	Πλάγιος του β'	Παππός Β' τόμος, 332
25.	Δώδεκα χρονών κοράσι	Πλάγιος του β'	Παππός Α' τόμος, 305
26.	Βλέπεις εκείνο το γυμνό (Κάλαντα)	Πλάγιος του δ' τρίφωνος (εκ του Γα)	Παππός Β' τόμος, 39
27.	Κάτου στου Βάλτου τα χωριά	Πλάγιος του δ' εκ του Γα	Παππός Β' τόμος, 56
28.	Είναι καρδιές όπου γελούν	Πλάγιος του β'	Παππός Β' τόμος, 362
29.	Πιδιά μ' σαν θελ' τι λιβιντιά	Πλάγιος του β'	Παππός Β' τόμος, 65
30.	Στη μέση στην Αράχωβα	Τρίτος (παραμεσάζων)	Παππός Β' τόμος, 76
31.	Πολλά καράβια στο γιαλό	Βαρύς εκ του γα	Παππός Β' τόμος, 85

32.	Τι έχεις καημένε πλάτανε	Πλάγιος του β΄ τετράφωνος	Παππός Β΄ τόμος, 90
33.	Επάνω σ' όρος σε βουνό	Τρίτος	Παππός Β΄ τόμος, 132
34.	Αν εμένα δεν πιστεύεις	Πλάγιος του β΄	Παππός Β΄ τόμος, 134
35.	Μήνυσε μου να σου στείλω	Πρώτος εκ του Κε	Παππός Β΄ τόμος, 139
36.	Βασιλικός πλατύφυλλος	Λέγετος	Παππός Β΄ τόμος, 140
37.	Βασιλικός θα γίνω	Βαρύς εκ του ζω (επτάφωνος)	Παππός Β΄ τόμος, 142
38.	Καράβι, караβάκι	Πλάγιος β΄	Παππός Β΄ τόμος, 173
39.	Με γέλασανε τα πουλιά	Πρώτος	Παππός Β΄ τόμος, 204
40.	Μοναχογιός ο Κωνσταντής	Πλάγιος του α΄	Παππός Β΄ τόμος, 219
41.	Στάζουν τα κεραμίδια σου	Τρίτος	Συλλογή δημοτικών τραγουδιών, 34
42.	Τζιβαέρι	Πρώτος	Συλλογή δημοτικών τραγουδιών, 12
43.	Θάλασσα του θαλασσινούς	Πρώτος	Παππός Β΄ τόμος, 327
44.	Τη θάλασσα τη γαλανή	Πρώτος	Παππός Β΄ τόμος, 330
45.	Η μάνα μου στη ξενιτιά	Λέγετος	Παππός Β΄ τόμος, 331
46.	Μήλο μου κόκκινο	Τρίτος	Παππός Β΄ τόμος, 341
47.	Απάνω στη τριανταφυλλιά	Πρώτος	Παππός Β΄ τόμος, 345
48.	Απόψι τα μεσάνυχτα	Πρώτος	Παππός Β΄ τόμος, 361

49.	Η Εγγλεζίτσα	Πρώτος (επτάφωνος)	Παππός Β΄ τόμος, 364
50.	Ποιος είδε νέο σεβνταλή	Πρώτος	Παππός Β΄ τόμος, 371
51.	Η Γιωργίτσα	Πλάγιος του α΄	Παππός Β΄ τόμος, 374
52.	Η Αλατσατιανή	Πλάγιος του δ΄	Παππός Β΄ τόμος, 376
53.	Αραμπάς περνά	Πλάγιος του β΄	Παππός Β΄ τόμος, 379
54.	Βαρύτερ' απ' τα σίδερα	Βαρύς εκ του ζω	Παππός Β΄ τόμος, 383
55.	Από τη πόρτα σου περνώ	Λέγετος	Παππός Β΄ τόμος, 414

Πίνακας 1. 1ο στάδιο: συλλογή τραγουδιών

2^ο στάδιο:

Η αρχική ιδέα, με την οποία ξεκίνησε αυτό το στάδιο της έρευνας, ήταν τα τραγούδια με τα οποία θα ασχολούμασταν στην εργασία να είχαν κάτι κοινό. Πρωτίστως, υπήρξε η σκέψη τα τραγούδια είτε να προέρχονταν από μία συγκεκριμένη περιοχή της Ελλάδας, είτε το θέμα τους (το περιεχόμενο των στίχων) να ήταν κοινό. Ως εκ τούτου και μελετώντας εκ νέου τη βιβλιογραφία σε αυτό το στάδιο, επιχειρήθηκε μία προσπάθεια διαλογής των τραγουδιών του πρώτου σταδίου και ταυτόχρονα συλλογής νέων τραγουδιών προς επεξεργασία. Σε αυτό το στάδιο, εκτός από την συλλογή των τραγουδιών στους οκτώ (8) ήχους έγινε επίσης η καταχώρηση τους, η καταγραφή του τόπου προέλευσης καθώς και η καταγραφή του περιεχομένου τους. Όσον αφορά την καταγραφή του περιεχομένου του εκάστοτε τραγουδιού, υλοποιήθηκε τόσο με βάση τις κατηγοριοποιήσεις των συλλογών που συναντάμε τα τραγούδια, όσο και με βάση την σελίδα του «Καλλιτεχνικού Συλλόγου Δημοτικής Μουσικής Δόμνα Σαμίου» (<https://www.domnasamiou.gr/?i=portal.el.home>). Σε περιπτώσεις που δεν ήταν δυνατή η εύρεση με τους παραπάνω τρόπους, η καταγραφή του περιεχομένου των τραγουδιών έγινε μέσω της «ανάλυσης» του ποιητικού κειμένου. Σκοπός του συγκεκριμένου σταδίου ήταν η συλλογή – διαλογή και η καταχώρηση των δεδομένων, συμπεριλαμβανομένων των νέων παραμέτρων. Έτσι, η λίστα των τραγουδιών παρουσιάζεται ως εξής:

α.α	Όνομα τραγουδιού	Ήχος τραγουδιού	Περιοχή	Περιεχόμενο	Μουσικό βιβλίο
1.	Έχω δυο λόγια να σας πω	Πλάγιος του δ' επιφωνών	Θεσσαλία	τραγούδι του γάμου	Θεσσαλία, 92
2.	Όλες οι παπαρούνες	Πρώτος	Θεσσαλία/ Ρούμελη	τραγούδι του γάμου / τραγούδι του καλοκαιριού	Θεσσαλία, 187
3.	Τώρα που στήσαν το χορό	Δεύτερος	Μακεδονία	τραγούδι του καλοκαιριού	παππός Β' τόμος, 295
4.	Ωραία που είναι η νύφη μας	Πλάγιος του δ'	Θεσσαλία	τραγούδι του γάμου	Θεσσαλία, 276
5.	Ένας πασάς διαβαίνει	Πρώτος	Θεσσαλία	ιστορικό/ κλέφτικο	Θεσσαλία, 85
6.	Κάτω στο γιαλό (Κανελλόριζα)	Πρώτος Δίφωνος/ πλάγιος του Α'	Θεσσαλία/ Μ. Ασία ¹	τραγούδι της αγάπης	Θεσσαλία, 123 & Παππός Α' τόμος, 33
7.	Ο διδάσκαλος του σπίνου	Πρώτος	---	παιδικό/ θρησκευτικό	Παππός Α' τόμος, 13
8.	Κίνησε η γερακίνα	Πλάγιος του δ'	Θράκη (Σέρρες)	παιδικό	Παππός Α' τόμος, 63
9.	Τώρα που φθινοπωριάζει	Λέγετος	Θράκη	τραγούδι του Φθινοπώρου	Παππός Α' τόμος, 69

¹ Σύμφωνα με την Δ. Σαμίου το τραγούδι προέρχεται από την Μ. Ασία, σύμφωνα με το Σ. Καρά προέρχεται από την Θεσσαλία, ενώ σύμφωνα με το Π. Παπά το τραγούδι έχει καταγωγή από την Θεσσαλία και την Μακεδονία.

10.	Χαρά που το 'χουν τα βουνά	Πρώτος	Πελοπόννησος	ιστορικό/ κλέφτικο	Παππός Α' τόμος, 107
11.	Χορέψετε, χορέψετε	Πλάγιος του δ'	Νησιά	αποκριάτικο	Παππός Α' τόμος, 262
12.	Ένα καράβι από Χιό	Τρίτος	Νησιά	αποκριάτικο	Παππός Α' τόμος, 269
13.	Σαμιώτισσα	πλάγιος του δ'	---	παιδικό	Παππός Α' τόμος, 67
14.	Πουλάκι είχα στο κλουβί	Δεύτερος	Μακεδονία	αποκριάτικο	Παππός Α' τόμος, 274
15.	Μωρή κακιά γειτόνισσα	Δεύτερος	Θεσσαλία/ Ρούμελη	αποκριάτικο	Παππός Α' τόμος, 283
16.	Ο Αμάραντος	Πλάγιος του β'	Θεσσαλία/ Ρούμελη	τραγούδι της ξενιτιάς	Παππός Β' τόμος, 332
17.	Δώδεκα χρονών κοράσι	Πλάγιος του β'	Μακεδονία	αποκριάτικο	Παππός Α' τόμος, 305
18.	Είναι καρδιές όπου γελούν	Πλάγιος του β'	Μ. Ασία	τραγούδι της αγάπης	Παππός Β' τόμος, 362
19.	Τι έχεις καημένε πλάτανε	Πλάγιος του β' τετράφωνος	Στερεά Ελλάδα	ιστορικό/ κλέφτικο	Παππός Β' τόμος, 90
20.	Αν εμένα δεν πιστεύεις	Πλάγιος του β'	Πελοπόννησος	τραγούδι της αγάπης/ τραγούδι της άνοιξης	Παππός Β' τόμος, 134
21.	Βασιλικός πλατύφυλλος	Λέγετος	Πελοπόννησος	τραγούδι της άνοιξης	Παππός Β' τόμος, 140

22.	Βασιλικός θα γίνω	Βαρύς εκ του ζω (επτάφωνος)	Νησιά	τραγούδι της άνοιξης	Παππός Β΄ τόμος, 142
23.	Καράβι, καραβάκι	Πλάγιος β΄	(βυζαντινό)	τραγούδι του Πάσχα	Παππός Β΄ τόμος, 173
24.	Μια σμυρνια στο παναθύρι	Δεύτερος	Μ. Ασία	τραγούδι της αγάπης	Παππός Β΄ τόμος, 204
25.	Μοναχογιός ο Κωνσταντής	Πλάγιος του α΄	Θράκης	Ακριτικό	Παππός Β΄ τόμος, 219
26.	Στάζουν τα κεραμίδια σου	Τρίτος	Θεσσαλία	τραγούδι της αγάπης	Συλλογή δημοτικών τραγουδιών ν 34
27.	Τζιβαέρι	Πρώτος	Νησιά	τραγούδι της ξενιτιάς	Συλλογή δημοτικών τραγουδιών ν 12
28.	Θάλασσα του θαλασσινούς	Πρώτος	Νησιά	τραγούδι της ξενιτιάς	Παππός Β΄ τόμος, 327
29.	Η μάνα μου στη ξενιτιά	Λέγετος	Μ. Ασία	τραγούδι της ξενιτιάς	Παππός Β΄ τόμος, 331
30.	Μήλο μου κόκκινο	Τρίτος	Μακεδονία	τραγούδι του γάμου	Παππός Β΄ τόμος, 341

31.	Απάνω στη τριανταφυλλι ά	Πρώτος	Μακεδονία	τραγούδι του γάμου	Παππός Β΄ τόμος, 345
32.	Η Εγγλεζίτσα	Πρώτος (επτάφωνος)	Μ. Ασία	τραγούδι της αγάπης	Παππός Β΄ τόμος, 364
33.	Ποιος είδε νέο σεβνταλή	Πρώτος	Μ. Ασία	τραγούδι της αγάπης	Παππός Β΄ τόμος, 371
34.	Η Γιωργίτσα	Πλάγιος του α΄	Μ. Ασία	τραγούδι της αγάπης	Παππός Β΄ τόμος, 374
35.	Η Αλατσατιανή	Πλάγιος του δ΄	Μ. Ασία	τραγούδι της αγάπης	Παππός Β΄ τόμος, 376
36.	Αραμπάς περνά	Πλάγιος του β΄	Μ. Ασία	τραγούδι της αγάπης	Παππός Β΄ τόμος, 379
37.	Βαρύτερ' απ' τα σίδερα	Βαρύς εκ του ζω	Κωνσταντινούπ ολη (Μ. Ασία)	τραγούδι της αγάπης	Παππός Β΄ τόμος, 383
38.	Από τη πόρτα σου περνώ	Λέγετος	Πελοπόννησος	τραγούδι της αγάπης	Παππός Β΄ τόμος, 414

Πίνακας 2. πίνακας 2ου σταδίου: καταγραφή στοιχείων των τραγουδιών

3^ο στάδιο:

Το τρίτο στάδιο της έρευνας αποτελείται από τον διαχωρισμό του υλικού προς επεξεργασία σε επιμέρους κατηγορίες. Σκοπός του σταδίου ήταν να καταστεί σαφές εάν από το υλικό που επιλέχθηκε μπορούσε να πραγματοποιηθεί η σκέψη του δευτέρου σταδίου. Εάν δηλαδή υπάρχει ολόκληρο το απαραίτητο υλικό (ώστε να πραγματοποιηθούν οι αναλύσεις) για έστω και μία από τις παρακάτω κατηγορίες. Η κατηγοριοποίηση έγινε σε πρώτο στάδιο ανά Περιοχή Προέλευσης και σε δεύτερο στάδιο ανά Περιεχόμενο σύμφωνα πάντα με τα αποτελέσματα του προηγούμενου σταδίου. Χωρίστηκε στις εξής υποκατηγορίες:

α) Κατηγοριοποίηση ανά Περιοχή Προέλευσης:

- i) Τραγούδια της Θεσσαλίας
- ii) Τραγούδια της Μ. Ασίας

- iii) Τραγούδια της Πελοποννήσου
- iv) Τραγούδια της Μακεδονίας & της Θράκης
- v) Νησιώτικα τραγούδια

β) Κατηγοριοποίηση ανά Περιεχόμενο:

- vi) Τραγούδια της αγάπης/του γάμου
- vii) Τραγούδια που αντιστοιχούν σε Εποχές ή Γιορτές του Ενιαυτού
- viii) Τραγούδια της Ξενιτιάς
- ix) Παιδικά τραγούδια
- x) Ιστορικά/κλέφτικα τραγούδια

Έτσι, οι κατηγοριοποιήσεις προκύπτουν ως εξής:

β) Κατηγοριοποίηση ανά Περιοχή Προέλευσης:

i) Τραγούδια της Θεσσαλίας

α.α.	Όνομα τραγουδιού	Ήχος τραγουδιού	Μουσικό βιβλίο
1.	Έχω δυο λόγια να σας πω	Πλάγιος του δ' επιφωνών	Θεσσαλία, 92
2.	Όλες οι παπαρούνες	Πρώτος	Θεσσαλία, 187
3.	Ωραία που είναι η νύφη μας	Πλάγιος του δ'	Θεσσαλία, 276
4.	Ένας πασάς διαβαίνει	Πρώτος	Θεσσαλία, 85
5.	Κάτω στο γιαλό (Κανελλόριζα)	Πρώτος Δίφωνος / πλάγιος του Α'	Θεσσαλία, 123 & Παππός Α' τόμος, 33
6.	Μωρή κακιά γειτόνισσα	Δεύτερος	Παππός Α' τόμος, 283
7.	Ο Αμάραντος	Πλάγιος του β'	Παππός Β' τόμος, 332
8.	Στάζουν τα κεραμίδα σου	Τρίτος	Συλλογή δημοτικών τραγουδιών, 34

Πίνακας 3. 3ο Στάδιο: κατηγοριοποίηση ανα Περιοχή - τραγούδια της Θεσσαλίας

ii) Τραγούδια της Μ. Ασίας

α.α.	Όνομα τραγουδιού	Ήχος τραγουδιού	Μουσικό βιβλίο
1.	Είναι καρδιές όπου γελούν	Πλάγιος του β΄	Παππας Β΄ τόμος, 362
2.	Μια σμυρνιά στο παναθύρι	Δεύτερος	Παππας Β΄ τόμος, 204
3.	Η μάνα μου στη ξενιτιά	Λέγετος	Παππας Β΄ τόμος, 331
4.	Η Εγγλεζίτσα	Πρώτος (επτάφωνος)	Παππας Β΄ τόμος, 364
5.	Ποιος είδε νέο σεβνταλή	Πρώτος	Παππας Β΄ τόμος, 371
6.	Η Γιωργίτσα	Πλάγιος του α΄	Παππας Β΄ τόμος, 374
7.	Η Αλατσατιανή	Πλάγιος του δ΄	Παππας Β΄ τόμος, 376
8.	Αραμπάς περνά	Πλάγιος του β΄	Παππας Β΄ τόμος, 379
9.	Κάτω στο γιαλό	Πρώτος δίφωνος / ή πλάγιος του Α΄	Θεσσαλία, 123 & Παππας Α΄ τόμος, 33

Πίνακας 4. 3ο Στάδιο: κατηγοριοποίηση ανά Περιοχή - τραγούδια της Μ. Ασίας

iii) Τραγούδια της Πελοποννήσου

α.α.	Όνομα τραγουδιού	Ήχος τραγουδιού	Μουσικό βιβλίο
1.	Χαρά που το 'χουν τα βουνά	Πρώτος	Παππας Α΄ τόμος, 107
2.	Αν εμένα δεν πιστεύεις	Πλάγιος του β΄	Παππας Β΄ τόμος, 134

3.	Βασιλικός πλατύφυλλος	Λέγετος	Παππός Β' τόμος, 140
4.	Από τη πόρτα σου περνά	Λέγετος	Παππός Β' τόμος, 414

Πίνακας 5. 3ο Στάδιο: κατηγοριοποίηση ανά Περιοχή - τραγούδια της Πελοποννήσου

iv) Τραγούδια της Μακεδονίας & της Θράκης

α.α.	Όνομα τραγουδιού	Ήχος τραγουδιού	Μουσικό βιβλίο
1.	Τώρα που στήσαν το χορό	Δεύτερος	παππός Β' τόμος, 295
2.	Κίνησε η γερακίνα	Πλάγιος του δ'	Παππός Α' τόμος, 63
3.	Τώρα που φθινοπωριάζει	Λέγετος	Παππός Α' τόμος, 69
4.	Πουλάκι είχα στο κλουβί	Δεύτερος	Παππός Α' τόμος, 274
5.	Δώδεκα χρονών κοράσι	Πλάγιος του β'	Παππός Α' τόμος, 305
6.	Μοναχογιός ο Κωνσταντής	Πλάγιος του α'	Παππός Β' τόμος, 219
7.	Μήλο μου κόκκινο	Τρίτος	Παππός Β' τόμος, 341
8.	Απάνω στη τριανταφυλλιά	Πρώτος	Παππός Β' τόμος, 345

Πίνακας 6. 3ο Στάδιο: κατηγοριοποίηση ανά Περιοχή - τραγούδια της Μακεδονίας & της Θράκης

v) Νησιώτικα τραγούδια

α.α.	Όνομα τραγουδιού	Ήχος τραγουδιού	Μουσικό βιβλίο
1.	Χορέψετε, χορέψετε	Πλάγιος του δ'	Παππός Α' τόμος, 262

2.	Ένα καράβι από Χιό	Τρίτος	Παππás Α΄ τόμος, 269
3.	Βασιλικός θα γίνω	Βαρύς εκ του ζω (επτάφωνος)	Παππás Β΄ τόμος, 142
4.	Τζιβαέρι	Πρώτος	Συλλογή δημοτικών τραγουδιών, 12
5.	Θάλασσα του θαλασσινούς	Πρώτος	Παππás Β΄ τόμος, 327

Πίνακας 7. 3ο Στάδιο: κατηγοριοποίηση ανά Περιοχή - Νησιώτικα τραγούδια

Κατηγοριοποίηση ανά Περιεχόμενο:

vi) Τραγούδια της αγάπης/του γάμου

α.α.	Όνομα τραγουδιού	Ήχος τραγουδιού	Μουσικό βιβλίο
1.	Έχω δυο λόγια να σας πω	Πλάγιος του δ΄ επιφωνών	Θεσσαλία, 92
2.	Όλες οι παπαρούνες	Πρώτος	Θεσσαλία, 187
3.	Ωραία που είναι η νύφη μας	Πλάγιος του δ΄	Θεσσαλία, 276
4.	Κάτω στο γιαλό (Κανελλόριζα)	Πρώτος Δίφωνος / πλάγιος του Α΄	Θεσσαλία, 123 & Παππás Α΄ τόμος, 33
5.	Είναι καρδιές όπου γελούν	Πλάγιος του β΄	Παππás Β΄ τόμος, 362
6.	Αν εμένα δεν πιστεύεις	Πλάγιος του β΄	Παππás Β΄ τόμος, 134
7.	Μια σμυρνιά στο παναθύρι	Δεύτερος	Παππás Β΄ τόμος, 204
8.	Στάζουν τα κεραμίδα σου	Τρίτος	Συλλογή δημοτικών τραγουδιών, 34

9.	Μήλο μου κόκκινο	Τρίτος	Παππás Β΄ τόμος, 341
10.	Απάνω στη τριανταφυλλιά ²	Πρώτος	Παππás Β΄ τόμος, 345
11.	Η Εγγλεζίτσα	Πρώτος (επτάφωνος)	Παππás Β΄ τόμος, 364
12.	Ποιος είδε νέο σεβνταλή	Πρώτος	Παππás Β΄ τόμος, 371
13.	Η Γιωργίτσα	Πλάγιος του α΄	Παππás Β΄ τόμος, 374
14.	Η Αλατσατιανή	Πλάγιος του δ΄	Παππás Β΄ τόμος, 376
15.	Αραμπás περνά	Πλάγιος του β΄	Παππás Β΄ τόμος, 379
16.	Βαρύτερ΄ απ΄ τα σίδερα	Βαρύς εκ του ζω	Παππás Β΄ τόμος, 383
17.	Από τη πόρτα σου περνά	Λέγετος	Παππás Β΄ τόμος, 414

Πίνακας 8. 3ο Στάδιο: κατηγοριοποίηση ανά Περιεχόμενο - τραγούδια της αγάπης/ του γάμου

vii) Τραγούδια που αντιστοιχούν σε Εποχές ή Γιορτές του Ενιαυτού

α.α.	Όνομα τραγουδιού	Ήχος τραγουδιού	Περιεχόμενο	Μουσικό βιβλίο
1.	Όλες οι παπαρούνες	Πρώτος	τραγούδι του καλοκαιριού	Θεσσαλία, 187
2.	Τώρα που στήσαν το χορό	Δεύτερος	τραγούδι του καλοκαιριού	παππás Β΄ τόμος, 295
3.	Τώρα που φθινοπωριάζει	Λέγετος	τραγούδι του Φθινοπώρου	Παππás Α΄ τόμος, 69

² Προστέθηκε σε αυτό το στάδιο

4.	Ένα καράβι από Χιό	Τρίτος	αποκριάτικο	Παππός Α΄ τόμος, 269
5.	Πουλάκι είχα στο κλουβί	Δεύτερος	αποκριάτικο	Παππός Α΄ τόμος, 274
6.	Μωρή κακιά γειτόνισσα	Δεύτερος	αποκριάτικο	Παππός Α΄ τόμος, 283
7.	Δώδεκα χρονών κοράσι	Πλάγιος του β΄	αποκριάτικο	Παππός Α΄ τόμος, 305
8.	Αν εμένα δεν πιστεύεις	Πλάγιος του β΄	τραγούδι της αγάπης/ τραγούδι της άνοιξης	Παππός Β΄ τόμος, 134
9.	Βασιλικός πλατύφυλλος	Λέγετος	τραγούδι της άνοιξης	Παππός Β΄ τόμος, 140
10.	Βασιλικός θα γίνω	Βαρύς εκ του ζω (επτάφωνος)	τραγούδι της άνοιξης	Παππός Β΄ τόμος, 142
11.	Καράβι, караβάκι	Πλάγιος του β΄	τραγούδι του Πάσχα	Παππός Β΄ τόμος, 173
12.	Χορέψετε, χορέψετε	πλάγιος του δ΄	αποκριάτικο	Παππός Β΄ τόμος, 262

Πίνακας 9. 3ο Στάδιο: κατηγοριοποίηση ανά Περιεχόμενο - τραγούδια που αντιστοιχούν σε Εποχές ή Γιορτές του Ενιαυτού

viii) Τραγούδια της Ξενιτιάς

α.α.	Όνομα τραγουδιού	Ήχος τραγουδιού	Μουσικό βιβλίο
1.	Ο Αμάραντος	Πλάγιος του β΄	Παππός Β΄ τόμος, 332
2.	Τζιβαέρι	Πρώτος	Συλλογή δημοτικών τραγουδιών, 12
3.	Θάλασσα τους θαλασσινούς	Πρώτος	Παππός Β΄ τόμος, 327

4.	Η μάνα μου στη ξενιτιά	Λέγετος	Παππός Β' τόμος, 331
----	---------------------------	---------	----------------------

Πίνακας 10. 3ο Στάδιο: κατηγοριοποίηση ανά Περιεχόμενο - τραγούδια της ξενιτιάς

ix) Παιδικά τραγούδια

α.α.	Όνομα τραγουδιού	Ήχος τραγουδιού	Μουσικό βιβλίο
1.	Ο διδάσκαλος του σπίνου	Πρώτος	Παππός Α' τόμος, 13
2.	Κίνησε η γερακίνα	Πλάγιος του δ'	Παππός Α' τόμος, 63
3.	Σαμιώτισσα	πλάγιος του δ'	Παππός Α' τόμος, 67

Πίνακας 11. 3ο Στάδιο: κατηγοριοποίηση ανά Περιεχόμενο - παιδικά τραγούδια

x) Ιστορικά τραγούδια

α.α.	Όνομα τραγουδιού	Ήχος τραγουδιού	Περιοχή	Μουσικό βιβλίο
1.	Ένας πασάς διαβαίνει	Πρώτος	Θεσσαλία	Θεσσαλία, 85
2.	Χαρά που το 'χουν τα βουνά	Πρώτος	Πελοπόν- νησος	Παππός Α' τόμος, 107
3.	Τι έχεις καημένε πλάτανε	Πλάγιος του β' τετράφωνος	στερεά Ελλάδα	Παππός Β' τόμος, 90

Πίνακας 12. 3ο Στάδιο: κατηγοριοποίηση ανά Περιεχόμενο - Ιστορικά τραγούδια

4^ο στάδιο

Μέσω του τρίτου σταδίου της έρευνας, γίνεται φανερό ότι η “εφαρμογή” της αρχικής σκέψης για επιλογή τραγουδιών από μία συγκεκριμένη κατηγορία καθίσταται αδύνατη, αφού σε όλες τις παραπάνω (υπό-) κατηγορίες απουσιάζει

τουλάχιστον ένα στοιχείο-τραγούδι από τους απαιτούμενους οκτώ ήχους. Έχοντας αυτό υπόψη, η αρχική σκέψη εγκαταλείφτηκε και δόθηκε έμφαση στην εύρεση και στην επιλογή τραγουδιών που θα εξυπηρετούσαν καλύτερα τον σκοπό της εν λόγω εργασίας. Η προσοχή στράφηκε στην εύρεση τραγουδιών που θα παρουσιάζουν όσο καλύτερα και όσο πιο απλά γίνεται τα στοιχεία και την τροπικότητα των οκτώ ήχων της Β.Μ. Ως επακόλουθο, έγινε μία εκ νέου κατηγοριοποίηση του υλικού του τρίτου σταδίου, αυτή τη φορά όμως με βάση τον ήχο στον οποίο συναντάμε τα τραγούδια, χωρίς να μας απασχολεί η περιοχή προέλευσης ή το περιεχόμενο των τραγουδιών.

Ακόμη, αποκλείστηκαν τραγούδια με περίπλοκη μελωδία (αφού σκοπός είναι η διδασκαλία των τραγουδιών σε μαθητές), τραγούδια με αλλοιώσεις που δεν συνάδουν με την τροπικότητα, καθώς και τραγούδια που ανήκουν τροπικά σε «παρακλάδια» των οκτώ ήχων. Ακολουθεί ο σχετικός πίνακας:

α.α.	Όνομα τραγουδιού	Μουσικό βιβλίο	Ήχος τραγουδιού
1.	Όλες οι παπαρούνες	Θεσσαλία, 187	Πρώτος
2.	Ένας πασάς διαβαίνει	Θεσσαλία, 85	
3.	Ο διδάσκαλος του σπίνου	Παππός Α' τόμος, 13	
4.	Χαρά που το 'χουν τα βουνά	Παππός Α' τόμος, 107	
5.	Τζιβαέρι	Συλλογή δημοτικών τραγουδιών, 12	
6.	Θάλασσα του θαλασσινούς	Παππός Β' τόμος, 327	
7.	Απάνω στη τριανταφυλλιά	Παππός Β' τόμος, 345	
8.	Η Εγγλεζίτσα	Παππός Β' τόμος, 364	
9.	Ποιος είδε νέο σεβνταλή	Παππός Β' τόμος, 371	

10.	Τώρα που στήσαν το χορό	παππός Β΄ τόμος, 295	Δεύτερος
11.	Πουλάκι είχα στο κλουβί	Παππός Α΄ τόμος, 274	
12.	Μωρή κακιά γειτόνισσα	Παππός Α΄ τόμος, 283	
13.	Μια σμυρνιά στο παναθύρι	Παππός Β΄ τόμος, 204	Δεύτερος
14.	Ένα καράβι από Χιό	Παππός Α΄ τόμος, 269	Τρίτος
15.	Στάζουν τα κεραμίδια σου	Συλλογή δημοτικών τραγουδιών, 34	
16.	Μήλο μου κόκκινο	Παππός Β΄ τόμος, 341	
17.	Τώρα που φθινοπωριάζει	Παππός Α΄ τόμος, 69	Λέγετος
18.	Βασιλικός πλατύφυλλος	Παππός Β΄ τόμος, 140	
19.	Η μάνα μου στη ξενιτιά	Παππός Β΄ τόμος, 331	
20.	Από τη πόρτα σου περνά	Παππός Β΄ τόμος, 414	
21.	Κάτω στο γαλό (Κανελλόριζα)	Θεσσαλία, 123 & Παππός Α΄ τόμος, 33	Πρώτος Δίφωνος / πλάγιος του Α΄
22.	Μοναχογιός ο Κωνσταντής	Παππός Β΄ τόμος, 219	Πλάγιος του α΄
23.	Η Γιωργίτσα	Παππός Β΄ τόμος, 374	Πλάγιος του Α΄

24.	Ο Αμάραντος	Παππός Β΄ τόμος, 332	Πλάγιος του β΄
25.	Δώδεκα χρονών κοράσι	Παππός Α΄ τόμος, 305	
26.	Είναι καρδιές όπου γελούν	Παππός Β΄ τόμος, 362	
27.	Τι έχεις καημένε πλάτανε	Παππός Β΄ τόμος, 90	
28.	Αν εμένα δεν πιστεύεις	Παππός Β΄ τόμος, 134	
29.	Αραμπάς περνά	Παππός Β΄ τόμος, 379	
30.	Βασιλικός θα γίνω	Παππός Β΄ τόμος, 142	Βαρύς εκ του ζω (επτάφωνος)
31.	Βαρύτερ' απ' τα σίδερα	Παππός Β΄ τόμος, 383	Βαρύς εκ του ζω
32.	Ωραία που είναι η νύφη μας	Θεσσαλία, 276	Πλάγιος του δ΄
33.	Κίνησε η γερακίνα	Παππός Α΄ τόμος, 63	
34.	Χορέψετε, χορέψετε	Παππός Α΄ τόμος, 262	
35.	Σαμιώτισσα	Παππός Α΄ τόμος, 67	
36.	Η Αλατσατιανή	Παππός Β΄ τόμος, 376	

Πίνακας 13. 4ο Στάδιο: Κατηγοριοποίηση κατ' ήχο

Εν συνεχεία, τα παραπάνω τραγούδια μελετήθηκαν, ώστε να διαπιστωθεί η καταλληλότητά τους όσον αφορά την «κατάταξη» τους στους ήχους και κατά πόσο αυτή ταιριάζει με την τροπικότητα των ήχων. Αποτέλεσμα αυτού, ήταν η επιλογή των παρακάτω οκτώ τραγουδιών με τα οποία θα ασχοληθούμε στην συνέχεια της εργασίας:

α.α.	Τραγούδι	Ήχος	Μουσικό βιβλίο
1.	Απάνω στη τριανταφυλλιά	Πρώτος	Παππός β' τόμος, 345
2.	Μωρή κακιά γειτόνισσα	Δεύτερος	Παππός α' τόμος, 283
3.	Στάζουν τα κεραμίδια σου	Τρίτος	Συλλογή δημοτικών τραγουδιών, 34
4.	Από τη πόρτα σου περνά	Λέγετος	Παππός β' τόμος, 414
5.	Η Γιωργίτσα	Πλάγιος του α'	Παππός β' τόμος, 374
6.	Είναι καρδιές όπου γελούν	Πλάγιος του β'	Παππός β' τόμος, 362
7.	Βαρύτερ' απ' τα σίδερα	Βαρύς εκ του ζω	Παππός β' τόμος, 383
8.	Η Αλατσατιανή	Πλάγιος του δ'	Παππός β' τόμος, 376

Πίνακας 14. πίνακας τελικής επιλογής τραγουδιών

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο:

Διάρθρωση του 2^{ου} κεφαλαίου της εργασίας – Οι αναλύσεις των δημοτικών τραγουδιών

Στο δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας, παρουσιάζονται οι αναλύσεις των δημοτικών τραγουδιών, οι οποίες έχουν σκοπό να μας βοηθήσουν να κατανοήσουμε -έως ένα βαθμό- την τροπικότητα που παρουσιάζουν οι ήχοι της βυζαντινής μουσικής και οι οποίες θα αποτελέσουν τις βάσεις για τις διδακτικές προσεγγίσεις των τραγουδιών που θα ακολουθήσουν σε επόμενο κεφάλαιο.

2.1 Η Διάρθρωση των αναλύσεων

Σε αυτό το δεύτερο κεφάλαιο, που αφορά όλα τα εξεταζόμενα τραγούδια, ακολουθείται μία συγκεκριμένη δομή όσον αφορά τις αναλύσεις. Η δομή παρουσιάζεται αναλυτικά, με στόχο την πληρέστερη κατανόηση και την καλύτερη διαχείριση του υλικού:

- ▶ Παρουσίαση του τραγουδιού, όπως καταγράφηκε από τους μελετητές, σε βυζαντινή παρασημαντική συνοδευόμενο από τους στίχους του.
- ▶ Μεταγραφή της μελωδίας στο σύστημα του πενταγράμμου, σημειώνοντας παράλληλα την αντιστοιχία των στίχων της πρώτης στροφής του τραγουδιού (για μεταγραφές βλ. υποκεφάλαιο 2.1.1.).
- ▶ Για κάθε τραγούδι παραδίδεται ένα δελτίο πληροφοριών σχετικών με αυτό. Οι πληροφορίες αφορούν στοιχεία όπως: η ονομασία του τραγουδιού, η περιοχή καταγωγής του και το περιεχόμενο των στίχων του. Επίσης, αναφέρονται στοιχεία μουσικά όπως: ο ρυθμός του τραγουδιού, η δομή της φόρμας του τραγουδιού, η βάση του, η έκταση του και οι δεσπύζοντες βαθμίδες του.
- ▶ Η ανάλυση του τραγουδιού, η οποία αποτελείται από τα επιμέρους παρακάτω εξεταζόμενα στοιχεία:
 - Στοιχεία της σημειογραφίας που συναντάμε στο εκάστοτε τραγούδι (χαρακτήρες ποσότητας, ποιότητας, χρόνου, μαρτυρίες).

- Την μετροφωνία του τραγουδιού σε βυζαντινή παρασημαντική, με την χρήση του προγράμματος M.K.
- Την σημείωση των δομικών φθόγγων της μελωδίας επάνω στην παρτιτούρα του τραγουδιού.
- Την περιγραφική ανάλυση και παρουσίαση των μελωδικών κινήσεων και της τροπικότητας του τραγουδιού.
- Την «σχηματική» παρουσίαση των μελωδικών κινήσεων και της τροπικότητας του τραγουδιού από μαρτυρία σε μαρτυρία.
- Την σημείωση των ‘‘συστημάτων’’ που χρησιμοποιούνται στο κάθε τραγούδι.

Σημ.: Η διάρθρωση των διαστηματικών αποστάσεων των ‘‘συστημάτων’’ έγινε με βάση τα θεωρητικά εγχειρίδια των Γ. Κωνσταντίνου «Θεωρία και Πράξη της Εκκλησιαστικής Μουσικής» και του Μ. Μαυροειδή «Οι Μουσικοί Τρόποι στην Ανατολική Μεσόγειο», καθώς και τις σημειώσεις μαθημάτων του π. Ν. Πάρη «Προθεωρία της Βυζαντινής Μουσικής».

2.1.1. Οι Μεταγραφές των δημοτικών τραγουδιών

Όπως γράφει η Αλεξάνδρου, «Μεταγραφή ονομάζουμε [...] τη μετακωδικοποίηση ενός κομματιού από ένα γραφικό σύστημα σε ένα άλλο» (2010, 20). Η μεταγραφή δηλαδή είναι το μέσο με το οποίο γίνεται πιο προσιτή η βυζαντινή μουσική και η σημειογραφία, ενώ παράλληλα δίνεται ένας επιπλέον τρόπος προσέγγισης και ανάγνωσης της βυζαντινής παρασημαντικής. Στις μεταγραφές της παρούσας εργασίας έγινε προσπάθεια για όσο το δυνατόν πιο λεπτομερή και πιο αξιόπιστη μεταγραφή από την βυζαντινή παρασημαντική.

Ο καθορισμός των τονικών υψών των διαστημάτων των ήχων των τραγουδιών – κατά την Κουλίδου «η διαστηματική συγκρότηση των ήχων» – καθίσταται εμφανής στις μεταγραφές μέσω του οπλισμού (που τίθεται στην αρχή του πενταγράμμου), ενώ όπου χρειάζεται τοποθετούνται και αλλοιώσεις μέσα στο κείμενο. Για την σημείωση των οπλισμών και την απόδοσή τους στο πεντάγραμμο αντλήσαμε πληροφορίες από το έργο της Μ. Αλεξάνδρου «Εξηγήσεις και Μεταγραφές της Βυζαντινής

Μουσικής», ενώ για την απόδοση στο πεντάγραμμο των «σημαδιών ποιότητας» δόθηκε έμφαση στο έργο του Δ. Λ. Ψαριανού «183 Εκκλησιαστικοί Ύμνοι εις την Βυζαντινήν και Ευρωπαϊκὴν Παρασημαντικὴν». Για την αντιστοιχία των διαφόρων αλλοιώσεων που συναντάμε στα τραγούδια χρησιμοποιήθηκε ένας πίνακας από το έργο της Μ. Αλεξάνδρου «Εξηγήσεις και Μεταγραφές της Βυζαντινῆς Μουσικῆς» (σελίδα, 62).

2.2 Οι αναλύσεις

2.2.1. «Απάνω στη τριανταφυλλιά»

-345-

Ἀπάνω στὴν τριανταφυλλιά.

(Σταυρωτὸς συρτὸς χορὸς Χαλκιδικῆς)

Ἦχος $\frac{4}{4}$ Πα ρ ξ

Λ πα νω στη η μα ρα α μου ου μα τια
α πα νω στην $\frac{6}{8}$ τρια ντα α φυλ υλ λια α
χτι ζει ν' η Πε ερ δι κα α φω ω λια α $\frac{9}{8}$

Ἀπάνω στὴ - μαῦρα μου μάτια,
ἀπάνω στὴν τριανταφυλλιά, χτίζει ν' ἡ Πέρδικα φωλιά.

Χτίζει ν' ἡ Πέ - μαῦρα μου μάτια,
χτίζει ν' ἡ Πέρδικα φωλιά, συμπαινοβγαίνουν τὰ πουλιά.

Συμπαινοβγαί - μαῦρα μου μάτια,
συμπαινοβγαίνουν τὰ πουλιὰ κὶ σειέται ἡ τριανταφυλλιά.

Κὶ σειέται ἡ, μαῦρα μου μάτια,
κὶ σειέται ἡ τριανταφυλλιά κὶ πέφτουν τὰ τριαντάφυλλα.

Κὶ πέφτουν τά, μαῦρα μου μάτια,
κὶ πέφτουν τὰ τριαντάφυλλα, μέσα στῆς νύφης τὴν ποδιά. (δὺς)

εικόνα 1. πηγή εικόνας: Παππός, Παναγιώτης. 2006. Παιδικά, Εποχιακά, Επετειακά
κ.α. Δημοτικά Τραγούδια. Β' Τόμος. σελίδα 345

Μεταγραφή:

The image shows a handwritten musical score for a song. It consists of three staves of music in treble clef, with a key signature of one flat (B-flat) and a time signature of 6/8. The lyrics are written in Greek below the notes. The first staff has the lyrics 'Α πάνω στη τριανταφυλλιά'. The second staff has 'α πάνω στη τριανταφυλλιά'. The third staff has 'κυ βίβη στην τριανταφυλλιά'. The music is written in a simple, folk-like style with various note values and rests.

Ανάλυση

Τραγούδι: «Απάνω στη τριανταφυλλιά»

Περιοχή: Μακεδονία

Περιεχόμενο: τραγούδι της αγάπης/του γάμου

Ρυθμός: 6σημος

Φόρμα: A, B, B

Έκταση: ζω-Κε

Δεσπόζοντες Βαθμίδες/Δομικοί Φθόγγοι: πα-γα-Κε

Σημειογραφία:

Χαρακτήρες Ποσότητας:

∩ : Ίσον = επανάληψη προηγούμενου χαρακτήρα

∪ : επανάληψη προηγούμενου χαρακτήρα

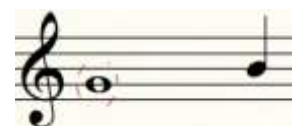
┆ : Ολίγον = ανάβαση 1 φωνής

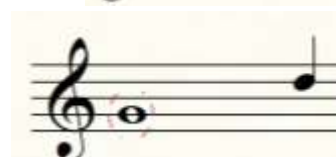
“ : κεντήματα = ανάβαση 1 φωνής

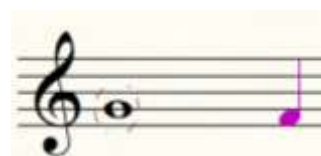
┆ : ανάβαση 2 φωνών (υπερβατά)

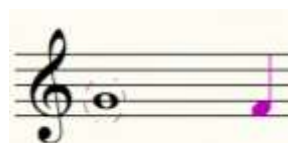
┆ : ανάβαση 4 φωνών (υπερβατά)

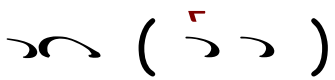

⤿ : απόστροφος = κατάβαση 1 φωνής

⤿ : κατάβαση 1 φωνής

 : συνεχές ελαφρόν = κατάβαση δύο φθόγγων συνεχώς

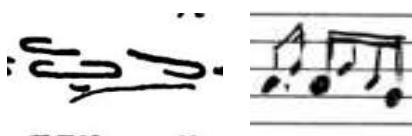

 : κατάβαση 3 φωνών (υπερβατά)

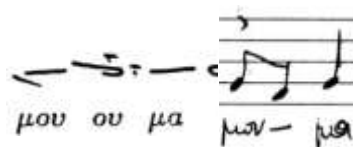

Χαρακτήρες Ποιότητας:

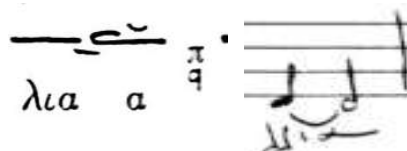
 : ψηφιστόν = «θέλει να δίδεται δύναμις τις και ζωηρότης εις τους φθόγγους των χαρακτήρων εις τους οποίους υπογράφεται» (Χρυσανθου εκ Μαδύτων, 58-59)

 : βαρεία = «θέλει να προφέρηται μετά βάρους ο φθόγγος του εμπροσθέντης κειμένου χαρακτήρος» (Χρυσανθου εκ Μαδύτων, 58)

 : υφέν = ζητά την εκτέλεση δύο χαρακτήρων ενωμένα:

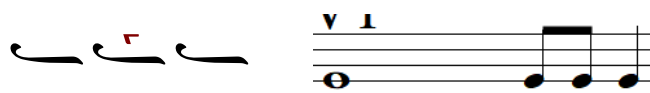

Χαρακτήρες Χρόνου:

 : κλάσμα = προσθήκη ενός χρόνου

 : γοργό = ενώνει δύο χαρακτήρες σε έναν χρόνο

• : απλή = προσθήκη ενός χρόνου

Μαρτυρίες:

φ

Αρκτική Μαρτυρία: ἤχος $\frac{4}{\phi}$ Πα

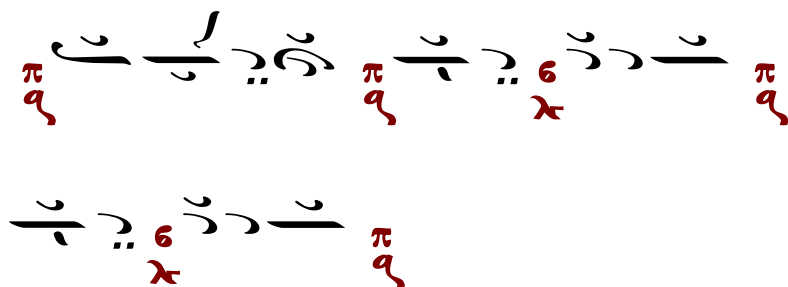
ἤχος $\frac{4}{\phi}$: ἤχος Πρώτος: το σύμβολο \int αναφέρεται στην παλαιά βάση του

ήχου, τον φθόγγο Κε (Πάρης, 31). $\ddot{\phi}$ το παλαιογραφικό «α»

Πα : η βάση του ήχου ϕ : η φθορά το ήχου

Μαρτυρίες που βρίσκουμε στο τραγούδι: π , σ

Μετροφωνία:

Ἦχος $\frac{4}{4}$ Πα ρ ξ

Λ πα νω στη η μα ρα α μου ου μα τια
α πα νω στην τρια ντα α φυλ υλ λια α
χτι ζει ν'η Πε ερ δι κα α φω ω λια α

Μελωδική κίνηση: Παρατηρούμε στο τραγούδι ότι μια κίνηση του πρώτου ήχου είναι η κίνηση με μαλακά διατονικά διαστήματα με την χρήση της τετραφωνίας πα-Κε (ανοδικά και καθοδικά). Η κίνηση αυτή μπορεί να είναι είτε τριφωνική, δηλαδή να δίνεται έμφαση στη τριφωνία πα-δι και η μελωδία να κινείται γύρω από αυτόν, είτε διφωνική, δηλαδή να δίνεται έμφαση στη διφωνία πα-γα και η μελωδία να κινείται γύρω από αυτόν. Σε κάθε περίπτωση η κίνηση καταλήγει στην βάση, δηλαδή στον φθόγγο πα.

A)

Λ πα νω στη η μα ρα α μου ου μα τια
Α πα νω στη η μα ρα α μου ου μα τια

-> ανάβαση στην τριφωνία (Δι) περιστροφή της μελωδίας γύρω από αυτή και πτώση στη βάση

B)

α πα νω στην
α πα νω στην

-> ανάβαση στη διφωνία και στιγμιαία πτώση στη επιφωνία

Γ)

τρια ντα α φυλ υλ λια α

τρια α πα - φυ - λια

-> πτώση στη βάση και περιστροφή της μελωδίας γύρω από αυτή

Δ)

χτι ζει ν'η Πε ερ δι κα α φω ω λια α

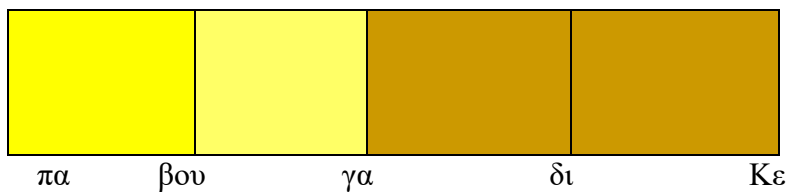

κε βι ν'η πε ερ δι - κα - φω - λια

-> σύντομο πέρασμα από τη διφωνία και επιστροφή στη βάση για κατάληξη

Συστήματα:

Α. πα-Κε

Μωρή κακιά γειτόνισσα.

(Τσαμικό Ρούμελης)

Ἦχος ♭, Δι-οἶ

Μω ρη κα κια γει ει ει το ο ο νι ι σα
 α κα α κια α γει ει το νο ο ο που λα
 α κα α λε ε
 μα ζω ω ω ω τα α ω γει ει το
 νι ι ισ σα α για σε ε ε ε
 να α δεν κοι οι νω νι ι ι σα

Μωρή κακιά γειτόνισσα, κακιά γειτονοπούλα, καλέ,
 μάζω τά, ὦ γειτόνισσα, γιὰ σένα δὲν κοινώνησα.

Μάζω τὰ περιστέρια σου, τ' ἔρχονται στὴν αὐλή μου, καλέ,
 μοῦ τρῶνε τό, γειτόνισσα, κακούργα δολοφόνισσα.

Μοῦ τρῶνε τὸ σιτάρι μου, μοῦ πίνουν τὸ νερό μου, καλέ,
 μοῦ παίρνουν καί, γειτόνισσα, γιὰ σένα δὲν κοινώνησα.

Μοῦ παίρνουν καὶ στὰ νύχια τους, χῶμα ἀπὸ τὴν αὐλή μου, καλέ,
 κι ἐγὼ τό, ὦ γειτόνισσα, κακούργα δολοφόνισσα.

Κι ἐγὼ τὸ χῶμα τῶθελα, νὰ χτίσω μοναστήρι, καλέ,
 νὰ βάλω, ὦ γειτόνισσα, γιὰ σένα δὲν κοινώνησα.

Νὰ βάλω μέσα καλογρηές, κι ἀπὸ ἔω καλογέρους, καλέ,
 κι ἐγὼ νά, ὦ γειτόνισσα, κακούργα δολοφόνισσα.

Κι ἐγὼ νὰ γίνω Γούμενος νὰ τοὺς ξομολογᾶω, καλέ.

Μεταγραφή:

Handwritten musical score for the song "Mori Kaki Geytonissa". The score is written in 3/4 time and consists of four staves of music. The lyrics are written below the notes. The first staff contains the lyrics: "μωρή κακιά είω-δει το-νι-σά". The second staff contains: "σα-κα-ει-το-νο-που-λα-κα-". The third staff contains: "λα-μα τω-τα-ω-δει-το-νι-σά". The fourth staff contains: "κα-ρίκ-βη-να-δεν-κοι-νω-νι-κα-".

Ανάλυση

Τραγούδι: «Μωρή κακιά γειτόνισσα»

Περιοχή: Ρούμελη

Περιεχόμενο: Γιορτές του Ενιαυτού/αποκριάτικο

Ρυθμός: βσημος/τσάμικο

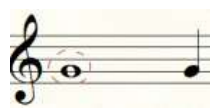
Φόρμα: Α, Β, Γ, Γ

Έκταση: βου-Πα'

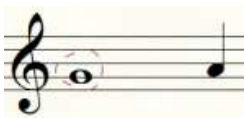
Δεσπόζοντες Βαθμίδες/Δομικοί Φθόγγοι: βου, Δι, Ζω', Πα'

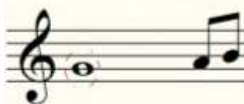
Σημειογραφία:

Χαρακτήρες Ποσότητας:

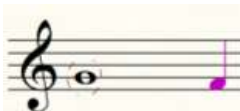
∩ : Ίσον = επανάληψη προηγούμενου χαρακτήρα

— : Ολίγον = ανάβαση 1 φωνής

“ : κεντήματα = ανάβαση 1 φωνής

⌢ : διαδοχική ανάβαση 2 φωνών (1+1)

⌣ : ανάβαση 3 φωνών (υπερβατά)

⌣ : απόστροφος = κατάβαση 1 φωνής

⌣ (⌣) : συνεχές ελαφρόν = κατάβαση δύο φθόγγων

συνεχώς

↪ : κατάβαση 2 φωνών (υπερβατά)

↪ (↪ ↪) : υπορορή με γοργό = διαδοχική κατάβαση

2 φωνών (1+1) με γοργό

Χαρακτήρες Ποιότητας:

: ψηφιστόν = « θέλει να δίδωται δύναμις τις και

ζωηρότης εις τους φθόγγους των χαρακτήρων εις τους
οποίους υπογράφεται» (Χρυσάνθου εκ Μαδύτων, 58-59)

: σύνδεσμος (ή έτερον) = Κατά τον Χρυσανθο εκ Μαδύτων, ο σύνδεσμος συνδέει

χαρακτήρες (ανιόντες και κατιόντες) μεταξύ τους και ζητά να «προφέρονται λειώς
και αδυνάτως οι φθόγγοι συνδεδεμένοι»

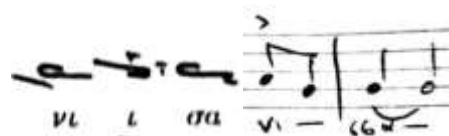
(Χρυσάνθου,

59):

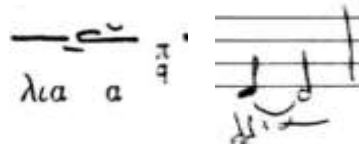

: βαρεία = «θέλει να προφέρηται μετά

βάρους ο φθόγγος του εμπροσθέντης κειμένου
χαρακτήρος» (Χρυσάνθου εκ Μαδύτων, 58) :

⌣ : υφέν = ζητά την εκτέλεση δύο
 χαρακτήρων ενωμένα

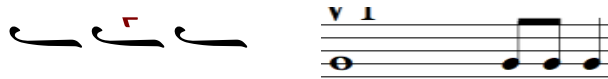

Χαρακτήρες Χρόνου:

˘ : κλάσμα = προσθήκη ενός χρόνου

Γ : γοργό = ενώνει δύο χαρακτήρες σε έναν χρόνο

Μαρτυρίες:

Αρκτική Μαρτυρία: ἦχος ↪ Δι

ἦχος ↪ : ἦχος δεύτερος.

Δι: η βάση του ήχου

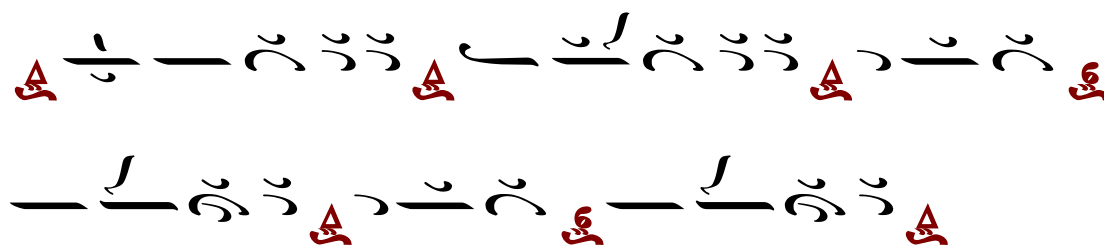

: η φθορά του ήχου

Μαρτυρίες που βρίσκουμε στο τραγούδι:

Μετροφωνία:

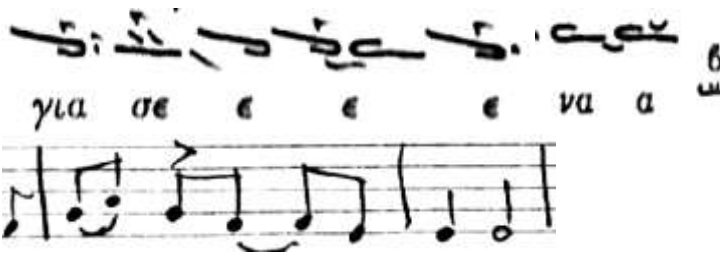

Ἦχος ς, Δι-Πα'

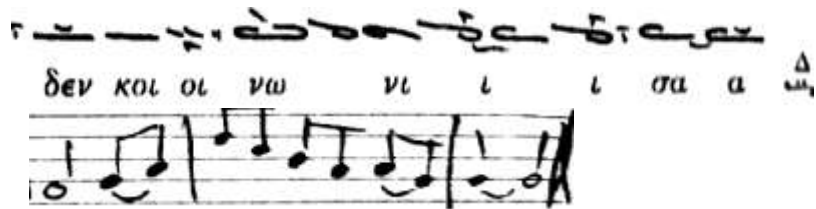
Μω ρη κα κια γει ει ει το ο ο νι ι σα
α Δ κα α κια α γει ει το νο ο ο που λα
α κα α λε ε Δ
μα ζω ω ω τα α β ω γει ει το
νι ι ισ σα α Δ για σε ε ε ε
να α β δεν κοι οι νω νι ι ι σα α Δ

Musical notation on a single staff with Greek lyrics written below it. The lyrics are: "Μω ρη κα κια γει ει ει το ο ο νι ι σα α Δ κα α κια α γει ει το νο ο ο που λα α κα α λε ε Δ μα ζω ω ω τα α β ω γει ει το νι ι ισ σα α Δ για σε ε ε ε να α β δεν κοι οι νω νι ι ι σα α Δ". Several notes in the melody are circled in red.

Μελωδική κίνηση: Παρατηρούμε στο τραγούδι ότι μια κίνηση του Δευτέρου ήχου είναι: κίνηση με μαλακά χρωματικά διαστήματα, στη πενταφωνία Δι-Πα' (με σημαντική σημείωση την αλλοίωση του φθόγγου Κε με απλή ύφεση) γύρω από διφωνία της βάσης (Ζω') και επιστρέφοντας σταδιακά προς αυτή. Στη συνέχεια κίνηση γύρω από την βάση (Δι) και πτώση στην μεσότητα της (βου) για κατάληξη, με χρήση μαλακού χρώματος. Ανάβαση και καθοδική επιστροφή στην βάση (Δι).

E)

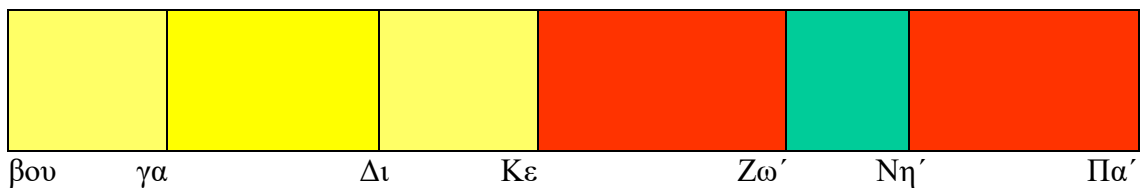
-> πτώση στη μεσότητα (βου) και κατάληξη

ΣΤ)

-> ανάβαση από την βάση μέχρι την κορυφή του συστήματος Δι-Πα' (Πα') και κατάβαση μέχρι την βάση (Δι)

Συστήματα:

A. βου-Δι & Δι-Πα'

2.2.3. «Στάζουν τα κεραμίδια σου»

ΣΤΑΖΟΥΝ ΤΑ ΚΕΡΑΜΙΔΙΑ ΣΟΥ

11.

Δουκίμης Θεοδοσιάδας-Αγράφων

Ἔχος $\overline{\text{---}}$, 3θμνος, μέτρια, Καταγραφή: Ἡλίας Τόμπρας

2. Στάζει καὶ μέ-υι ἀγάν ἀγάν-
στάζει καὶ μέ ἡ καρδούλα μου (οἷς)
για μένα γειτονόπουλα μου.
η.η.η

3. Γειτονοπού-υι ἀγάν ἀγάν-
γειτονοπούλα μου νά σεῖς (οἷς)
υι ἂν σε ρωτήσω νά μου πῆς.
η.η.η

4. Ποιό δέντρο καὶ-υι ἀγάν ἀγάν-
ποιο δέντρο κάνει τόν ἀνθό (οἷς)
ποια γάλα τόν μακρόν ὄχι;
η.η.η

5. Μυλιτσα καὶ-υι ἀγάν ἀγάν-
μυλιτσα κάνει τόν ἀνθό, (οἷς)
λενίτσα τόν μακρόν ὄχι.-
η.η.η

.η.η.η. 2008 π.Α.

εικόνα 3. πηγή εικόνας: Συλλογή Δημοτικών Τραγουδιών, σελίδα 11

Μεταγραφή:

Στάζουν τα κε ρα μα α α α και στα λαν τα α
κε ρα μι ι δια α σου στα λαν τα α μι ρα
μι ι δια α σου και στα λαν τα α ρυ ιν'α και δια α σου

Ανάλυση

Τραγούδι: «Στάζουν τα κεραμίδια σου»

Περιοχή: Θεσσαλία (Άγραφα)

Περιεχόμενο: τραγούδι της αγάπης

Ρυθμός: 3σημος/τσάμικο

Φόρμα: A, B, B', B

Έκταση: νη-Κε (ντο-λα)

Δεσπόζοντες Βαθμίδες/Δομικοί Φθόγγοι: πα-γα-κε (η βάση, η διφωνία, η μεσότητα της)

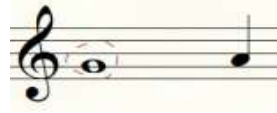
Σημειογραφία:

Χαρακτήρες Ποσότητας:

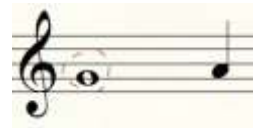
∩ : Ίσον = επανάληψη προηγούμενου χαρακτήρα

∪ : Πεταστή = ανάβαση 1 φωνής

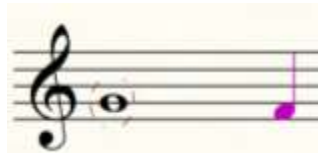
“ : κεντήματα = ανάβαση 1 φωνής

— : ανάβαση 2 φωνών (υπερβατά)

∩ : απόστροφος = κατάβαση 1 φωνής

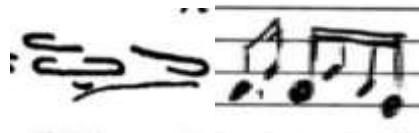

∩ : κατάβαση 3 φωνών (υπερβατά)

Χαρακτήρες Ποιότητας:

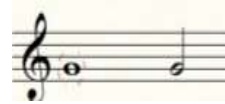
∩ : ψηφιστόν = « θέλει να δίδεται δύναμις

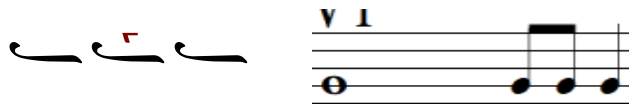
τις και ζωηρότης εις τους φθόγγους των χαρακτήρων εις τους οποίους υπογράφεται» (Χρύσανθου εκ Μαδύτων, 58-59)

Χαρακτήρες Χρόνου:

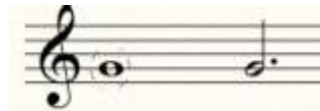
◡ : κλάσμα = προσθήκη ενός χρόνου

Γ : γοργό = ενώνει δύο χαρακτήρες σε έναν χρόνο

.. : διπλή = προσθήκη δύο χρόνων

Μαρτυρίες:

Αρκτική Μαρτυρία: ἦχος Γα

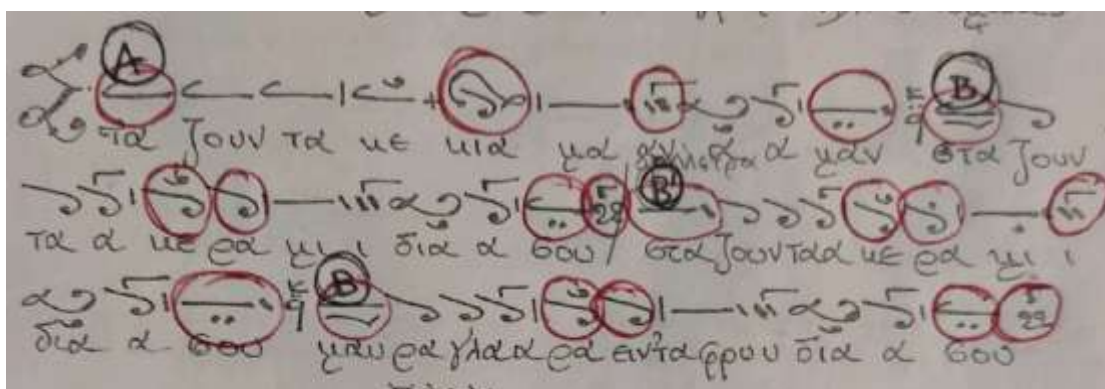
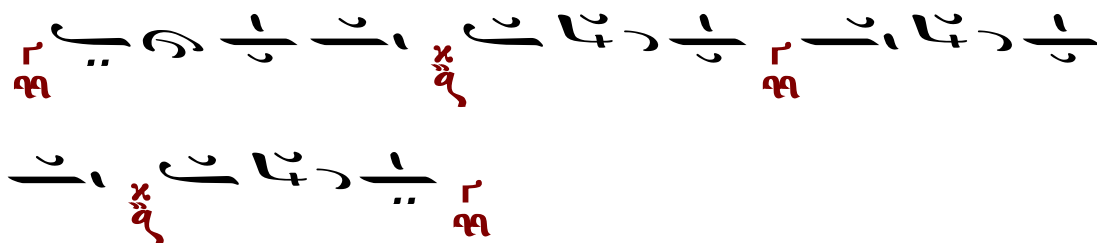
ἦχος Γα : ἦχος Τρίτος

— Γα : δηλώνει την τρίφωνη ανάβαση από την βάση παραγωγής των ήχων

Γα : η βάση του ήχου

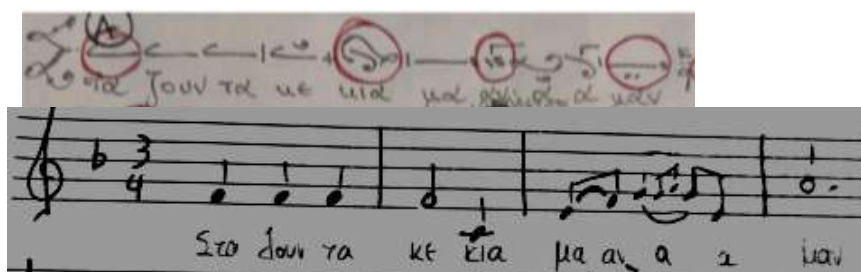
Μαρτυρίες που βρίσκουμε στο τραγούδι: Γ χ

Μετροφωνία:

Μελωδική κίνηση: Παρατηρούμε μέσα στο τραγούδι ότι μια κίνηση του τρίτου ήχου είναι: κίνηση με σκληρά διατονικά διαστήματα γύρω από τη βάση του (γα) και καθοδικά χρησιμοποιώντας το σύστημα νη-γα. Ανάβαση στη διφωνία (Κε) και κίνηση γύρω από αυτή (γα-Κε). Πτώση στη μεσότητα της βάσης (πα) (σύστημα νη/πα-γα) και επιστροφή στη κίνηση γύρω από τη βάση.

A)

-> κίνηση γύρω από τη βάση (γα) και ανάβαση στη διφωνία

B)

-> καθοδική κίνηση, πτώση στην μεσότητα και επιστροφή στη βάση

Γ)

-> ανάβαση στη διφωνία και περιστροφή της μελωδία γύρω από αυτή

Δ)

-> καθοδική κίνηση από τη διφωνία και επιστροφή στη βάση.

Συστήματα:

A. νη-γα

νη πα βου γα

B. γα-Κε/Ζω'

γα δι Κε Ζω'

2.2.4. «Από την πόρτα σου περνῶ»

Ἄπο τὴν πόρτα σου περνῶ.

(Καλαματινὸ Πελοποννήσου)

Ἦχος δ' Βου ξ.

Λ α πο ο τη ην πορ τα σου περ νῶ ω ω ω
ραι αι α α ᾠ Αι γι ω τισ σα α α α ᾠ
κια πο τη γει το νια α σου ου ᾠ κο ρη με
τις ε λιε ε ες ᾠ και με τα μαυ ρα μα α
τια α ᾠ τι ε χεις κιο λο κλαι αι αις ᾠ

Ἄπο τὴν πόρτα σου περνῶ, ὡραία Αἰγιώτισσα,
κι ἀπὸ τὴ γειτονιά σου, κόρη μὲ τὶς ἐλιές
καὶ μὲ τὰ μαῦρα μάτια τὶ ἔχεις κι ὄλο κλαῖς;

Κι ἀκῶ καὶ σὲ μαλώνανε, ὡραία Αἰγιώτισσα,
ἢ μάνα σου κι ἢ θειά σου, κόρη μὲ τὶς ἐλιές
καὶ μὲ τὰ μαῦρα μάτια τὶ κάθεσαι καὶ κλαῖς;

Κι ἂν σὲ μαλώναν γιὰ τὰ μέ, ὡραία Αἰγιώτισσα,
ἢ μάνα σου κι ἢ θειά σου, μάρ' πάπια τοῦ γιαλοῦ,
ἢ μάνα σου κι ἢ θειά σου, μὴν ἀγαπᾶς ἄλλοῦ.

Πές μου νὰ μὴν ξαναπερνῶ, ὡραία Αἰγιώτισσα,
ἀπὸ τὴ γειτονιά σου, ἄστρο τῆς αὐγῆς,
ἀπὸ τὴ γειτονιά σου, γιατί ἄργησες νὰ βγῆς;

Πέρασ' ἀσίκη μ' πέρασε, ὡραία Αἰγιώτισσα,
ἀπὸ τὴ γειτονιά μου, γιὰ πρόβιλε νὰ ἰδῆς,
ἀπὸ τὴ γειτονιά μου, καρδιὰ πὺ τυραννεῖς.

Ὁ δρόμος εἶναι δημοσιά, ὠραία Αἰγιώτισσα,
εἶναι γιὰ τοὺς λεβέντες, τὰ μελιτζανιά,
εἶναι γιὰ τοὺς λεβέντες, σοῦ μοιάζουν ὄμορφα.

ἢ
Ὁ δρόμος εἶναι δημοσιά, ὠραία Αἰγιώτισσα,
εἶναι γιὰ τοὺς λεβέντες, τὰ ὀλόμαυρα,
εἶναι γιὰ τοὺς λεβέντες, νὰ μὴν τὰ βάλῃς πειά.

εἰκόνα 2. πηγή
εἰκόνας: Παππᾶς,
Παναγιώτης. 2006.
Παιδικά, Ἐποχιακά,
Ἐπετειακά κ.α.
Δημοτικά
Τραγούδια. Β'
Τόμος. Σελίδα 415

Μεταγραφή:

Α - ΠΟ - ΤΗΝ - ΠΟΡΤΑ σου ΠΕΡ - ΝΩ -
ΠΑΙ - Α - ΑΙ - ΔΙ ὦ ΤΙΣ ἔ -
ΚΙΑ ΤΟ ΓΗ ΓΗ ΤΟ ΝΙΑ - ἄ - ΚΟΜΗΤ ΤΣ Ε -
ΛΙΕ - ΕΣ ΚΑΙ ΜΕ ΤΑ ΜΟΥ ΡΑ ΜΑ - ΤΙΣ ΧΙ'

Ανάλυση

Τραγούδι: «Από την πόρτα σου περνῶ» («Αιγιώτισσα»)

Περιοχή: Πελοπόννησος

Περιεχόμενο: τραγούδι της αγάπης

Ρυθμός: 7σημος/καλαματιανό

Φόρμα: A,B,B

Έκταση: πα-Ζω

Δεσπόζοντες Βαθμίδες/Δομικοί Φθόγγοι: βου, Δι, Ζω´

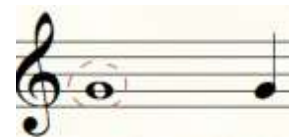
Σημειογραφία:

Χαρακτήρες Ποσότητας:

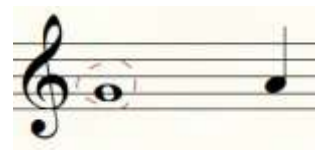
┌ : Ίσον = επανάληψη προηγούμενου χαρακτήρα

┐ : επανάληψη προηγούμενου χαρακτήρα

┄ : Ολίγον = ανάβαση 1 φωνής

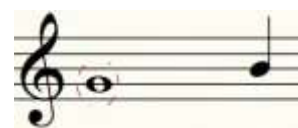
┆ : κεντήματα = ανάβαση 1 φωνής

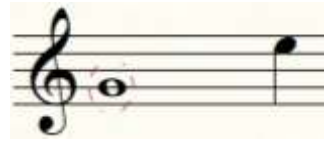
┆ : ανάβαση 2 φωνών διαδοχικά (1+1)

┆ : ανάβαση 2 φωνών (υπερβατά)

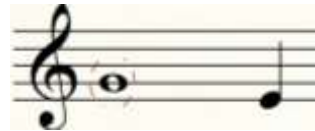
⤴ : ανάβαση 5 φωνών (υπερβατά)

⤵ : απόστροφος = κατάβαση 1 φωνής

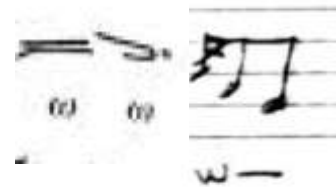
⤶ : κατάβαση 2 φωνών (υπερβατά)

Χαρακτήρες Ποιότητας:

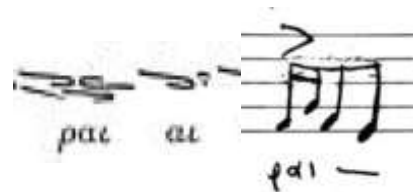
⤴ : ψηφιστόν = «θέλει να δίδεται δύναμις τις

και ζωηρότης εις τους φθόγγους των χαρακτήρων εις τους οποίους υπογράφεται» (Χρύσανθου εκ Μαδύτων, 58-59)

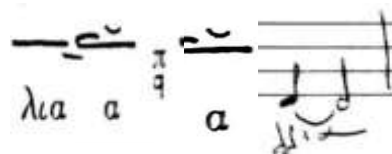
⤵ : βαρεία = «θέλει να προφέρηται μετά

βάρους ο φθόγγος του εμπροσθέντης κειμένου χαρακτήρος» (Χρύσανθου εκ Μαδύτων, 58)

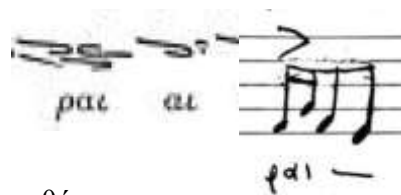

⤶ : υφέν = ζητά την εκτέλεση δύο

χαρακτήρων ενωμένα:

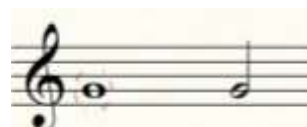
↪ : αντικένωμα = «Θέλει να

προξενήται ένας κυματισμός της φωνής εν τω λάρυγγι με κάποιαν οξύτητα του φθόγγου του χαρακτήρος» (Χρύσανθου, 58).

Χαρακτήρες Χρόνου:

˘ : κλάσμα = προσθήκη ενός χρόνου

Μαρτυρίες:

Αρκτική Μαρτυρία: ἦχος δ̣ ↪ Β8

ἦχος δ̣ : ἦχος τέταρτος

˘ : :φανερώνει κύριο ἦχο και ανάβαση τέσσερις φωνές πάνω από τη βάση

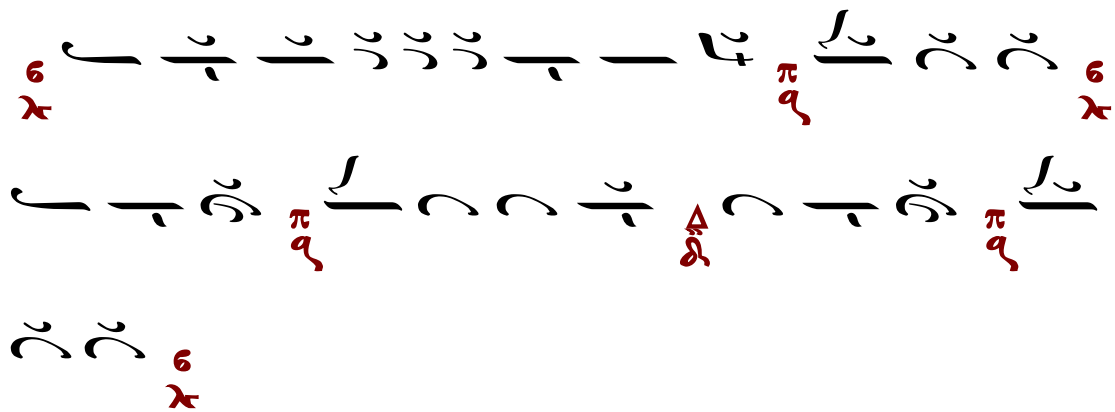
παραγωγής των ἠχων

↪ : δύο φωνές κάτω από τον φθόγγο Δι

Βου: η βάση του ἠχου

˘ η φθορά του ἠχου

Μετροφωνία:

Α α πο ο τη ην πορ τα σου περ νω ω ω ω
ραι αι α α π Αι γι ω τισ σα α α α κ
κια πο τη γει το νια α σου ου π κο ρη με
τισ ε λιε ε ες δ και με τα μαν ρα μα α
τια α π τι ε χεις κιο λο κλαι αι αις κ

Μελωδική κίνηση: Παρατηρούμε στο τραγούδι ότι μια κίνηση του Λεγέτου ήχου (μι ματζόρε) είναι: ανάβαση με μαλακά διατονικά διαστήματα από την βάση του ήχου (βου) στην διφωνία του (Δι) και κίνηση γύρω από αυτή, δίνοντας - μερικές φορές - έμφαση στο φθόγγο Κε. Η κίνηση συνεχίζεται καθοδικά φτάνοντας μέχρι και την υποφωνία της βάσης (πα) ενώ έπειτα ανεβαίνει μέχρι την κορυφή του συστήματος (στη περίπτωση αυτή το φθόγγο Ζω') για να καταλήξει πάλι στη βάση (βου). Ο ήχος μπορεί να κάνει και μία ενδιάμεση κατάληξη και στην διφωνία (Δι) πριν καταλήξει στη βάση (βου).

Α α πο ο τη ην πορ τα σου περ νο ω ω ραι αι α α

A)

Α - π ο - τ η - ν πορ τα σου περ νο ω - ω - ρ αι - α -

-> ανάβαση από τη βάση του ήχου (βου) στην διφωνία του (Δι) και κίνηση γύρω από αυτή, δίνοντας έμφαση στο φθόγγο Κε. Σταδιακή πτώση μέχρι την υποφωνία της βάσης (πα) όπου και κάνει κατάληξη.

B)

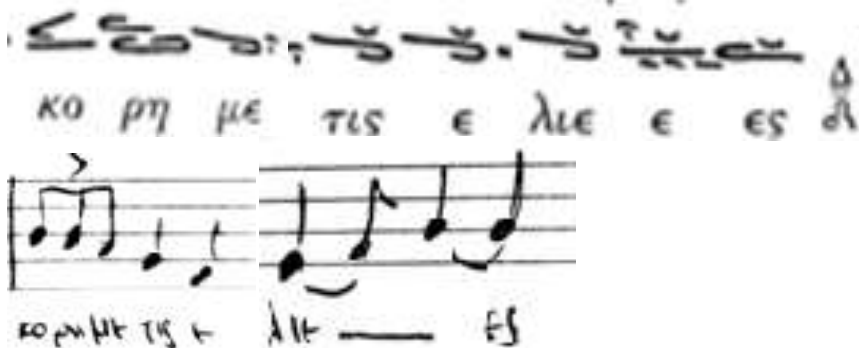
Α ι - ρ ι ω ρ ι β

-> ανάβαση την κορυφή του συστήματος (Ζω'), καθοδική πορεία ως τη βάση (βου) και κατάληξη.

Γ)

κια πο τη γει το νια α σου ου

-> κίνηση στη διφωνία βου-Δι και πτώση στην υποφωνία της βάσης (πα)

Δ)

κορη με τις ελιες

κορη με τις - λιε - ες

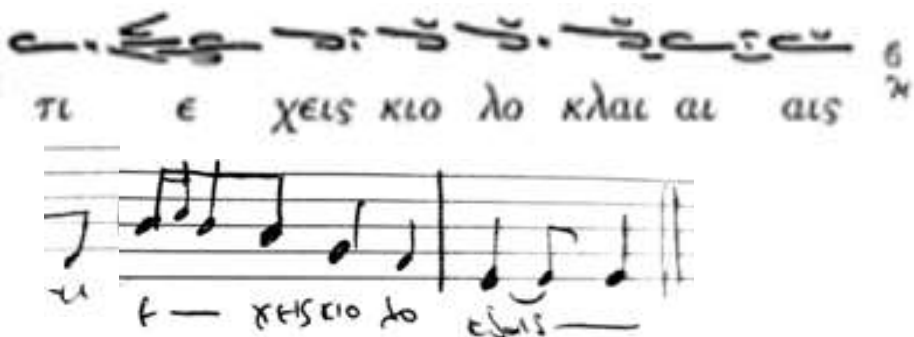
-> πτώση από τη κορυφή του συστήματος (Zω) στην διφωνία της βάσης (Δι)

Ε)

και με τα μαυρα ματια

και με τα μαυρα μα - τια

-> κίνηση στη διφωνία βου-Δι και πτώση στην υποφωνία της βάσης (πα)

ΣΤ)

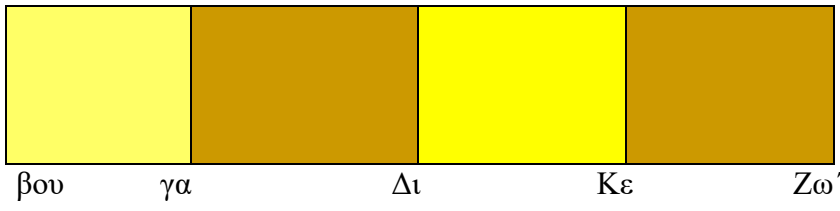
τι εχεις κιο λο κλαι αι αις

τι - εχεις κιο λο κλαι αι αις

-> πτώση από τη κορυφή του συστήματος (Zω) στην βάση (βου) και κατάληξη

Συστήματα:

Α. βου-Ζω΄

Ἡ Γιωργίτσα.

(Ἀντικρουστὸς Μ. Ἀσίως)

Ἦχος λ̣ ᾠ Πα ρ

Ε γω λε γα α να α α σα γα πω Γιωρ γι τσα
μου ου κα α α νεις να μη η κα νεις να μην το
ξε ε ρη κ τω ρα το
μα α θα α αν οι δι κοι Γιωρ γι τσα μου ου το
ο μα θα νε ε το μα θα νε κοι ξε ε νοι

Ε λα α Γιου λα Γιου λα Γιου λα α α ε λα
ρε με α νοι οι ξε τις δυο σοι
γκα λε ε ες με σα βα λε με

Ἐγὼ ἄλεγα νὰ σ' ἀγαπῶ, Γιωργίτσα μου,
κανεῖς νὰ μὴ, κανεῖς νὰ μὴν τὸ ξέρη,
τόρα τὸ μάθαν' οἱ δικοί, Γιωργίτσα μου,
τὸ μάθανε, τὸ μάθανε κι οἱ ξένοι.

Ἔλα Γιούλα, Γιούλα, Γιούλα, ἔλα πᾶρε με
ἄνοιξε τὶς δυὸ σου ἀγκάλες μέσα βάλε με.

Τὸ γιασεμὶ στὴν πόρτα σου, Γιωργίτσα μου,
ἄνθισε καί, ἄνθισε καὶ θὰ δέσση,

τ' ἀγγελικό σου τὸ κορμί, Γιωργίτσα μου,
στὰ χέρια μου, στὰ χέρια μου θὰ πέση.
Ἔλα Γιούλα, Γιούλα, Γιούλα, ἔλα πᾶρε με
ἄνοιξε τὶς δυό σου ἀγκάλες μέσα βάλε με.

Μάζεψ' ἐσὺ τὰ γιασεμιά, Γιωργίτσα μου,
κι ἐγὼ τὰ βε - κι ἐγὼ τὰ βελονιάζω,
πούλησε τὴν ἀγάπη σου, Γιωργίτσα μου,
κι ἐγὼ τὴν ἄ - κι ἐγὼ τὴν ἀγοράζω.
Ἔλα Γιούλα, Γιούλα, Γιούλα, ἔλα πᾶρε με
ἄνοιξε τὶς δυό σου ἀγκάλες μέσα βάλε με.

εικόνα 7. πηγή εικόνας: Παππᾶς, Παναγιώτης. 2006. Παιδικά, Εποχικά, Επετειακά
κ.α. Δημοτικά Τραγούδια. Β' Τόμος. Σελίδα 375

Μεταγραφή

Ε — σου δε θα α να — θα θα πωίτηδι θα κα —
κα — νεις να μη η και νεις να μηντο — ff ε pff (ορνήτορα)
πω — πα το κα α θα α αν οι δι — και τωρ δι θα
το κα θα νε ε το κα θα νε — και — ff ε νοι (ορνήτορα)
ε — λα — τω αν τω αν τω αν α — ε λα — τα ff με (ορνήτορα)
α — νοι — ff ης σου θα θα δε — ff) με κα — θα δε — με'

Ανάλυση

Τραγούδι: «Η Γιωργίτσα»

Περιοχή: Μ. Ασία

Περιεχόμενο: τραγούδι της αγάπης

Ρυθμός: 9σημος/αργός καρσιλαμάς

Φόρμα: Α, Β, Α, Β', Γ

Έκταση: νη-Νη'

Δεσπόζοντες Βαθμίδες/Δομικοί Φθόγγοι: πα, γα, Κε

Σημειογραφία:

Χαρακτήρες Ποσότητας:

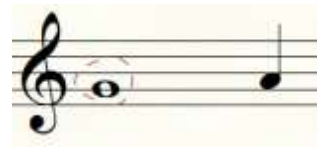
\int : Ίσον = επανάληψη προηγούμενου χαρακτήρα

\int : επανάληψη προηγούμενου χαρακτήρα

$|$: Ολίγον = ανάβαση 1 φωνής

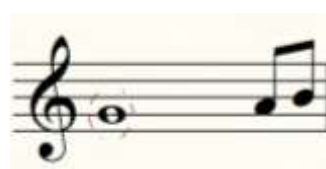
\cup : πεταστή = ανάβαση 1 φωνής

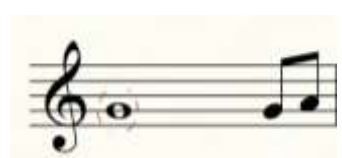
¨ : κεντήματα = ανάβαση 1 φωνής

\int : διαδοχική ανάβαση 2 φωνών (1+1)

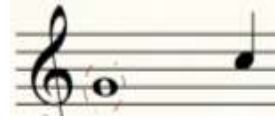
\int = \int =

↖ : ανάβαση 2 φωνών (υπερβατά)

↗ : ανάβαση 3 φωνών (υπερβατά)

↘ : ανάβαση 5 φωνών (υπερβατά)

↵ : απόστροφος = κατάβαση 1 φωνής

↶ (↵ ↵) : συνεχές ελαφρόν = κατάβαση δύο

φθόγγων συνεχώς

↷ (↵ ↵) : υποροή με γοργό = διαδοχική κατάβαση

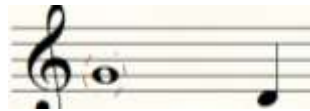

2 φωνών (1+1) με γοργό

↶ : κατάβαση 2 φωνών (υπερβατά)

☞ : κατάβαση 3 φωνών (υπερβατά)

Χαρακτήρες Ποιότητας:

: ψηφιστόν = « θέλει να δίδεται δύναμις τις και

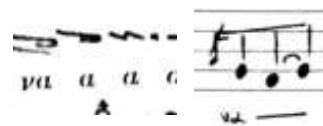
ζωηρότης εις τους φθόγγους των χαρακτήρων εις

τους οποίους υπογράφεται» (Χρύσανθου εκ Μαδύτων, 58-59)

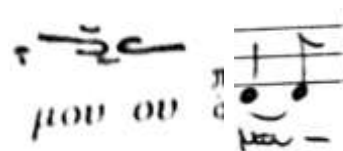

: βαρεία = «θέλει να προφέρηται μετά

βάρους ο φθόγγος του εμπροσθέντης κειμένου χαρακτήρος» (Χρύσανθου εκ Μαδύτων, 58)

: υφέν = ζητά την εκτέλεση δύο χαρακτήρων

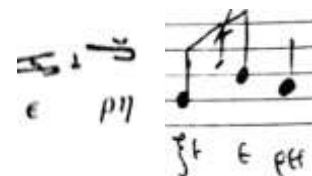

ενωμένα:

: αντικένωμα = «Θέλει να προξενήται ένας

κυματισμός της φωνής εν τω λάρυγγι με κάποιαν οξύτητα του φθόγγου του χαρακτήρος» (Χρύσανθου, 58).

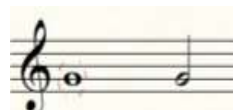
~ : σύνδεσμος (ή έτερον) = Κατά τον Χρυσάνθο εκ Μαδύτων, ο σύνδεσμος

συνδέει χαρακτήρες (ανιόντες και κατιόντες) μεταξύ τους και ζητά να «προφέρονται λείως και αδυνάτως οι φθόγγοι συνδεδεμένοι» (Χρυσάνθου, 59) :

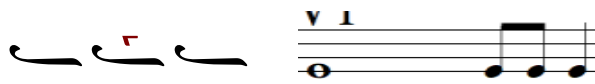

Χαρακτήρες Χρόνου:

~ : κλάσμα = προσθήκη ενός χρόνου

Γ : γοργό = ενώνει δύο χαρακτήρες σε έναν χρόνο

Μαρτυρίες:

Αρκτική Μαρτυρία: ἤχος λ π ἧ Πα

ἤχος λ π ἧ : ήχος πλάγιος του Πρώτου. Το σύμβολο ἧ δηλώνει το

παλαιογραφικό «α»

Πα : η βάση του ήχου

 : η φθορά του ήχου

Μαρτυρίες που βρίσκουμε στο τραγούδι:

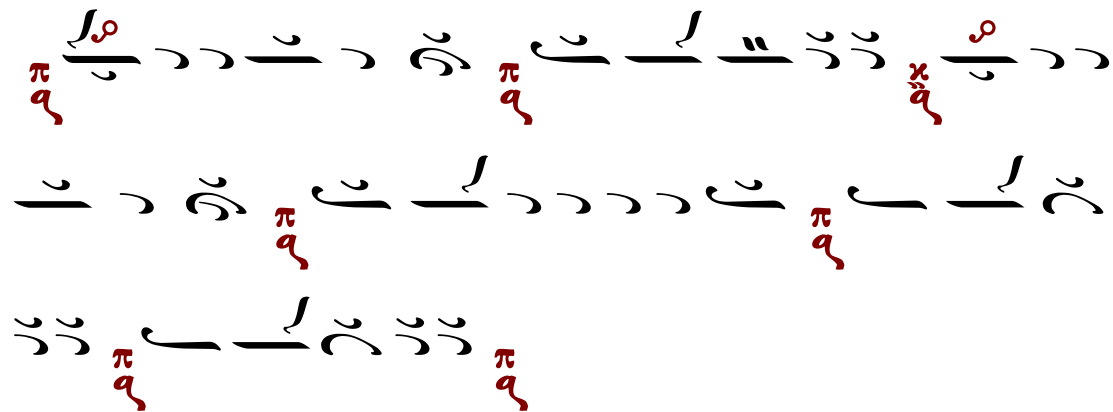
Φθορές που συναντάμε στο τραγούδι:

 : η εναρμόνια φθορά. Στη συγκεκριμένη περίπτωση η φθορά τοποθετείται στο φθόγγο Ζω΄ και τον ζητά χαμηλωμένο (με ύφεση)

 : η διατονική φθορά του α΄ ήχου (του φθόγγου πα). Στο τραγούδι ζητά την επαναφορά των διαστημάτων σε αυτά του αρχικού συστήματος

 : συνεχής (γενική) δίεση. Στο τραγούδι τοποθετείται στο φθόγγο Κε

Μετροφωνία:

*Ήχος λ ή Πα ρ

Μελωδική κίνηση: Παρατηρούμε μέσα στο τραγούδι ότι μια κίνηση του Πλαγίου του Πρώτου ήχου είναι: χρησιμοποιώντας μαλακά διατονικά διαστήματα, ξεκινώντας από την κορυφή της πενταφωνίας, περνώντας στιγμιαία και τον τον φθόγγο Ζω', ο οποίος εμφανίζεται χαμηλωμένος, κάνουμε καθοδική κίνηση μέχρι την βάση (πα). Χρησιμοποιώντας το τετραφωνία πα-Κε, ανάβαση στην τετραφωνία (Κε) και στάση σε αυτή και καθοδική επιστροφή (διφωνικά) στη βάση (πα) με το αρχικό σύστημα.

A)

->Περιστροφή της μελωδίας γύρω από το Ζω', καθοδική κίνηση από το φθόγγο Ζω' ως τη βάση (πα).

B)

-> ανάβαση στην τετραφωνία (Κε), περιστροφή της μελωδίας και στάση στην τετραφωνία.

Γ)

τω ρα το μα α θι α αν οι δι και Γιωρ γι τσα μου ου

-> Περιστροφή της μελωδίας γύρω από το Ζω', καθοδική κίνηση από τον φθόγγο Ζω' ως τη βάση (πα).

Δ)

το μα α θι α αν οι δι και Γιωρ γι τσα μου ου

-> σύντομη ανάβαση μέχρι την τετραφωνία (Κε) και επιστροφή στην βάση (πα)

Ε)

Ε λα α Γιωρ λα Γιωρ λα Γιωρ λα α α ε λα δε με

-> σύντομη ανάβαση μέχρι την τετραφωνία (Κε) και επιστροφή στην βάση (πα)

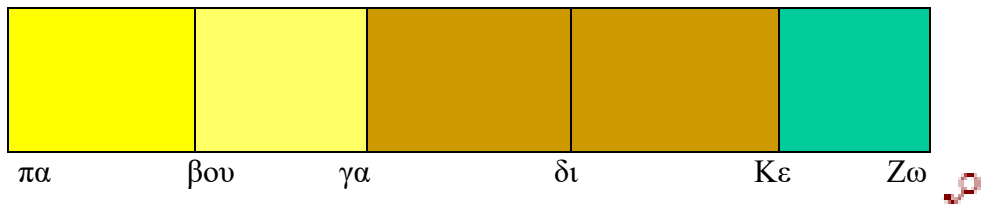
ΣΤ)

Ε λα α Γιωρ λα Γιωρ λα Γιωρ λα α α ε λα δε με

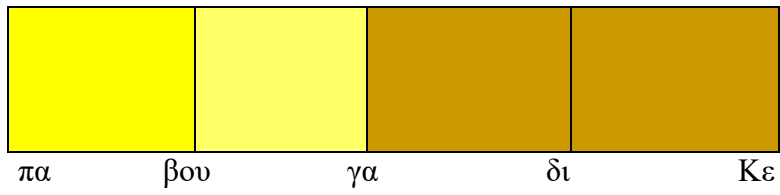
-> σύντομη ανάβαση μέχρι την τετραφωνία (Κε) και επιστροφή στην βάση (πα)

Συστήματα:

A. πα-Κε (Ζω'-Νη')

B. πα-Κε

Εἶναι καρδιές ὅπου γελοῦν.

(Καλαματιανὸ Μ. Ἀσίας)

Ἦχος ἁ Πα ῶ

Για μα για μα για μου κα νε ες για μα
γε με ε ε νο με χει ει εις ει εις
και με σα στην α γκα λη σου ου ου πε
ρι πλεγ με ε ε νο με χει ει εις
ω ω ω ω ω ω ω ω ω μα
για μου ου ου κα νες
ω ω ω ω ω ω ω ε ε ου με
τρε ελ λα νε ε ε ες

Γιὰ μάγια, μάγια μοῦκανες, γιὰ μαγεμένο μ' ἔχεις, (δὶς)
καὶ μέσα στην ἀγκάλη σου περιπλεγμένο μ' ἔχεις. (δὶς)

ῶ - ὦχ μάγια μοῦκανες,
ῶ - ὦχ ἐσὺ μὲ τρέλλανες.

Εἶναι καρδιές ὅπου γελοῦν, εἶναι καρδιές πὺ κλαῖνε, (δὶς)
εἶναι καρδιές ὅπου πονοῦν τὸν πόνο τους δὲ λένε. (δὶς)

ῶ - ὦχ πάπια τοῦ γιαλοῦ,
ῶ - ὦχ μὴν ἀγαπᾶς ἀλλοῦ.

Καὶ τίς πληγὲς πὺ μ' ἀνοιξες ἔλα νὰ ντὶς μετρήσης, (δὶς)

νὰ ἰδῆς ποὺ δὲ γιαιτρεύονται καὶ δάκρυα νὰ χύσης. (δίς)

ῶ - ὦχ ἔλα πέρασε,

ῶ - ὦχ παῖξε καὶ γέλασε.

Ἐγὼ ἔλεγα νὰ σ' ἀγαπῶ, κανεῖς νὰ μὴν τὸ ξέρη, (δίς)

τώρα τὸ μάθανε οἱ δικοὶ τὸ μάθανε κι οἱ ξένοι. (δίς)

ῶ - ὦχ ἔβγα ταῖρι μου

ῶ - ὦχ καὶ πιάσ' τὸ χέρι μου.

Μ' ἀρνήστηκες ἀλύπητη ποὺ νὰ σὲ βρῆ τὸ κρίμα, (δίς)

καὶ νὰ σὲ φάη ἢ θάλασσα τῆς Μπαρμπαριᾶς τὸ κῦμα. (δίς)

ῶ - ὦχ τὰ μελιτζανιά,

ῶ - ὦχ σοῦ μοιάζουν ὠμορφα.

ῶ - ὦχ τὰ ὀλόμαυρα,

ῶ - ὦχ μὴν τὰ φορέσης πειά.

εικόνα 4. πηγή εικόνας: Παππᾶς, Παναγιώτης. 2006. Παιδικά, Εποχικά, Επετειακά κ.α. Δημοτικά Τραγούδια. Β' Τόμος. Σελίδα 363

Μεταγραφή:

Για κάρδα με για σου κα
γιε μαδε με - νο με ρα
κατ με σο σπυ α για λι σου
πε ρι ραγ με - νο με ρα
μα για σου - κα
ντ3 (φρτωρα) ω
σω με σο ελ λα - ...

Ανάλυση

Τραγούδι: «Είναι καρδιές όπου γελούν»

Περιοχή: Μ. Ασία

Περιεχόμενο: τραγούδι της αγάπης

Ρυθμός: 7σημος/καλαματιανό

Φόρμα: Α (Α'), Β, Γ, Γ'

Έκταση: πα-Πα'

Δεσπόζοντες Βαθμίδες/Δομικοί Φθόγγοι: πα, γα, Δι, Κε

Σημειογραφία:

Χαρακτήρες Ποσότητας:

∩ : Ίσον = επανάληψη προηγούμενου χαρακτήρα

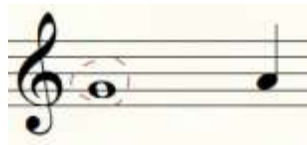
∪ : επανάληψη προηγούμενου χαρακτήρα

┆ : Ολίγον = ανάβαση 1 φωνής

∪ : πεταστή = ανάβαση 1 φωνής

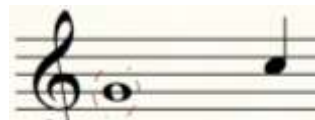
“ : κεντήματα = ανάβαση 1 φωνής

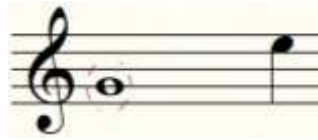
┆ , ┆ : ανάβαση 2 φωνών (υπερβατά)

┆ : ανάβαση 3 φωνών (υπερβατά)

└ : ανάβαση 5 φωνών (υπερβατά)

⤴ : απόστροφος = κατάβαση 1 φωνής

⤵ : κατάβαση 1 φωνής

└ (⤴ ⤵) : υπορορή με γοργό = διαδοχική κατάβαση

2 φωνών (1+1) με γοργό

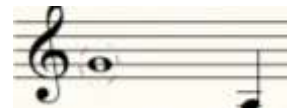
└ = ⤴ ⤵ : υπορορή = διαδοχική κατάβαση 2 φωνών (1+1)

⤵ : κατάβαση 3 φωνών (υπερβατά)

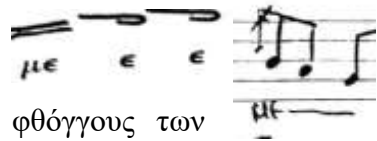
└ : χαμηλή + ελαφρόν = κατάβαση 6 φωνών

Χαρακτήρες Ποιότητας:

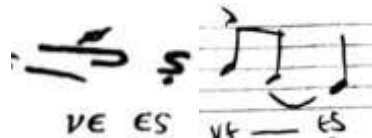
: ψηφιστόν = «θέλει να δίδεται

δύναμις τις και ζωηρότης εις τους φθόγγους των χαρακτήρων εις τους οποίους υπογράφεται» (Χρύσανθου εκ Μαδύτων, 58-59)

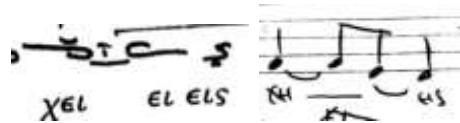
: βαρεία = «θέλει να

προφέρηται μετά βάρους ο φθόγγος του εμπροσθέντης κειμένου χαρακτήρος» (Χρύσανθου εκ Μαδύτων, 58)

: υφέν = ζητά την εκτέλεση

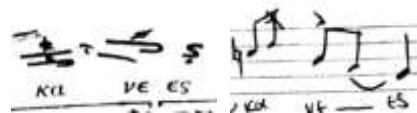

δύο χαρακτήρων ενωμένα:

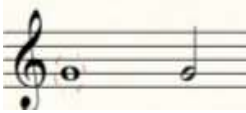

: αντικένωμα = «Θέλει να προξενήται ένας κυματισμός της φωνής εν

τω λάρυγγι με κάποιαν οξύτητα του φθόγγου του χαρακτήρος» (Χρύσανθου, 58).

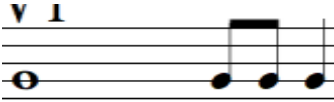

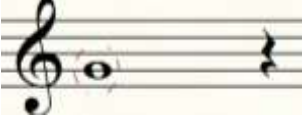
Χαρακτήρες Χρόνου:

◡ : κλάσμα = προσθήκη ενός χρόνου

◡ : απλή = προσθήκη ενός χρόνου

Γ : γοργό = ενώνει δύο χαρακτήρες σε έναν χρόνο

⌣ : παύση 1 χρόνου

Μαρτυρίες:

Αρκτική Μαρτυρία: ἦχος λ π ⌣ Πα

ἦχος λ π ⌣ : ἦχος πλάγιος του Δευτέρου

Πα: η βάση του ήχου : η φθορά του ήχου

Μαρτυρίες που βρίσκουμε στο τραγούδι:

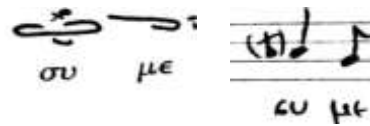
Φθορές που συναντάμε στο τραγούδι:

 : διατονική φθορά του φθόγγου Νη'. Δηλώνει μεταβολή σε γένος και ήχο (από χρωματικό σε διατονικό – από πλ. β' σε πλ. δ' ήχο).

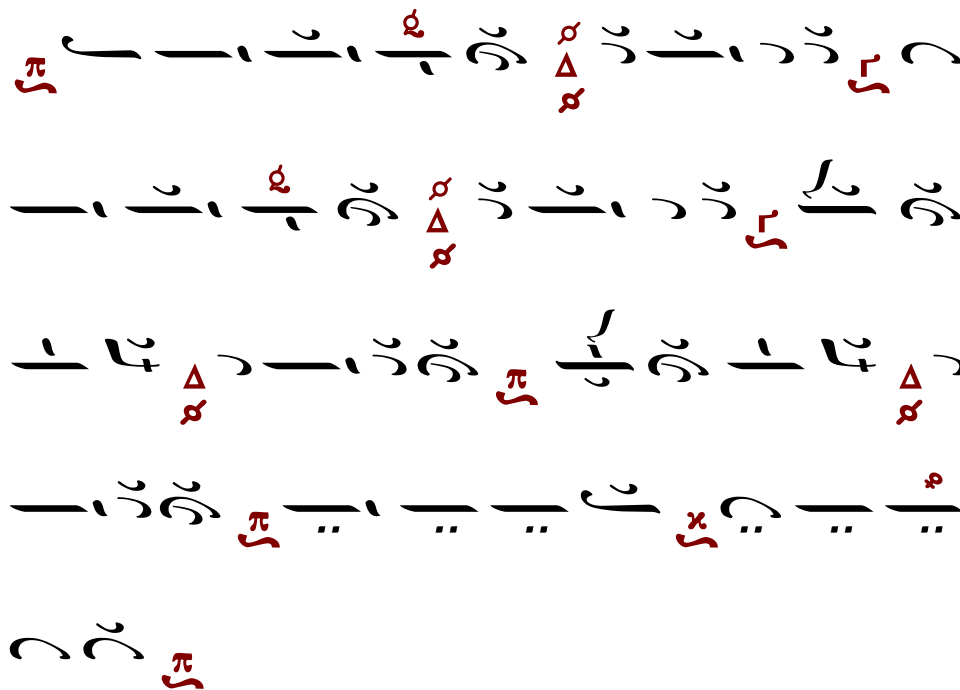
Ζητά διατονικά διαστήματα στη τριφωμία Δι – Νη'.

 : χρωματική φθορά. Εδώ τοποθετείται στο φθόγγο Δι και ζητά την δημιουργία χρωματικής τριφωμίας Δι – πα

 : μονόγραμμη ύφεση που τοποθετείται στο φθόγγο Κε και τον ζητά χαμηλωμένο κατά 4 μόρια.

Μετροφωνία:

Ήχος Δι, Πα' ρα

Για μα για μα για μου και νε ες για μα
γε με ε ε νο με χει ει εις ει εις
και με σα στην α γκα λη σου ου ου πε
ρι πλεγ με ε ε νο με χει ει εις
ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω για μα
για μου ου ου κα νες
ω ω ω ω ω ω ε ε σου με
τρε ελ λα νε ε ε ες

Μελωδική κίνηση: Παρατηρούμε στο τραγούδι ότι ο πλάγιος ήχος του δευτέρου κινείται με σκληρά χρωματικά διαστήματα, συνδυάζοντας δύο χρωματικά τετράχορδα (δύο χρωματικές τριφωνίες), αλλά μπορεί να παρατηρηθεί και συνεργασία με το διατονικό γένος (ή διάτονο) κυρίως στο οξύ τετράχορδο. Πιο αναλυτικά, μια κίνηση του πλαγίου δευτέρου ήχου μπορεί να είναι: ανοδική κίνηση με σκληρά χρωματικά διαστήματα και κυρίως διφωνικές κινήσεις (πχ. πα-γα-Κε) γύρω από την βάση (πα), την διφωνία (γα) και την τετραφωνία (Κε), όπου μπορούμε να δούμε και καταλήξεις. Στη συνέχεια, ο ήχος μπορεί να κινηθεί με σκληρά χρωματικά διαστήματα και στο οξύ τετράχορδο (συνδυάζοντας τα δυο χρωματικά τετράχορδα), αφού στο τραγούδι παρατηρείται καθοδική κίνηση από την επταφωνία της βάσης (Πα') προς την τριφωνία της (Δι), όπου και καταλήγει πριν κάνει πτώση στη βάση (πα). Ακόμη, με τη χρήση φθοράς, μπορεί ο ήχος να συνεργαστεί και με το διατονικό γένος (ή διάτονο) κυρίως στο οξύ τετράχορδο, όπως φαίνεται στην αρχή του τραγουδιού.

A)

για για μου και νε ες

για για μου και νε ες

-> ανοδική κίνηση από τη βάση με διφωνικές κινήσεις στην τετραφωνία (Κε).
 Φθορά: Διατονική ανάβαση στο φθόγγο Νη' και πτώση (διατονικά) στην τριφωνία της βάσης (Δι).

B)

για μα για μα για μου

για μα για μα για μου

-> κίνηση γύρω από τη τετραφωνία της βάσης (Κε), στιγμιαία πτώση στη διφωνία (γα), πτώση στη βάση (πα) – στην επανάληψη – πτώση και κατάληξη στην διφωνία (γα)

Γ)

τα με σα θην α για λυ ου

τα με σα θην α για λυ ου

-> ανάβαση στην επταφωνία (Πα'), κίνηση γύρω από αυτή και πτώση στην τριφωνία της βάσης (Δι)

Δ)

-> κίνηση γύρω από την διφωνία (γα) και πτώση στην βάση (πα) για κατάληξη

Ε)

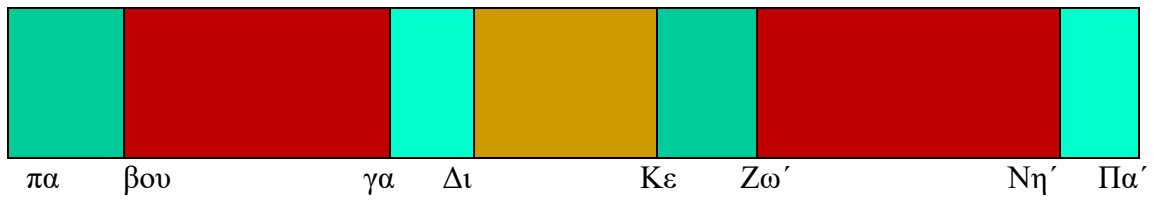
-> κίνηση γύρω από την διφωνία (γα) και στη συνέχεια την τετραφωνία (Κε)

ΣΤ)

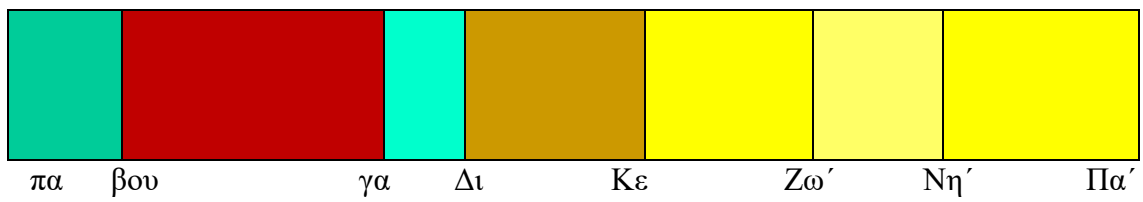
-> κίνηση γύρω από την διφωνία (γα) και στη συνέχεια την τετραφωνία (Κε) και σταδιακή πτώση στη βάση (πα) για κατάληξη

Συστήματα:

A. πα-Πα' (αμιγώς χρωματικά)

B. πα-Πα' (με συνεργασία με διατονικό γένος)

Βαρύτερ' απ' τα σίδερα.

(Καλαματιανὸ Κωνσταντινουπόλεως)

Ἦχος Ψ Ζω Ξ

Βα ρυ τερ α απ τα σι δε ρα κα λε ει ναι
τα μα αυ ρα ρου ου χα α

για τι τα φο ο ρε σα κιε γω ω ω για μιαν
α γα α πη που ου χα α

Βαρύτερ' απ' τα σίδερα, καλέ, είναι τὰ μαύρα ρούχα,
γιατί τὰ φόρεσα κι ἐγὼ γιὰ μιὰν ἀγάπη πούχα.
Ἀλύπητη λυπήσου με, γηὰ πᾶρε με, γη ἀρνήσου με.

Τσαχπίνη μὲ φωνάζουνε, καλέ, μὰ ποιά εἶν' ἡ τσαχπινιά μου,
γιατί ἀγαπῶ μελαχροινό, καὶ βγάλαν τ' ὄνομά μου.
Ἐλα τοῦ μόσχου τὸ κλωνί, δὲν ἔχω πλέον ἴπεμονή.

Το μο νο μου ου πα ρα πο νο κα λε ει
ναι αι που δε ε σε βλε ε πω ω

και μο να χο ος μου τα περ νω ω ω το νου
μου πως τον ε ε χω ω

Τὸ μόνο μου παράπονο, καλέ, εἶναι ἴπου δὲν σὲ βλέπω,
καὶ μοναχός μου τὰ περνῶ, τὸ νοῦ μου πῶς τὸν ἔχω;
Ἀλύπητη λυπήσου με, γηὰ πᾶρε με, γη ἀρνήσου με.

Μεταγραφή

Handwritten musical score for the song "Baruter' ap' ta sidera". The score is written on four staves of music, each with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The lyrics are written below the notes. The first section of the score is followed by a section labeled "Επίλογος:" (Epilogue). The lyrics are in Greek.

βαρύτερα απ' τα σίδηρα και δε εί
ναι - τα μαύρα που κά
θαίρει τα φερίματα για
μια ανάπαυση που κά

Επίλογος:

το μο νό μου - πάλι το νό και δε εί
ναι - που δε φέρει πω
καί το να - ος μου τα περνω το
να - μου πω - ως τον χυ

Ανάλυση

Τραγούδι: «Βαρύτερ' απ' τα σίδηρα»

Περιοχή: Κωνσταντινούπολη

Περιεχόμενο: τραγούδι της αγάπης

Ρυθμός: 7σημος (πρώτος επίτριτος)/καλαματιανό

Φόρμα: A, B, Γ, B (στην επωδό: Δ, B, Γ, B)

Έκταση: ζω-Zω'

Δεσπόζοντες Βαθμίδες/Δομικοί Φθόγγοι: ζω, πα, γα

Σημειογραφία:

Χαρακτήρες Ποσότητας:

— : Ίσον = επανάληψη προηγούμενου χαρακτήρα

— : Ολίγον = ανάβαση 1 φωνής

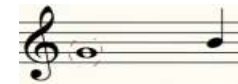
∪ : πεταστή = ανάβαση 1 φωνής

— : ανάβαση 2 φωνών διαδοχικά (1+1)

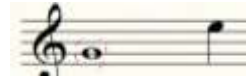
— : ανάβαση 2 φωνών (υπερβατά)

— : ανάβαση 4 φωνών (υπερβατά)

— : ανάβαση 5 φωνών (υπερβατά)

↘ : απόστροφος = κατάβαση 1 φωνής

↘ = ↘ ↘ : υπορροή = διαδοχική κατάβαση 2 φωνών

(1+1)

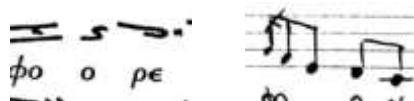
↘↗ : κατάβαση 1 φωνής και ύστερα ανάβαση 1

φωνής

Χαρακτήρες Ποιότητας:

⤴ : ψηφιστόν = « θέλει να δίδεται δύναμις τις και ζωηρότης εις τους φθόγγους των χαρακτήρων εις τους οποίους υπογράφεται» (Χρύσανθου εκ Μαδύτων, 58-59)

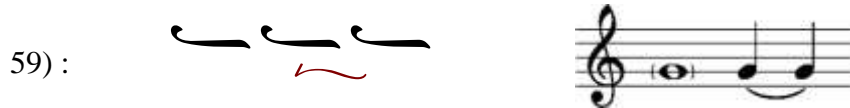

⤵ : βαρεία = «θέλει να προφέρηται μετά

βάρους ο φθόγγος του εμπροσθέντης κειμένου χαρακτήρος» (Χρύσανθου εκ Μαδύτων, 58)

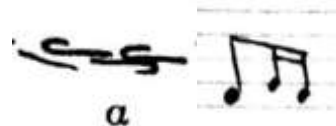

~ : σύνδεσμος (ή έτερον) = Κατά τον Χρύσανθο εκ Μαδύτων, ο σύνδεσμος συνδέει χαρακτήρες (ανιόντες και κατιόντες) μεταξύ τους και ζητά να «προφέρονται λείως και αδυνάτως οι φθόγγοι συνδεδεμένοι» (Χρυσάνθου,

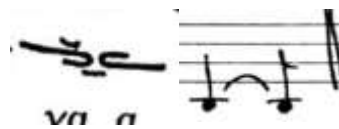

~ : αντικένωμα = «Θέλει να προξενήται

ένας κυματισμός της φωνής εν τω λάρυγγι με κάποια οξύτητα του φθόγγου του χαρακτήρος» (Χρυσάνθου, 58).

~ : υφέν = ζητά την εκτέλεση δύο χαρακτήρων ενωμένα.

Χαρακτήρες Χρόνου:

~ : κλάσμα = προσθήκη ενός χρόνου

• : απλή = προσθήκη ενός χρόνου

~ : παύση 1 χρόνου

Μαρτυρίες:

Αρκτική Μαρτυρία: ἤχος Ζω

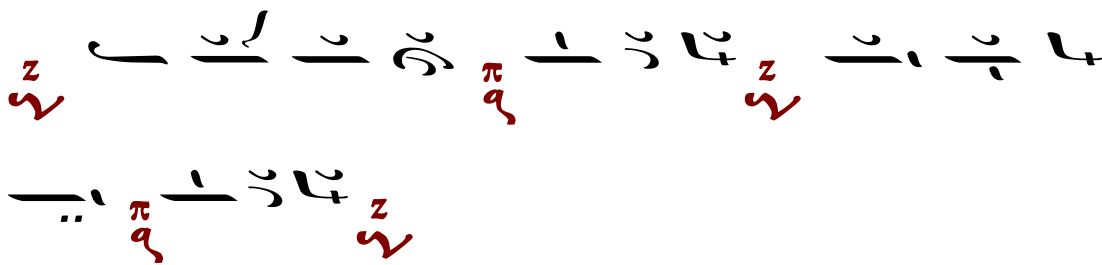
ἤχος : ήχος βαρύς

Ζω: η βάση του ήχου : η φθορά του ήχου

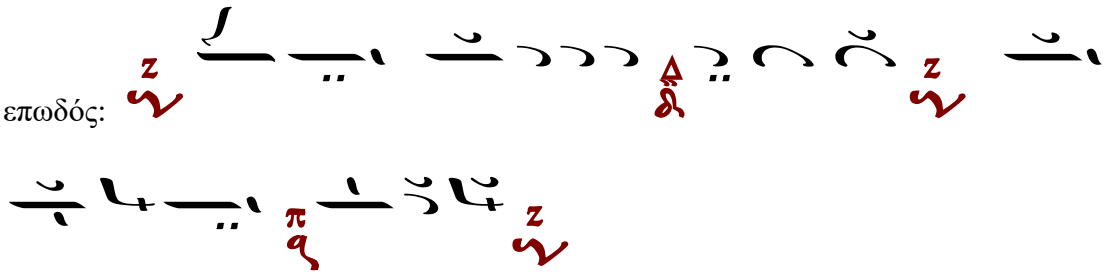
Μαρτυρίες που βρίσκουμε στο τραγούδι:

Φθορές που συναντάμε στο τραγούδι: = μονόγραμμη δίεση που τοποθετείται στο φθόγγο βου και τον ζητά οξυμένο κατά 4 μόρια

Μετροφωνία:

επωδός:

Ἦχος Ψ Ζω

Βα ρυ τερ α απ τα σι δε ρα κα λε π ει ναι
τα μα αυ ρα ρου ου χα α ζ
για τι τα φο ο ρε σα κιε γω ω π για μιαν
α γα α πη που ου χα α ζ

Musical notation for the 'Ἦχος Ψ Ζω' section, featuring two staves of music. The lyrics are written below the notes. Red circles highlight specific notes and rests on both staves.

επωδός:

Το μο νο μου ου πα ρα πο νο κα λε δ ει
ναι αι που δε ε σε βλε ε πο ω ζ
και μο να χα ος μου τα περ νω ω π το νου
μου πω ως τον ε ε χω ω ζ

Musical notation for the second 'επωδός' section, featuring two staves of music. The lyrics are written below the notes. Red circles highlight specific notes and rests on both staves.

Μελωδική κίνηση: Παρατηρούμε μέσα στο τραγούδι ότι μια κίνηση του Βαρέως ήχου (πλαγίου του Τρίτου από το ζω) είναι: χρησιμοποιώντας μαλακά διατονικά διαστήματα ανεβαίνει στη τετραφωνία (γα) και κινείται γύρω από αυτή ενώ στη συνέχεια κάνει πτώση στη διφωνία της βάσης (πα) και πέφτει ξανά στη βάση. Μία ακόμη συνήθης κίνηση του ήχου είναι η ανάβαση στη διφωνία (πα) και η κίνηση γύρω από αυτή και η επιστροφή στη βάση (ζω). Τέλος, όπως φαίνεται στην επωδό, ο ήχος μπορεί να ανεβεί μέχρι και την επταφωνία του (Ζω') και να κινηθεί στην ψηλή περιοχή ενώ επιστρέφει σταδιακά περνώντας και στέκοντας τόσο στην πενταφωνία της βάσης (Δι) όσο και στην διφωνία της (πα).

A)

Βα ρυ τερ α απ τα σι δε ρα κα λε

βα ρυ τερ α — απ'τα σι δε ρα κα λε

-> ανάβαση με μαλακά διατονικά διαστήματα μέχρι τη τετραφωνία (γα) και κίνηση γύρω από αυτή, πτώση στη διφωνία της βάσης (πα)

B)

τα μα αυ ρα ρου ου χα α

ει ναι — γα μα α αυ ρα ρου ου χα α

-> κίνηση γύρω από την διφωνία (πα), με στιγμιαίο πέρασμα από την τετραφωνία (γα) και πτώση/κατάληξη στην βάση (ζω)

Γ)

για τι τα φο ο ρε σα κιε γω ω ω

για τι τα φο ο ρε σα κιε γω ω ω

-> ανάβαση στη διφωνία (πα) και η κίνηση γύρω από αυτή

Δ)

για μιν α γα α πη που ου χα α

για μιν α γα α πη που ου χα

-> κίνηση γύρω από την διφωνία (πα), με στιγμιαίο πέρασμα από την τετραφωνία (γα) και πτώση/κατάληξη στην βάση (ζω)

Ε)

Το μο νο μου ου πα ρα πο νο κα λε

το μο νο μου ου πα ρα πο νο κα λε

-> ανάβαση στην επταφωνία του ήχου (Ζω'), κίνηση στην ψηλή περιοχή (γύρω από αυτή) και πτώση στη πενταφωνία της βάσης (Δι)

ΣΤ)

ει ναι αι που δε ε σε βλε ε πα ω

ει ναι που δε ε σε βλε ε πα ω

-> πτώση από τη πενταφωνία (Δι) στην διφωνία της βάσης (πα) και πτώση/κατάληξη στην βάση (ζω)

Ζ)

και μο να χο ος μου τα περ νω ω ω

και μο να χο ος μου τα περ νω ω ω

-> ανάβαση στη διφωνία (πα) και η κίνηση γύρω από αυτή

H)

Handwritten musical notation with lyrics. The top line shows a melodic line with notes and lyrics: "το νου μου πω ως τον ε ε χω ω". Above it, there are some scribbles and the word "και". Below the top line is a staff with notes and lyrics: "το νου - μου πω - ως τον ε ε χω ω".

-> κίνηση γύρω από την διφωνία (πα), με στιγμιαίο πέρασμα από την τετραφωνία (γα) και πτώση/κατάληξη στην βάση (ζω)

Συστήματα:

A. ζω-Δι

ζω	νη	πα	βου	γα	Δι
----	----	----	-----	----	----

B. (στην επωδό) ζω-Νη΄

ζω	νη	πα	βου	γα	Δι	Κε	Ζω΄	Νη΄
----	----	----	-----	----	----	----	-----	-----

Ἡ Ἀλατσατιανή.

(Ἀντικρυστὸς Μ. Ἀσίας)

Ἦχος ᾠδὴ Νη ς. ᾠ

Δεν εἶν εἰν ἀν γῆ ἠ ἠ νὰ ἀ ση ἠ κω
 θω ω δὴ
 νὰ ἀ μῆ ἠν ἀ νὰ στε νὰ ξω δὴ Ἀ λα τσα
 τια νῆ ἠ δὴ νὰ ἀ μῆ ἠν ἀ νὰ στε νὰ
 ξω δὴ ρουσσὰ καὶ αἰ ξαν θῆ ἠ δὴ

Δὲν εἶν' αἰγὴ νὰ σηκωθῶ, (δὶς)
 νὰ μὴν ἀναστενάξω, Ἀλατσατιανή,
 νὰ μὴν ἀναστενάξω, ροῦσσα καὶ ξανθή.

Νὰ γείρω στὸ προσκέφαλο, (δὶς)
 κι ἀπὸ καρδιᾶς νὰ κλάψω, Ἀλατσατιανή,
 κι ἀπὸ καρδιᾶς νὰ κλάψω, πάνω χωριανή.

Αἶ ντε ἀ αἶ ντε γκι ντε λου ουμ δὴ μπι ζιμ ο
 ντα για ἀ δὴ θα σε πα ἀ ρω καὶ θα φυ
 γω δὴ μα τῆν Πα ἀ νὰ για ἀ δὴ

Ἄϊντε, ἄϊντε γκιντελοῦμ μπιζιμ ὄνταγιά,
 θὰ σὲ πάρω καὶ θὰ φύγω μὰ τὴν Παναγιά.

Στ' Ἀλάτσατα εἶν' ἕνα βουνό, (δὶς)
 Καρανταῆ τὸ λένε, Ἀλατσατιανή,

Καρανταῖ τὸ λένε, Ρεῖζντεριανή.

Ποὺ πᾶν οἱ Ἀλατσατιανές, (δὶς)
καὶ τὸν καῖμό τους λένε, Ἀλατσατιανή,
καὶ τὸν καῖμό τους λένε, ροῦσσα καὶ ξανθή.
Ἄιντε, ἄιντε γκιντελοῖμ πιζιμ ὄνταγιά,
θὰ σὲ πάρω καὶ θὰ φύγω κόρη μακρυά.

Τσεσμέ, Βουρλὰ κι Ἀλάτσατα, (δὶς)
καὶ κάτω Παναγία, Ἀλατσατιανή,
καὶ κάτω Παναγία, ροῦσσα καὶ ξανθή.

Χαθῆκαν οἱ λεβέντες σας, (δὶς)
δὲν ἔμεινεν ἐλπίδα, Ἀλατσατιανή,
δὲν ἔμεινεν ἐλπίδα, Ρεῖζντεριανή.
Ἄιντε, ἄιντε γκιντελούμ, Ἀλατσατιανή,
σιριάνα στοὺ μπαξέ σου, Ρεῖζντεριανή.

εικόνα 12. πηγή εικόνας: Παππᾶς, Παναγιώτης. 2006. Παιδικά, Εποχιακά, Επετειακά
κ.α. Δημοτικά Τραγούδια. Β' Τόμος. Σελίδα 377.

Μεταγραφή:

Αὐτὴν εἶθ' αὐτὴν γὴν — να αὐτὴν — κὼ βῶ —
να — ἴμ' ἴν' αὐτὴν γὴν — να βῶ — να βῶ — να βῶ — να βῶ —
ἴμ' ἴν' αὐτὴν γὴν — να βῶ — να βῶ — να βῶ —
Επιπλοῦς:
Αἴντε — αὐτὴν γὴν — να βῶ — να βῶ — να βῶ —
τα αὐτὴν γὴν — να βῶ — να βῶ — να βῶ —

Ανάλυση

Τραγούδι: «Η Αλατσατιανή»

Περιοχή: Μ. Ασία

Περιεχόμενο: τραγούδι της αγάπης

Ρυθμός: 9σημος/καρσιλαμάς

Φόρμα: Α, Β, Β' (στην επωδό: Β, Β')

Έκταση: νη- Βου'

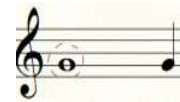
Βάση: νη (ντο)

Δεσπόζοντες Βαθμίδες/Δομικοί Φθόγγοι: νη, Δι, Νη'

Σημειογραφία:

Χαρακτήρες Ποσότητας:

∩ : Ίσον = επανάληψη προηγούμενου χαρακτήρα

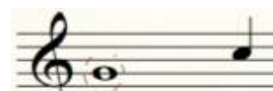
— : Ολίγον = ανάβαση 1 φωνής

“ : κεντήματα = ανάβαση 1 φωνής

⸣ : ανάβαση 3 φωνών (υπερβατά)

— : ανάβαση 4 φωνών (υπερβατά)

⤴ : απόστροφος = κατάβαση 1 φωνής

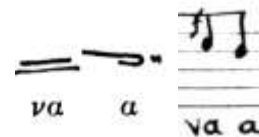

⤵ : ελαφρόν = κατάβαση 2 φωνών (υπερβατά)

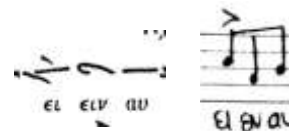
Χαρακτήρες Ποιότητας:

⤴ : ψηφιστόν = « θέλει να δίδωται δύναμις τις και ζωηρότης εις τους φθόγγους των χαρακτήρων εις τους οποίους υπογράφεται» (Χρύσανθου εκ Μαδύτων, 58-59)

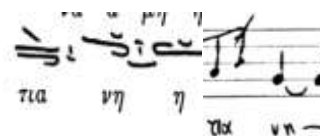
⤵ : βαρεία = «θέλει να προφέρηται μετά

βάρους ο φθόγγος του εμπροσθέντης κειμένου χαρακτήρος» (Χρύσανθου εκ Μαδύτων, 58)

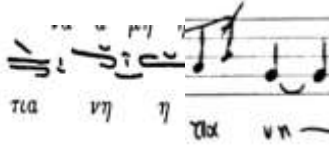
⤵ : αντικένωμα = «Θέλει να προξενήται ένας

κυματισμός της φωνής εν τω λάρυγγι με κάποιαν οξύτητα του φθόγγου του χαρακτήρος» (Χρύσανθου, 58).

 : σύνδεσμος (ή έτερον) = Κατά τον Χρυσάνθο εκ Μαδύτων, ο σύνδεσμος συνδέει χαρακτήρες (ανιόντες και κατιόντες) μεταξύ τους και ζητά να «προφέρονται λείως και αδυνάτως οι φθόγγοι συνδεδεμένοι» (Χρυσάνθου, 59)

 : υφέν = ζητά την εκτέλεση δύο χαρακτήρων ενωμένα

Χαρακτήρες Χρόνου:

 : κλάσμα = προσθήκη ενός χρόνου

Μαρτυρίες:

Αρκτική Μαρτυρία: ἤχος λ π δλ Νη

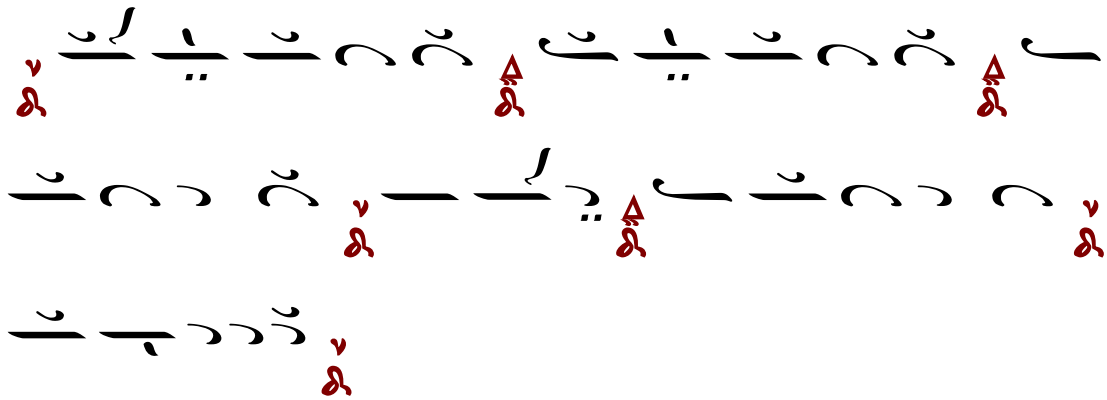
ἤχος λ π δλ: ήχος πλάγιος του τετάρτου. Το σύμβολο □ δηλώνει τον τέταρτο ήχο.

Νη: η βάση του ήχου ρ η φθορά του ήχου

Μαρτυρίες που βρίσκουμε στο τραγούδι:

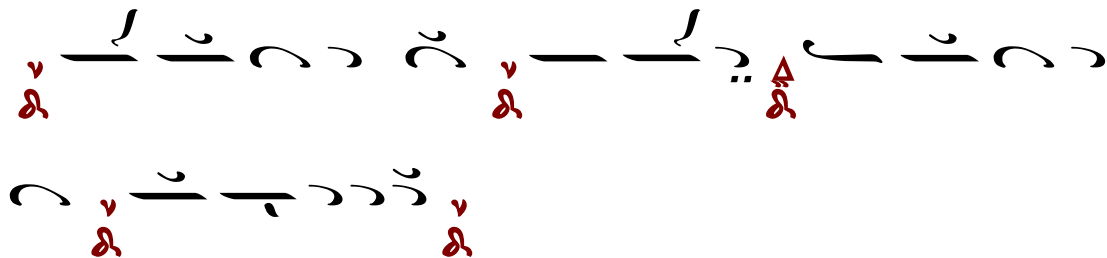
Φθορές που συναντάμε στο τραγούδι: : μονόγραμμη ύφεση που τοποθετείται στο φθόγγο Ζω και τον ζητά χαμηλωμένο κατά 4 μόρια

Μετροφωνία:

The musical notation for the Metronomy section consists of three lines of notes. The first line has notes with red 'v' and 'ρ' symbols below them. The second line has notes with red 'v' and 'ρ' symbols below them. The third line has notes with red 'v' and 'ρ' symbols below them.

Επωδός:

The musical notation for the Epode section consists of two lines of notes. The first line has notes with red 'v' and 'ρ' symbols below them. The second line has notes with red 'v' and 'ρ' symbols below them.

Ήχος λ̣ δ̣ Νη ε̣ ξ̣

Δεν ει ει ν αυ γη η η να α ση η κω
θω ω δ̣

να α μη ην α να στε να ξω δ̣ Α λα τσα
τια νη η δ̣ να α μη ην α να στε να
ξω δ̣ ρουσ σα και αι ξαν θη η δ̣

επωδός:

Αι ντε α αι ντε γκι ντε λου ουμ δ̣ μπι ζιμ ο
ντα για α δ̣ θα σε πα α ρω και θα φυ
γω δ̣ μα την Πα α να για α δ̣

Μελωδική κίνηση: Παρατηρούμε μέσα στο τραγούδι ότι μια κίνηση του Πλαγίου Τετάρτου ήχου είναι: χρησιμοποιώντας μαλακά διατονικά διαστήματα το μέλος ανεβαίνει στην τετραφωνία της βάσης (Δι) και κινείται, στο οξύ τετράχορδο, ανοδικά μέχρι την τριφωνία (Νη') ή τετραφωνία (Πα') αυτής, επιστρέφοντας σταδιακά προς το Δι. Σημαντική σημείωση η κίνηση που πραγματοποιείται στον φθόγγο Ζω' λόγω των έλξεων του συστήματος Δι-Νη' (λίγο πιο οξυμένος κατά την ανάβαση προς τον φθόγγο Νη', λίγο πιο βαρυνμένος κατά την κατάβαση από τον φθόγγο Νη'). Στην συνέχεια, το τραγούδι μας παρουσιάζει και την κίνηση του ήχου στο βαρύ τετράχορδο όπου, χρησιμοποιώντας την τετραφωνία νη-Δι, η μελωδία κινείται γύρω από την τετραφωνία της βάσης (Δι) διφωνικά προς την βάση (νη), δίνοντας έμφαση στους φθόγγους νη-βου(γα)-Δι.

A)

Δεν ει ει ν αυ γη η η να α ση η κω θω ω δ̣

Δεν ει ει ν αυ γη η η να α ση η κω θω ω δ̣

-> ανάβαση στην τετραφωνία της βάσης (Δι), κίνηση ανοδικά μέχρι την τετραφωνία (Πα΄) αυτής και επιστροφή σταδιακά προς το Δι (και επανάληψη)\

B)

να α μη ην α να στε να ξω δλ

να - μη ην α να στε να ξω

-> κίνηση γύρω από την τετραφωνία της βάσης (Δι) και πτώση στην βάση για κατάληξη (νη)

Γ)

δλ Α λα τσα τια νη η δλ

Α λα τσα - τια νη

-> διαδοχική ανάβαση από την βάση (νη) στην τετραφωνία (Δι)

Δ)

να α μη ην α να στε να ξω δλ

μη ην α να στε να ξω

-> κίνηση γύρω από την τετραφωνία της βάσης (Δι) και πτώση στην βάση για κατάληξη (νη)

Ε)

ρουσ σα και αι ξαν θη η δλ

ρουσα και ξαν θη

-> κίνηση γύρω από την βάση (νη)

Στην επωδό:

ΣΤ)

Handwritten musical notation for example ΣΤ. It features a staff with a treble clef and a key signature of one flat. The melody consists of a descending sequence of notes: A4 (quarter), G4 (quarter), F4 (quarter), E4 (quarter), D4 (half). Above the staff, there are handwritten Greek lyrics: "Αϊ ντε α αϊ ντε γκι ντε λου ουμ δλ". Below the staff, there are additional handwritten Greek lyrics: "Αϊ ντε α αϊ ντε γκι ντε λου ουμ".

-> καθοδική κίνηση από την τετραφωνία (Δι) προς την βάση (νη)

Ζ)

Handwritten musical notation for example Ζ. It features a staff with a treble clef and a key signature of one flat. The melody consists of an ascending sequence of notes: D4 (quarter), E4 (quarter), F4 (quarter), G4 (quarter), A4 (half). Above the staff, there are handwritten Greek lyrics: "για α δλ". Below the staff, there are additional handwritten Greek lyrics: "ο - ντα μα -".

-> διαδοχική ανάβαση από την βάση (νη) στην τετραφωνία (Δι)

Η)

Handwritten musical notation for example Η. It features a staff with a treble clef and a key signature of one flat. The melody consists of a descending sequence of notes: A4 (quarter), G4 (quarter), F4 (quarter), E4 (quarter), D4 (half). Above the staff, there are handwritten Greek lyrics: "θα σε πα α και θα φυ γω δλ". Below the staff, there are additional handwritten Greek lyrics: "θα σε πα α ρω και θα φυ γω".

-> καθοδική κίνηση από την τετραφωνία (Δι) προς την βάση (νη)

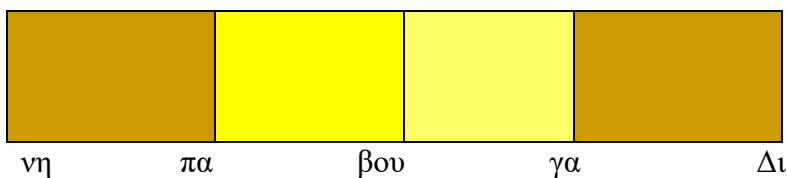
Θ)

Handwritten musical notation for example Θ. It features a staff with a treble clef and a key signature of one flat. The melody consists of a sequence of notes: D4 (quarter), E4 (quarter), F4 (quarter), G4 (quarter), A4 (half). Above the staff, there are handwritten Greek lyrics: "μα την Πα α να για α δλ". Below the staff, there are additional handwritten Greek lyrics: "μα την Πα α να για -".

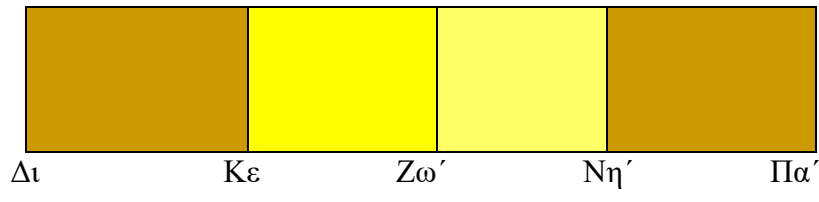
-> κίνηση γύρω από την βάση (νη)

Συστήματα:

Α. νη-Δι

B. Δι- Νη'/Πα'

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Παρουσίαση πρότυπων διδακτικών μοντέλων/προσεγγίσεων μέσα από σχεδιαγράμματα μαθημάτων

Στο παρόν κεφάλαιο της εργασίας θα γίνει προσπάθεια δημιουργίας και παρουσίασης μερικών διδακτικών προσεγγίσεων για τα εξεταζόμενα τραγούδια, δείχνοντας πιθανούς τρόπους με τους οποίους μπορούν να αξιοποιηθούν τα στοιχεία των αναλύσεων του δευτέρου κεφαλαίου της εργασίας. Μέσω αυτών των σχεδιαγραμμάτων μαθημάτων που θα ακολουθήσουν θα επιχειρήσουμε να παρουσιάσουμε τρόπους με τους οποίους μπορεί ο εκπαιδευτικός να διδάξει στους μαθητές -εκτός από το ίδιο το τραγούδι- στοιχεία της σημειογραφίας και της τροπικότητας της Βυζαντινής Μουσικής (Ψαλτικής Τέχνης) με έναν διαφορετικό τρόπο από τον συνηθισμένο. Τα σχεδιαγράμματα δημιουργήθηκαν με σκοπό να χρησιμοποιηθούν είτε αυτούσια, είναι με αλλαγές σε τάξεις Γυμνασίου ενός μουσικού σχολείου. Ωστόσο, με ορισμένες διαφοροποιήσεις μπορούν να χρησιμοποιηθούν και από άλλες ηλικιακές ομάδες και σχολικές τάξεις.

1^ο Σχεδιάγραμμα Μαθήματος

Ήχος μαθήματος: Α΄ ήχος

Τραγούδι μαθήματος: «Απάνω στη τριανταφυλλιά»

Ηλικία/Τάξη: 12-14 χρονών/Α΄-Γ΄ Γυμνασίου

Δραστηριότητα 1^η:

Χρόνος Δραστηριότητας: 5-6΄

ΣΤΟΧΟΙ

Γενικοί: προετοιμασία για τραγούδι, ενεργοποίηση σώματος και διαφράγματος, συμμετοχή μαθητών στο μάθημα, δημιουργία κλίματος άνεσης και ασφάλειας των παιδιών μέσω του τραγουδιού.

Ειδικοί: ζέσταμα φωνής και προετοιμασία για τραγούδι, ενεργοποίηση διαφράγματος των μαθητών, ενεργοποίηση του σώματος, εξάσκηση για σωστή στάση του σώματος για τραγούδι, χαλάρωση του σώματος πριν το τραγούδι.

ΥΛΙΚΑ: ----

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ / ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

Εισαγωγή/Αφόρμηση: Ο εκπαιδευτικός καλημερίζει τα παιδιά και ξεκινά το μάθημα ζητώντας τους να σηκωθούν όρθιοι. Τους εξηγεί την σημαντικότητα του ζεστάματος του σώματος πριν από το τραγούδι και ξεκινά την πρώτη δραστηριότητα ζητώντας από τα παιδιά να τεντώσουν το σώμα και τα χέρια τους προς τα πάνω προσπαθώντας να μην σηκώσουν από το έδαφος τις φτέρνες τους (ώστε να χαλαρώσει το σώμα). Επαναλαμβάνει δύο ή τρεις φορές την άσκηση αυτή.

Ανάλυση: Στην συνέχεια, πραγματοποιεί την άσκηση με την κυκλική περιστροφή των ώμων, πρώτα προς τα εμπρός και έπειτα προς τα πίσω. Έστερα, προχωρά στην ενεργοποίηση του διαφράγματος με άσκηση διαφραγματικής αναπνοής. Δείχνοντας το παράλληλα, ο εκπαιδευτικός ζητά από τα παιδιά να κάνουν εισπνοή αέρα, βαθιά και χαμηλά και να εκπνεύσουν αργά τον αέρα βγάζοντας και τον ήχο –σσ-. Πριν την πραγματοποίηση της άσκησης ο εκπαιδευτικός εξηγεί ότι «ο αέρας κατευθύνεται στη βάση των πνευμόνων διευρύνοντας τη γύρω περιοχή, ενώ το στήθος παραμένει στητό και οι ώμοι χαμηλοί και σταθεροί». Περιμένει μέχρι και ο τελευταίος μαθητής να ολοκληρώσει την αναπνοή του πριν συνεχίσει παρακάτω.

Επέκταση/αξιολόγηση: χωρίς αξιολόγηση

Δραστηριότητα 2^η:

Χρόνος Δραστηριότητας: 5´

ΣΤΟΧΟΙ

Γενικοί: προετοιμασία για τραγούδι/ψάλσιμο, ζέσταμα φωνής, μουσική ενεργοποίηση των παιδιών, μελωδική ανάπτυξη

ΥΛΙΚΑ: ---

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ / ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

Εισαγωγή/Αφόρμηση: Ο εκπαιδευτικός λέει στα παιδιά ότι το τραγούδι που θα μάθουν στο σημερινό μάθημα είναι το «Απάνω στην τριανταφυλλιά».

Ανάλυση: Με τα παιδιά να είναι ήδη όρθια από το ζέσταμα, ο εκπαιδευτικός τους

ζητά να ξεκινήσουν να χτυπούν ρυθμικά με τα πόδια στο ρυθμικό μοτίβο , δίνοντας αυτός το παράδειγμα στην αρχή. Αφού περάσουν 2' και ενώ χτυπούν τα πόδια τους στο παραπάνω μοτίβο, ο εκπαιδευτικός ξεκινά παράλληλα και χτυπάει

παλαμάκια με το ρυθμικό μοτίβο . Επαναλαμβάνει το μοτίβο για δύο μέτρα και στην συνέχεια καλεί τους μαθητές να επαναλάβουν μαζί του και τα δύο μοτίβα ταυτόχρονα για 1-2'.

Επέκταση/αξιολόγηση: χωρίς αξιολόγηση.

Δραστηριότητα 4^η:

Χρόνος Δραστηριότητας: 8-10'

ΣΤΟΧΟΙ

Γενικοί: επαφή με την παραδοσιακή ελληνική μουσική, εκμάθηση του τραγουδιού «απάνω στην τριανταφυλλιά», τραγούδι των μαθητών, επαφή με τον Α' ήχο της Β.Μ.

Ειδικοί: εκμάθηση του τραγουδιού «απάνω στην τριανταφυλλιά», επαφή με λαογραφικά και γενικά στοιχεία του τραγουδιού, επαφή με την μελωδική κίνηση του Α' ήχου της Β.Μ.

ΥΛΙΚΑ:

Μουσικό υλικό: το παραδοσιακό τραγούδι «απάνω στην τριανταφυλλιά» (μουσικό παράδειγμα: <https://www.youtube.com/watch?v=j0WeqCPRc3A>)

-345-

Ἀπάνω στὴν τριανταφυλλιά.

(Σταυρωτὸς συρτὸς χορὸς Χαλκιδικῆς)

A Ἦχος $\frac{6}{8}$ Πα ρ κ̄

Α πα νω στη η μα ρα α μου ου μα τια
α πα νω στην $\frac{6}{8}$ τρια ντα α φυλ υλ λια α
χτι ζει ν' η Πε ερ δι κα α φω ω λια α $\frac{π}{9}$

Ἀπάνω στὴ - μαῦρα μου μάτια,
ἀπάνω στὴν τριανταφυλλιά, χτίζει ν' ἢ Πέρδικα φωλιά.

Χτίζει ν' ἢ Πέ - μαῦρα μου μάτια,
χτίζει ν' ἢ Πέρδικα φωλιά, συμπαινοβγαίνουν τὰ πουλιά.

Συμπαινοβγαί - μαῦρα μου μάτια,
συμπαινοβγαίνουν τὰ πουλιὰ κὶ σειέται ἢ τριανταφυλλιά.

Κὶ σειέται ἢ, μαῦρα μου μάτια,
κὶ σειέται ἢ τριανταφυλλιά κὶ πέφτουν τὰ τριαντάφυλλα.

Κὶ πέφτουν τά, μαῦρα μου μάτια,
κὶ πέφτουν τὰ τριαντάφυλλα, μέσα στῆς νύφης τὴν ποδιά. (δὶς)

Βοηθητικό υλικό: φωτοτυπίες με την παρτιτούρα του τραγουδιού

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ / ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

Εισαγωγή/Αφόρμηση: Ως εισαγωγή στην δραστηριότητα, ο εκπαιδευτικός αναφέρεται σε γενικά και λαογραφικά στοιχεία του τραγουδιού (πχ. περιοχή προέλευσης, θέμα στίχου κ.ο.κ.) και κρατώντας τον ρυθμό, σύμφωνα με την προηγούμενη δραστηριότητα, τραγουδάει μόνος του μία φορά την πρώτη στροφή του

τραγουδιού, ώστε να ακούσουν οι μαθητές την μελωδία μια φορά. Λέει στους μαθητές ότι ο ήχος στον οποίο αντιστοιχεί το τραγούδι είναι ο Α' ήχος της Β.Μ.

Ανάλυση: Χρησιμοποιώντας την μέθοδο φράση – φράση (γραμμή – γραμμή) ο εκπαιδευτικός προχωρά στην διδασκαλία του τραγουδιού. Τραγουδά μόνος του την φράση Α και, δίνοντας κατάλληλο τόνο και ατάκα στα παιδιά, ζητά να την επαναλάβουν μαζί του 1 ή 2 φορές. Στην συνέχεια, τραγουδά την Α και την Β φράση του τραγουδιού Α και, δίνοντας κατάλληλο τόνο και ατάκα στα παιδιά, ζητά να την επαναλάβουν μαζί του 1 ή 2 φορές. Τέλος, τραγουδά τις φράσεις Α, Β, Γ, μόνος του και , δίνοντας κατάλληλο τόνο και ατάκα στα παιδιά, τους ζητά να επαναλάβουν. Ύστερα, και τα παροτρύνει να προσπαθήσουν να τραγουδήσουν μόνο τους την πρώτη στροφή αλλά και την δεύτερη στροφή. Μοιράζει στα παιδιά τη παρτιτούρα του τραγουδιού και τους δίνει 1' για να την μελετήσουν.

Επέκταση/αξιολόγηση: εάν δει ότι ο χρόνος του μαθήματος το επιτρέπει, ο εκπαιδευτικός λέει στα παιδιά να επιχειρήσουν να τραγουδήσουν ολόκληρο το τραγούδι χωρίζοντάς τα σε δύο ομάδες, με την κάθε ομάδα να τραγουδά μόνη της μία στροφή του τραγουδιού ενώ την άλλη να κρατά ισοκράτημα στην βάση του τραγουδιού.

Δραστηριότητα 5^η:

Χρόνος Δραστηριότητας: 10'

ΣΤΟΧΟΙ

Γενικοί: επαφή με την θεωρία Α' ήχου, επαφή/επανάληψη της σημειογραφίας της Β.Μ.

Ειδικοί: επαφή/επανάληψη των σημαδιών που συναντάμε στο τραγούδι, επαφή/επανάληψη της θεωρίας του Α' ήχου (αρκτική μαρτυρία, μαρτυρίες κειμένου, φθορές), επαφή και εξοικείωση με την μελωδική κίνηση του Α' ήχου της Β.Μ.

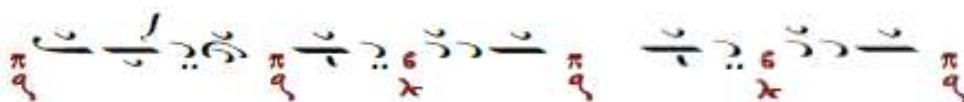
ΥΛΙΚΑ:

βοηθητικό υλικό: οι φωτοτυπίες της δραστηρ. 4, φωτοτυπίες με τα στοιχεία της ανάλυσης του τραγουδιού (βλ. σελ. 23-29 ή κεφ. 2.2.1)

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ / ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

Εισαγωγή/Αφόρμηση: Ο εκπαιδευτικός συζητά με τους μαθητές για τα σημάδια που συναντούν στην παρτιτούρα του τραγουδιού που τους μοίρασε νωρίτερα, και εν συντομία εξηγεί/υπενθυμίζει στους μαθητές τι κάνουν τα σημάδια που συναντούν στο τραγούδι. Έπειτα, παρουσιάζει και εξηγεί στους μαθητές την αρκτική μαρτυρία του ήχου και βρίσκουν μαζί τις ενδιάμεσες μαρτυρίες στο μουσικό κείμενο.

Ανάλυση: Στην συνέχεια, χρησιμοποιώντας την μέθοδο του «χειρονόμου» (μέθ. Πατρώνα), ο εκπαιδευτικός προσπαθεί να δείξει στους μαθητές την μελωδική κίνηση του Α΄ ήχου. Χρησιμοποιώντας το χέρι ως οδηγό, ο εκπαιδευτικός, δείχνοντας κάθε φορά το ύψος και τη θέση του φθόγγου στο σύστημα, τραγουδά/ψάλλει το σύστημα πα – Κε του Α΄ ήχου (με την μορφή πα – βου – γα – Δι – Κε). Στην συνέχεια, ο εκπαιδευτικός καλεί τους μαθητές να ψάλλουν και αυτοί το σύστημα, μαζί με την καθοδήγηση του δασκάλου. Ψάλλουν μαζί με την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού και την εξής μελωδική γραμμή,

(στην οποία φαίνεται μία πιθανή μελωδική κίνηση του Α΄ ήχου).

Λίγο πριν το τέλος του μαθήματος, ο εκπαιδευτικός μοιράζει στα παιδιά τις φωτοτυπίες με τα στοιχεία του τραγουδιού.

Επέκταση/αξιολόγηση: Ως επέκταση, εάν το επιτρέπει ο χρόνος οι μαθητές μπορούν να τραγουδήσουν το τραγούδι, χρησιμοποιώντας την παρτιτούρα ως οδηγό αυτή τη φορά, χωρισμένοι σε ομάδες όπως φαίνεται στην επέκταση της δραστηριότητας 4.

2^ο Σχεδιάγραμμα Μαθήματος

Ήχος μαθήματος: Β΄ ήχος

Τραγούδι μαθήματος: «Μωρή κακιά γειτόνισσα»

Ηλικία/Τάξη:12-14 χρονών/Α΄-Γ΄ Γυμνασίου

Δραστηριότητα 1^η:

Χρόνος Δραστηριότητας: 5-6΄

ΣΤΟΧΟΙ

Γενικοί: προετοιμασία για τραγούδι, ενεργοποίηση σώματος και διαφράγματος, συμμετοχή μαθητών στο μάθημα, δημιουργία κλίματος άνεσης και ασφάλειας των παιδιών μέσω του τραγουδιού.

Ειδικοί: ζέσταμα φωνής και προετοιμασία για τραγούδι, ενεργοποίηση διαφράγματος των μαθητών, ενεργοποίηση του σώματος, εξάσκηση για σωστή στάση του σώματος για τραγούδι, χαλάρωση του σώματος πριν το τραγούδι

ΥΛΙΚΑ: ----

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ / ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

Εισαγωγή/Αφόρμηση: Ο εκπαιδευτικός καλημερίζει τα παιδιά και ξεκινά το μάθημα ζητώντας τους να σηκωθούν όρθιοι. Τους εξηγεί την σημαντικότητα του ζεστάματος του σώματος πριν από το τραγούδι και ξεκινά την πρώτη δραστηριότητα ζητώντας από τα παιδιά να τεντώσουν το σώμα και τα χέρια τους προς τα πάνω προσπαθώντας να μην σηκώσουν από το έδαφος τις φτέρνες τους (ώστε να χαλαρώσει το σώμα). Επαναλαμβάνει δύο ή τρεις φορές την άσκηση αυτή.

Ανάλυση: Στην συνέχεια, πραγματοποιεί την άσκηση με την κυκλική περιστροφή των ώμων, πρώτα προς τα εμπρός και έπειτα προς τα πίσω. Έστερα, προχωρά στην ενεργοποίηση του διαφράγματος με άσκηση διαφραγματικής αναπνοής. Δείχνοντας το παράλληλα, ο εκπαιδευτικός ζητά από τα παιδιά να κάνουν εισπνοή αέρα, βαθιά και χαμηλά, και να εκπνεύσουν αργά τον αέρα βγάζοντας και τον ήχο –σσσ-. Πριν την πραγματοποίηση της άσκησης ο εκπαιδευτικός εξηγεί ότι «ο αέρας κατευθύνεται

στη βάση των πνευμόνων διευρύνοντας τη γύρω περιοχή, ενώ το στήθος παραμένει στήτο και οι ώμοι χαμηλοί και σταθεροί». Περιμένει μέχρι και ο τελευταίος μαθητής να ολοκληρώσει την αναπνοή του πριν συνεχίσει παρακάτω.

Επέκταση/αξιολόγηση: χωρίς αξιολόγηση

Δραστηριότητα 2^η:

Χρόνος Δραστηριότητας: 5΄

ΣΤΟΧΟΙ

Γενικοί: προετοιμασία για τραγούδι/ψάλσιμο, ζέσταμα φωνής, μουσική ενεργοποίηση των παιδιών, μελωδική ανάπτυξη

Ειδικοί: ζέσταμα φωνής και προετοιμασία για τραγούδι

ΥΛΙΚΑ: ένα διαπασών

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ / ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

Εισαγωγή/Αφόρμηση: Ως εισαγωγή στην δραστηριότητα, ο εκπαιδευτικός τονίζει στα παιδιά την σημασία του ζεστάματος της φωνής πριν το τραγούδι και ξεκινά το ζέσταμα.

Ανάλυση: Άσκηση 1^η: Ο εκπαιδευτικός τραγουδά μία φορά μόνος του στα παιδιά την παρακάτω μελωδική αλληλουχία:

και ζητά από τα παιδιά να την επαναλάβουν ξεκινώντας (όπως και ο ίδιος) από την νότα ντο. Έπειτα, συνεχίζει την άσκηση ανεβαίνοντας κάθε φορά ένα ημιτόνιο μέχρι και την νότα σολ και επιστρέφει ανά ημιτόνιο μέχρι την νότα ντο.

Άσκηση 2^η: ξεκινώντας από την νότα ντο ο εκπαιδευτικός τραγουδά την εξής μελωδική αλληλουχία:

και επαναλαμβάνουν τα παιδιά. Έπειτα, συνεχίζει την άσκηση ανεβαίνοντας κάθε φορά ένα ημιτόνιο μέχρι και την νότα σολ τραγουδώντας μαζί με τα παιδιά και επιστρέφει ανά ημιτόνιο μέχρι την νότα ντο.

Επέκταση/αξιολόγηση: χωρίς αξιολόγηση

Δραστηριότητα 3^η:

Χρόνος Δραστηριότητας: 5΄

ΣΤΟΧΟΙ

Γενικοί: προετοιμασία για τραγούδι/ψάλσιμο, ενεργοποίηση/ζέσταμα φωνής, μελωδική ανάπτυξη, ζέσταμα φωνής πάνω στον Β΄ ήχο

Ειδικοί: ενεργοποίηση / ζέσταμα φωνής, ζέσταμα φωνής πάνω στο σύστημα Δι – Πα΄ του β΄ ήχου, επαφή και εξοικείωση με την μελωδική κίνηση του β΄ ήχου

ΥΛΙΚΑ: ---

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ / ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

Εισαγωγή/Αφόρμηση: Ο εκπαιδευτικός ξεκινάει την δραστηριότητα καλώντας τα παιδιά να καθίσουν στις θέσεις τους. Χρησιμοποιώντας την μέθοδο του «χειρονόμου» (μέθ. Πατρώνα), ο εκπαιδευτικός, δείχνοντας κάθε φορά το ύψος και τη θέση του φθόγγου στο σύστημα, τραγουδά/ψάλλει το σύστημα Δι – Πα΄ του β΄ ήχου, φτάνοντας – εκτείνοντας το σύστημα καθοδικά μέχρι τον φθόγγο βου.

Ανάλυση: Στην συνέχεια, ο εκπαιδευτικός καλεί τους μαθητές να ψάλλουν και αυτοί το σύστημα, μαζί με την καθοδήγηση του δασκάλου. Έτσι, ο δάσκαλος χρησιμοποιώντας τον «χειρονόμο» δείχνει στους μαθητές το σύστημα που θα ψάλλουν και ψάλλει μαζί με τους μαθητές (δημιουργώντας διάφορες μελωδικές αλληλουχίες). Εξηγεί στα παιδιά ότι τη μελωδική αυτή κίνηση και τα διαστήματα που μόλις τραγουδήσανε ανήκουν στο Β΄ ήχο της Β.Μ,

Επέκταση/αξιολόγηση: Ως αξιολόγηση της δραστηριότητας αλλά και του ίδιου του εκπαιδευτικού θα μπορούσε να θεωρηθεί η «σωστή» απόδοση των διαστηματικών αποστάσεων του συστήματος του Β΄ ήχου από τους μαθητές.

Δραστηριότητα 4^η:

Χρόνος Δραστηριότητας: 10΄

ΣΤΟΧΟΙ

Γενικοί: επαφή με την θεωρία Β΄ ήχου, επαφή/επανάληψη της σημειογραφίας της Β.Μ.

Ειδικοί: επαφή – εξοικείωση/επανάληψη των σημαδιών που συναντάμε στο τραγούδι, επαφή - εξοικείωση/επανάληψη της θεωρίας του Β΄ ήχου (αρκτική μαρτυρία, μαρτυρίες κειμένου, φθορές, συστήματα)

ΥΛΙΚΑ:

μουσικό υλικό: το παραδοσιακό τραγούδι «Μωρή κακιά γειτόνισσα» σε βυζαντινή παρασημαντική

Μωρή κακιά γειτόνισσα.

(Γαύμικο Ρούμελης)

Ἦχος ϝ, Δι - ϝ

Μω ρη κια κια γει ει ει το ο ο νι ι σα
α κα α κια α γει ει το νο ο ο που λι
α κα α λε ε
μα ζω ω ω ω τα α ω ω γει ει τα
νι ι ισ σα α για σε ε ε ε
να α δεν κοι οι νω νι ι ι σα α

Μωρή κακιά γειτόνισσα, κακιά γειτονοπούλα, καλέ,
μάζω τά, ω γειτόνισσα, για σένα δέν κοινωνήσα.

Μάζω τὰ περιστέρια σου, τ' ἔρχονται στὴν αὐλή μου, καλέ,
μοῦ τρώνε τό, γειτόνισσα, κακοίργα δολοφόνισσα.

Μοῦ τρώνε τὸ αἰτάρι μου, μοῦ πίνουν τὸ νερό μου, καλέ,
μοῦ παίρνουν καί, γειτόνισσα, για σένα δέν κοινωνήσα.

Μοῦ παίρνουν καὶ στὰ νύχια τους, χῆμα ἀπὸ τὴν αὐλή μου, καλέ,
κι ἐγὼ τό, ω γειτόνισσα, κακοίργα δολοφόνισσα.

Κι ἐγὼ τὸ χῆμα τῶθελα, νὰ χτίσω μοναστήρι, καλέ,
νὰ βάλω, ω γειτόνισσα, για σένα δέν κοινωνήσα.

Νὰ βάλω μέσα καλογρήες, κι ἀπὸ ἔξω καλογέρους, καλέ,
κι ἐγὼ νά, ω γειτόνισσα, κακοίργα δολοφόνισσα.

Κι ἐγὼ νὰ γίνω Γούμενος νὰ τοὺς ξιμολογῶ, καλέ.

Βοηθητικό υλικό: φωτοτυπίες με τις σημειώσεις (τα στοιχεία) των αναλύσεων του 2^{ου} κεφαλαίου (βλ. σελ 31-39 ή κεφ. 2.2.2), φωτοτυπίες της παρτιτούρας του τραγουδιού

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ / ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

Εισαγωγή/Αφόρμηση: Ο εκπαιδευτικός (ή κάποιος από τους μαθητές) μοιράζει τις φωτοτυπίες με τις σημειώσεις για το τραγούδι. Λέει στα παιδιά σήμερα θα μάθουν το τραγούδι «Μωρή κακιά γειτόνισσα», το οποίο βρίσκεται στον Β΄ ήχο της Β.Μ. Λέγοντας στους μαθητές να κοιτούν και στις σημειώσεις που τους έδωσε, τους κάνει λόγο για την αρκτική μαρτυρία του ήχου, τις ενδιάμεσες μαρτυρίες του ήχου, την φθορά του ήχου και τα συστήματα που μπορεί να συναντήσουμε στον ήχο.

Ανάλυση: Στην συνέχεια, εξετάζουν με τους μαθητές ένα-ένα τα σημάδια που θα συναντήσουν στο τραγούδι και μιλούν για την λειτουργία του καθενός (δίνοντας περισσότερο βάρος-σημασία στα ποσοτικά σημάδια και τα σημάδια χρόνου). Μοιράζει τις φωτοτυπίες με την παρτιτούρα του τραγουδιού στους μαθητές και τους δίνει 2΄ για να βρουν και να αναγνωρίσουν τα σημάδια για τα οποία μόλις έγινε λόγος. Συζητούν για τυχόν απορίες ή σημάδια που δεν κατάλαβαν οι μαθητές.

Επέκταση/αξιολόγηση: Ως επέκταση της δραστηριότητας, μπορεί να ζητήσει από τους μαθητές να κυκλώσουν στις φωτοτυπίες τους τα σημάδια τα οποία ενώνονται με γοργό, δίνοντάς τους 1΄, και να τα επαληθεύσουν όλοι μαζί. Την ίδια δραστηριότητα μπορεί να κάνει π.χ. με τα σημάδια που ανεβαίνουν μία φωνή ή με τα σημάδια που συνθέτουν συμπλέγματα χαρακτήρων.

Δραστηριότητα 5^η:

Χρόνος Δραστηριότητας: 8-10

ΣΤΟΧΟΙ

Γενικοί: επαφή με την παραδοσιακή ελληνική μουσική, εκμάθηση του τραγουδιού «Μωρή κακιά γειτόνισσα», τραγούδι των μαθητών, επαφή με τον Β΄ ήχο της Β.Μ.

Ειδικοί: εκμάθηση του τραγουδιού «Μωρή κακιά γειτόνισσα», επαφή με λαογραφικά και γενικά στοιχεία του τραγουδιού, επαφή με την μελωδική κίνηση του Β΄ ήχου της Β.Μ., επαφή και εκμάθηση της «παραλλαγής» του τραγουδιού, κατανόηση και εμπέδωση της σημειογραφίας (του τραγουδιού)

ΥΛΙΚΑ:

μουσικό υλικό: το παραδοσιακό τραγούδι «Μωρή κακιά γειτόνισσα» (<https://www.youtube.com/watch?v=QrFe0eOgLOA>)

βοηθητικό υλικό: φωτοτυπίες της παρτιτούρας του τραγουδιού

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ / ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

Εισαγωγή/Αφόρμηση: Ως εισαγωγή στην δραστηριότητα, ο εκπαιδευτικός αναφέρεται σε κάποια γενικά και λαογραφικά στοιχεία του τραγουδιού (πχ. περιοχή προέλευσης, θέμα στίχου κ.ο.κ.), στο ρυθμό του, την έκτασή του κλπ, και στην συνέχεια τραγουδά μία φορά μόνος του την «παραλλαγή» του τραγουδιού. Τραγουδά μαζί με τους μαθητές δύο ή τρεις φορές «παραλλαγή» (ώστε και να εξοικειωθούν με την μελωδία του τραγουδιού και να μπορέσουν να εμπεδώσουν την σημειογραφία).

Ανάλυση: Ο εκπαιδευτικός τραγουδά μόνος του μία φορά «μέλος» την πρώτη στροφή του τραγουδιού, κρατώντας με το ένα χέρι και τον ρυθμό του τραγουδιού. Έπειτα, προχωρά στην διδασκαλία της. Τραγουδά από την αρχή μέχρι τη φράση «κακιά γειτονοπούλα καλέ» και, δίνοντας κατάλληλο τόνο και ατάκα στους μαθητές, τους ζητά να την επαναλάβουν δύο φορές. Έπειτα τραγουδά την υπόλοιπη πρώτη στροφή και, δίνοντας κατάλληλο τόνο και ατάκα στους μαθητές, τους ζητά να την επαναλάβουν δύο φορές. και, δίνοντας κατάλληλο τόνο και ατάκα στους μαθητές, τους ζητά να την επαναλάβουν δύο φορές. Τραγουδούν οι μαθητές ολόκληρη την πρώτη στροφή δύο φορές και εφόσον οι μαθητές έχουν κατανοήσει την μελωδία του τραγουδιού, τραγουδούν μαζί και την δεύτερη στροφή.

Επέκταση/αξιολόγηση: Ως επέκταση, εάν το επιτρέπει ο χρόνος του μαθήματος, για να χαλαρώσουν τα παιδιά και να κλείσει έτσι το μάθημα, ο εκπαιδευτικός μπορεί να βάλει στους μαθητές να ακούσουν διάφορες εκτελέσεις του τραγουδιού (π.χ. την εκτέλεση που προτείνεται στα υλικά της δραστηριότητας [<https://www.youtube.com/watch?v=QrFe0eOgLOA>]).

3^ο Σχεδιάγραμμα Μαθήματος

Ήχος μαθήματος: Γ΄ ήχος

Τραγούδι μαθήματος: «Στάζουν τα κεραμίδα σου»

Ηλικία/Τάξη: 12-14 χρονών/Α΄-Γ΄ Γυμνασίου

Δραστηριότητα 1^η:

Χρόνος Δραστηριότητας: 4-5΄

ΣΤΟΧΟΙ

Γενικοί: προετοιμασία για τραγούδι, ενεργοποίηση σώματος και διαφράγματος, συμμετοχή μαθητών στο μάθημα, δημιουργία κλίματος άνεσης και ασφάλειας των παιδιών μέσω του τραγουδιού.

Ειδικοί: προετοιμασία για τραγούδι, ενεργοποίηση διαφράγματος των μαθητών, ενεργοποίηση του σώματος, εξάσκηση για σωστή στάση του σώματος για τραγούδι, χαλάρωση του σώματος πριν το τραγούδι

ΥΛΙΚΑ: ---

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ / ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

Εισαγωγή/Αφόρμηση: Ο εκπαιδευτικός καλημερίζει τα παιδιά και ξεκινά το μάθημα ζητώντας τους να σηκωθούν όρθιοι. Τους εξηγεί την σημαντικότητα του ζεστάματος του σώματος πριν από το τραγούδι και ξεκινά την πρώτη δραστηριότητα ζητώντας από τα παιδιά να αρχίσουν να γέρνουν τον κορμό του πρώτα δεξιά και μετά αριστερά (να κάνουν πλάγια επίκυψη του κορμού) για 1΄.

Ανάλυση: Στην συνέχεια, πραγματοποιεί την άσκηση με την κυκλική περιστροφή των ώμων, πρώτα προς τα εμπρός και έπειτα προς τα πίσω. Προχωρά, σε μία άσκηση περιστροφής του αυχένα για 1΄ πρώτα προς τα δεξιά και μετά προς τα αριστερά. Έστερα, προχωρά στην ενεργοποίηση του διαφράγματος με άσκηση διαφραγματικής αναπνοής. Δείχνοντας το παράλληλα, ο εκπαιδευτικός ζητά από τα παιδιά να κάνουν εισπνοή αέρα, βαθιά και χαμηλά, και να εκπνεύσουν αργά τον αέρα βγάζοντας και τον ήχο –σσ-. Πριν την πραγματοποίηση της άσκησης ο εκπαιδευτικός εξηγεί ότι «ο αέρας κατευθύνεται στη βάση των πνευμόνων διευρύνοντας τη γύρω περιοχή, ενώ το στήθος παραμένει στητό και οι ώμοι χαμηλοί και σταθεροί». Περιμένει μέχρι και ο τελευταίος μαθητής να ολοκληρώσει την αναπνοή του πριν συνεχίσει παρακάτω

Επέκταση/αξιολόγηση: χωρίς αξιολόγηση

Δραστηριότητα 2^η:

Χρόνος Δραστηριότητας: 5΄

ΣΤΟΧΟΙ

Γενικοί: προετοιμασία για τραγούδι/ψάλσιμο, ζέσταμα φωνής, μουσική ενεργοποίηση των παιδιών, μελωδική ανάπτυξη

Ειδικοί: ζέσταμα φωνής και προετοιμασία για τραγούδι

ΥΛΙΚΑ: ένα διαπασών

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ / ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

Εισαγωγή/Αφόρμηση: Ως εισαγωγή στην δραστηριότητα, ο εκπαιδευτικός τονίζει στα παιδιά την σημασία του ζεστάματος της φωνής πριν το τραγούδι και ξεκινά το ζέσταμα.

Ανάλυση: Άσκηση 1^η: Ο εκπαιδευτικός λέει στα παιδιά ότι θα κάνουν μία άσκηση που μπορεί να ονομαστεί «Σειρήνα» ή «Ασθενοφόρο»: Από έναν χαμηλό τόνο (πχ. ντο) αρχίζουν, με κλειστό το στόμα, και «γλιστρούν» προς τα πάνω και μετά πάλι προς τα κάτω (σαν την σειρήνα από ένα ασθενοφόρο). Δείχνει πρώτα μόνος του μία φορά την άσκηση από τον αρχικό τόνο και ύστερα ανεβαίνει μία ημιτόνιο (μέχρι να φτάσει την νότα μι) και επιστρέφει πάλι στην αρχική νότα.

Άσκηση 2^η: Ξεκινώντας από την νότα σολ ο εκπαιδευτικός τραγουδά την εξής μελωδική αλληλουχία:

και επαναλαμβάνουν τα παιδιά. Έπειτα, συνεχίζει την άσκηση ανεβαίνοντας κάθε φορά ένα ημιτόνιο μέχρι η αρχική νότα να είναι η νότα ντο τραγουδώντας μαζί με τα παιδιά και επιστρέφει ανά ημιτόνιο μέχρι η αρχική νότα να είναι η νότα σολ. (πηγή:

<https://www.youtube.com/watch?v=WHA8PdpeV-s>)

Επέκταση/αξιολόγηση: χωρίς αξιολόγηση

Δραστηριότητα 3^η:

Χρόνος Δραστηριότητας: 7-10΄

ΣΤΟΧΟΙ

Γενικοί: επαφή/επανάληψη της σημειογραφίας της Β.Μ.

Ειδικοί: επαφή – εξοικείωση/επανάληψη των σημάδιων που συναντάμε στο τραγούδι

ΥΛΙΚΑ:

βοηθητικό υλικό: καρτέλες (με αυτοκόλλητα ή ταινία στο πίσω μέρος για να κολλήσουν στο πίνακα) με τα σημάδια ποσότητας, τα σημάδια χρόνου και τα σημάδια ποιότητας που συναντάμε στο τραγούδι «Στάζουν τα κεραμίδια σου», πίνακας, γραφική ύλη

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ / ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

Εισαγωγή/Αφόρμηση: Ο εκπαιδευτικός ξεκινά την δραστηριότητα δείχνοντας γρήγορα στα παιδιά όλες τις καρτέλες μία-μία. Χωρίζει τον πίνακα ως εξής:

////////	χαρακτήρες	κίνηση 1	κίνηση 2	κίνηση 3
////////	ισότητας	φωνής	φωνών	φωνών
ανάβαση				
κατάβαση				

Και από κάτω δημιουργεί και τον εξής διαχωρισμό:

πρόσθεση 1 χρόνου	πρόσθεση 2 χρόνων	διαίρεση 1 χρόνου

Ανάλυση: Ξεκινώντας από τα σημάδια ποσότητας, αρχίζει και εξηγεί την λειτουργία του καθενός ξεχωριστά, δείχνοντας και την αντίστοιχη καρτέλα και τοποθετώντας τη στο αντίστοιχο «πλαίσιο» του πίνακα. Επαναλαμβάνει τη διαδικασία για όλα τα σημάδια ποσότητας που συναντάμε στο τραγούδι και κάνει το ίδιο και για τα σημάδια χρόνου. Ύστερα, βγάζει όλες τις καρτέλες από τον πίνακα, τις μπερδεύει και λέει στα παιδιά ότι θα παίξουν ένα παιχνίδι στο οποίο θα δείχνει μία κάρτα και οι μαθητές θα πρέπει, αφού σηκώσουν το χέρι και πάρουν το λόγο, να την τοποθετήσουν στο αντίστοιχο «πλαίσιο» του πίνακα ανάλογα με την λειτουργία της. Εάν δυσκολεύονται σε κάποιο σημάδι το τοποθετεί ο ίδιος και επαναλαμβάνει την λειτουργία του. Αφού ολοκληρωθεί το παιχνίδι ο εκπαιδευτικός κάνει εν συντομία λόγο για τα σημάδια ποιότητας (που βρίσκουμε στο τραγούδι), δείχνοντας και την αντίστοιχη κάρτα με το σύμβολο.

Επέκταση/αξιολόγηση: χωρίς αξιολόγηση

Δραστηριότητα 4^η:

Χρόνος Δραστηριότητας: 7-9'

ΣΤΟΧΟΙ

Γενικοί: μουσική θεωρία του Γ' ήχου, επαφή με την μελωδική κίνηση του Γ' ήχου

Ειδικοί: επαφή & εξοικείωση με θεωρητικά στοιχεία του Γ' ήχου (αρκτική μαρτυρία, δεσπόζοντες φθόγγοι, απήχημα κλπ.), επαφή, ακρόαση και εξοικείωση με μία πιθανή μελωδική κίνηση του Γ' ήχου, φωνητική απόδοση της μελωδικής κίνησης από τους μαθητές

ΥΛΙΚΑ:

βοηθητικά υλικά: πίνακας, γραφική ύλη, φωτοτυπίες με τις σημειώσεις (τα στοιχεία) της ανάλυσης για το τραγούδι (βλ. σελ. 39-45 ή κεφ. 2.2.3)

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ / ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

Εισαγωγή/Αφόρμηση: Ο εκπαιδευτικός ενημερώνει τα παιδιά ότι στο σημερινό μάθημα θα μάθουν το τραγούδι «Στάζουν τα κεραμίδια σου». Λέει ότι «το τραγούδι αυτό αντιστοιχεί στον Γ' ήχο της Β.Μ.» και γράφει στον πίνακα την Αρκτική

Μαρτυρία του ήχου ἤχος Γ^φα. Εξηγεί στα παιδιά τι δηλώνει η

μαρτυρία, όπως φαίνεται παρακάτω:

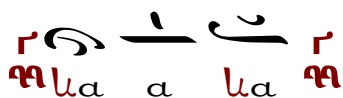
Αρκτική Μαρτυρία: ἤχος Γ^φα

ἤχος : ήχος Τρίτος

 : δηλώνει την τρίφωνη ανάβαση από την βάση παραγωγής των ήχων

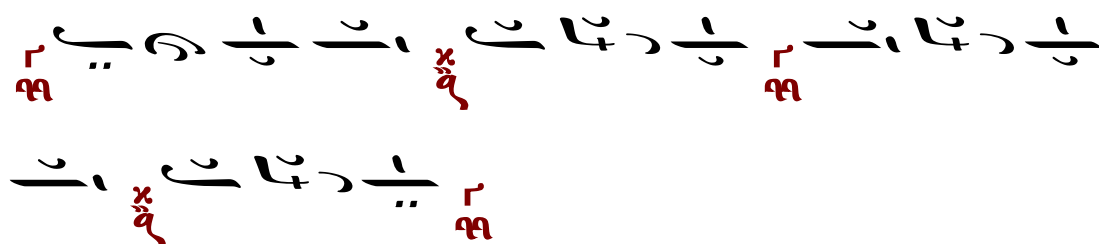
Γα : η βάση του ήχου

Αναφέρεται σε θεωρητικά στοιχεία του ήχου (π.χ. δεσπόζοντες φθόγγους[πα, γα, κε,] καταλήξεις [ατ.: κε, εντ.: γα, τελ.: γα), και επισημαίνει το απήχημα του ήχου γράφοντας στον πίνακα:

Ψάλλει το απήχημα (όπως φαίνεται) μια ή δύο φορές και, δίνοντας τους τον σωστό τόνο και ατάκα καλεί τους μαθητές να επαναλάβουν.

Ανάλυση: Ο εκπαιδευτικός γράφει την εξής μελωδία στο πίνακα:

Τραγουδά την μελωδία μία φορά μόνος του και, δίνοντας κατάλληλο τόνο και ατάκα στα παιδιά, την τραγουδούν μία ή δύο φορές μαζί. Μόλις τελειώσουν το τραγούδι εξηγεί στα παιδιά την κίνηση που κάνει η μελωδία (πχ. ανεβαίνει στη διφωνία της βάσης και κάνει πτώση 4 φωνές κάτω στη μεσότητα της βάσης) λέγοντας πως η κίνηση αυτή καθώς και τα διαστήματα παρομοιάζουν την κίνηση και τα διαστήματα που κάνει ο Γ' ήχος στη Β.Μ. Τέλος, μοιράζει τις φωτοτυπίες με τα στοιχεία της ανάλυσης.

Επέκταση/αξιολόγηση: χωρίς αξιολόγηση

Δραστηριότητα 5^η:

Χρόνος Δραστηριότητας: 10'

ΣΤΟΧΟΙ

Γενικοί: επαφή με την παραδοσιακή ελληνική μουσική, εκμάθηση του τραγουδιού «Στάζουν τα κεραμίδια σου», τραγούδι των μαθητών, επαφή με τον Γ' ήχο της Β.Μ., ενεργητική ακρόαση

Ειδικοί: εκμάθηση του τραγουδιού «Στάζουν τα κεραμίδια σου», επαφή με λαογραφικά και γενικά στοιχεία του τραγουδιού, επαφή με την μελωδική κίνηση του Γ' ήχου της Β.Μ., κατανόηση και εμπέδωση της σημειογραφίας (του τραγουδιού), τραγούδι μαθητών, ακρόαση διάφορων εκτελέσεων του τραγουδιού (από τραγουδιστή και από τον δάσκαλο), επαφή με την «παραλλαγή» της Β.Μ. πάνω στο τραγούδι

ΥΛΙΚΑ:

μουσικό υλικό: το παραδοσιακό τραγούδι «Στάζουν τα κεραμίδια σου» (<https://www.youtube.com/watch?v=DaOme8T0W6A>) (βλ. για παρτιτούρα σελ. 35)

βοηθητικό υλικό: φωτοτυπίες της παρτιτούρας του τραγουδιού

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ / ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

Εισαγωγή/Αφόρμηση: Ως εισαγωγή, ο εκπαιδευτικός λέει στα παιδιά ότι θα ακούσουν μία εκτέλεση του τραγουδιού και βάζει το ηχητικό απόσπασμα από τον σύνδεσμο: <https://www.youtube.com/watch?v=DaOme8T0W6A> . (αφήνοντάς το να παίζει μέχρι τη μέση). Μόλις τελειώσει το ηχητικό, μοιράζει και τις φωτοτυπίες με την παρτιτούρα του τραγουδιού και τραγουδάει μόνος του μία φορά την πρώτη στροφή του τραγουδιού.

Ανάλυση: Μόλις τελειώσει τη παρουσίαση του τραγουδιού, ο εκπαιδευτικός ρωτά τους μαθητές από πού θα μπορούσε να προέρχεται αυτό το τραγούδι, τι ρυθμό νομίζουν ότι είναι, δίνοντάς τους 1' για να σκεφτούν. Αφού ακούσει τις απαντήσεις των μαθητών τους «μαρτυρά» ή επιβεβαιώνει τις απαντήσεις και ζητά από τους μαθητές να τραγουδήσουν μία ή δύο φορές μαζί «παραλλαγή» το τραγούδι, δίνοντας κατάλληλο τόνο και ατάκα στα παιδιά (ως επανάληψη και αξιολόγηση των όσων ειπώθηκαν στη 3η δραστηριότητα). Τραγουδούν μαζί μία φορά «μέλος» τη πρώτη στροφή του τραγουδιού και μία φορά μόνο οι μαθητές και εάν το κρίνει ο εκπαιδευτικός προχωρούν και στην επόμενη στροφή κοιτώντας τους στίχους από την φωτοτυπία.

Επέκταση/αξιολόγηση: Ως επέκταση της δραστηριότητας, ο εκπαιδευτικός μπορεί:

A) να βάλει τους μαθητές να τραγουδήσουν το τραγούδι με όλες τις στροφές ενώ παράλληλα χτυπούν τα πόδια τους στο ρυθμό (3/4)

B) να χωρίσει τους μαθητές σε δύο ή τρεις ομάδες (ανάλογα με τον όγκο της τάξης) και να τραγουδά η κάθε ομάδα μία στροφή από το τραγούδι.

4^ο Σχεδιάγραμμα Μαθήματος

Ήχος μαθήματος: Ήχος Λέγετος

Τραγούδι μαθήματος: «Από την πόρτα σου περνώ»

Ηλικία/Τάξη: 12-14 χρονών/Α'-Γ' Γυμνασίου

Δραστηριότητα 1^η:

Χρόνος Δραστηριότητας: 4-5'

ΣΤΟΧΟΙ

Γενικοί: προετοιμασία για τραγούδι, ενεργοποίηση σώματος και διαφράγματος, συμμετοχή μαθητών στο μάθημα, δημιουργία κλίματος άνεσης και ασφάλειας των παιδιών μέσω του τραγουδιού.

Ειδικοί: προετοιμασία για τραγούδι, ενεργοποίηση διαφράγματος των μαθητών, ενεργοποίηση του σώματος, εξάσκηση για σωστή στάση του σώματος για τραγούδι, χαλάρωση του σώματος πριν το τραγούδι

ΥΛΙΚΑ: ---

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ / ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

Εισαγωγή/Αφόρμηση: Ο εκπαιδευτικός καλημερίζει τα παιδιά και ξεκινά το μάθημα ζητώντας τους να σηκωθούν όρθιοι. Τους εξηγεί την σημαντικότητα του ζεστάματος του σώματος πριν από το τραγούδι και ξεκινά την πρώτη δραστηριότητα ζητώντας από τα παιδιά να αρχίσουν να γέρνουν τον κορμό του πρώτα δεξιά και μετά αριστερά (να κάνουν πλάγια επίκυψη του κορμού) για 1'.

Ανάλυση: Στην συνέχεια, πραγματοποιεί την άσκηση με την κυκλική περιστροφή των ώμων, πρώτα προς τα εμπρός και έπειτα προς τα πίσω. Προχωρά, σε μία άσκηση περιστροφής του αυχένα για 1' πρώτα προς τα δεξιά και μετά προς τα αριστερά. Έστερα, προχωρά στην ενεργοποίηση του διαφράγματος με άσκηση διαφραγματικής αναπνοής. Δείχνοντας το παράλληλα, ο εκπαιδευτικός ζητά από τα παιδιά να κάνουν εισπνοή αέρα, βαθιά και χαμηλά, και να εκπνεύσουν αργά τον αέρα βγάζοντας και τον ήχο –σσ-. Πριν την πραγματοποίηση της άσκησης ο εκπαιδευτικός εξηγεί ότι «ο αέρας κατευθύνεται στη βάση των πνευμόνων

διευρύνοντας τη γύρω περιοχή, ενώ το στήθος παραμένει στητό και οι ώμοι χαμηλοί και σταθεροί». Περιμένει μέχρι και ο τελευταίος μαθητής να ολοκληρώσει την αναπνοή του πριν συνεχίσει παρακάτω

Επέκταση/αξιολόγηση: χωρίς αξιολόγηση

Δραστηριότητα 2^η:

Χρόνος Δραστηριότητας: 5΄

ΣΤΟΧΟΙ

Γενικοί: προετοιμασία για τραγούδι/ψάλσιμο, ζέσταμα φωνής, μουσική ενεργοποίηση των παιδιών, μελωδική ανάπτυξη

Ειδικοί: ζέσταμα φωνής και προετοιμασία για τραγούδι

ΥΛΙΚΑ: ένα διαπασών

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ / ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

Εισαγωγή/Αφόρμηση: Ως εισαγωγή στην δραστηριότητα, ο εκπαιδευτικός τονίζει στα παιδιά την σημασία του ζεστάματος της φωνής πριν το τραγούδι και ξεκινά το ζέσταμα.

Ανάλυση: Άσκηση 1^η: Ο εκπαιδευτικός λέει στα παιδιά ότι θα κάνουν μία άσκηση που μπορεί να ονομαστεί «Σειρήνα» ή «Ασθενοφόρο»: Από έναν χαμηλό τόνο (πχ. ντο) αρχίζουν, με κλειστό το στόμα, και «γλιστρούν» προς τα πάνω και μετά πάλι προς τα κάτω (σαν την σειρήνα από ένα ασθενοφόρο). Δείχνει πρώτα μόνος του μία φορά την άσκηση από τον αρχικό τόνο και ύστερα ανεβαίνει μία ημιτόνιο (μέχρι να φτάσει την νότα μι) και επιστρέφει πάλι στην αρχική νότα.

Άσκηση 2^η: Ξεκινώντας από την νότα σολ ο εκπαιδευτικός τραγουδά την εξής μελωδική αλληλουχία:

και επαναλαμβάνουν τα παιδιά. Έπειτα, συνεχίζει την άσκηση ανεβαίνοντας κάθε φορά ένα ημιτόνιο μέχρι η αρχική νότα να είναι η νότα ντο τραγουδώντας μαζί με τα

παιδιά και επιστρέφει ανά ημιτόνιο μέχρι η αρχική νότα να είναι η νότα σολ. (πηγή: <https://www.youtube.com/watch?v=WHA8PdpeV-s>)

Επέκταση/αξιολόγηση: χωρίς αξιολόγηση

Δραστηριότητα 3^η:

Χρόνος Δραστηριότητας: 8-10΄

ΣΤΟΧΟΙ

Γενικοί: επαφή με την παραδοσιακή ελληνική μουσική, εκμάθηση του τραγουδιού «Από την πόρτα σου περνώ» («Αιγιώτισσα») «παραλλαγή», τραγούδι των μαθητών, επαφή με τον Λέγετο ήχο της Β.Μ., «παραλλαγή» στη Β.Μ., ενεργητική ακρόαση, επαφή με την σημειογραφία της Β.Μ.

Ειδικοί: εκμάθηση του τραγουδιού «Από την πόρτα σου περνώ» («Αιγιώτισσα»), επαφή με λαογραφικά και γενικά στοιχεία του τραγουδιού, επαφή με την μελωδική κίνηση του Λεγέτου ήχου της Β.Μ., κατανόηση και εμπέδωση της σημειογραφίας (του τραγουδιού), τραγούδι μαθητών, ακρόαση διάφορων εκτελέσεων του τραγουδιού (από τραγουδιστή και από τον δάσκαλο), επαφή με την «παραλλαγή» της Β.Μ. πάνω στο τραγούδι

ΥΛΙΚΑ:

Μουσικό υλικό: το παραδοσιακό τραγούδι «Από την πόρτα σου περνώ» («Αιγιώτισσα») (<https://www.youtube.com/watch?v=jKfSUudJExQ>)

Ἀπὸ τὴν πόρτα σου περνῶ.

(Καλυματινὸ Πελοποννήσου)

Ἦχος Ἀ γ ε, Βου Ξ.

Λ α πο ο τ η η ν πο ρ τα σου περ τον ω ω ω
ραι αι α α α Ἀι γ ε ω τ ισ σα α α α
κ ι α πο τ η γ ει το ν ι α α σου ο ο κο ρ η με
τις ε λι ε ε ες ἄ και με τα μου ρα μα α
τια α τι ε χεις κ ι ο λο κ λαι αι αις

Ἀπὸ τὴν πόρτα σου περνῶ, ὄραία Ἀιγιάτισσα,
κι ἀπὸ τὴ γειτονιά σου, κόρη μὲ τὶς ἐλιές
καὶ μὲ τὰ μαύρα μάτια τί ἔχεις κι ὅλο κλαῖς;

Κι ὁκῶ καὶ σὲ μαλίσανε, ὄραία Ἀιγιάτισσα,
ἢ μάνα σου κι ἢ θειά σου, κόρη μὲ τὶς ἐλιές
καὶ μὲ τὰ μαύρα μάτια τί κίθησαι καὶ κλαῖς;

Κι ἂν σὲ μαλίσαν γιὰ τὰ μὲ, ὄραία Ἀιγιάτισσα,
ἢ μάνα σου κι ἢ θειά σου, μὲν' παπια τοῦ γυαλοῦ,
ἢ μάνα σου κι ἢ θειά σου, μὲν' ἀγαπᾷς ἄλλοῦ.

Πέε μου εὐά μὲν ζωνιπερνῶ, ὄραία Ἀιγιάτισσα,
ἀπὸ τὴ γειτονιά σου, ὄστρο τῆς αὐγῆς,
ἀπὸ τὴ γειτονιά σου, γιατί ἄργηρες εὐά βγῆς;

Ἦρσαν' οὐκὲ μ' πέρισε, ὄραία Ἀιγιάτισσα,
ἀπὸ τὴ γειτονιά μου, γιὰ προβαλε εὐά ἰδῆν,
ἀπὸ τὴ γειτονιά μου, καρδιά πού τιμωρεῖς.

Βοηθητικὸ υλικό: φωτοτυπίες τῆς παρτιτούρας τοῦ τραγουδιοῦ, φωτοτυπίες με τὶς σημειώσεις (τα στοιχεῖα) τῆς ἀνάλυσης γιὰ το τραγούδι (βλ. σελ. 45-52 ἢ κεφ. 2.2.3).

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ / ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

Εἰσαγωγή/Αφόρμηση: Ὡς εἰσαγωγή, ὁ εκπαιδευτικὸς λέει στα παιδιά ὅτι θα μάθουν το τραγούδι «Ἀπὸ τὴν πόρτα σου περνῶ» και ὅτι ἀρχικὰ ἀκούσουν μία ἐκτέλεση τοῦ τραγουδιοῦ. Βάζει το ηχητικὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τον σύνδεσμο: <https://www.youtube.com/watch?v=jKfSUudJExQ>. Μόλις τελειώσει το ηχητικὸ, μοιράζει και τὶς φωτοτυπίες με τὴν παρτιτούρα τοῦ τραγουδιοῦ και τραγουδάει μόνος του μία φορά τὴν πρώτη στροφή τοῦ τραγουδιοῦ (μέλος).

Ἀνάλυση: Μόλις τελειώσει τὴ παρουσίαση τοῦ τραγουδιοῦ, ὁ εκπαιδευτικὸς ρωτᾷ τους μαθητές ἀπὸ ποια περιοχή θα μπορούσε να προέρχεται αὐτὸ το τραγούδι, τὶ ρυθμὸ νομίζουν ὅτι εἶναι, δίνοντάς τους 1 λεπτό γιὰ να σκεφτοῦν. Ἀφού ἀκούσει τὶς ἀπαντήσεις των μαθητῶν τους «μαρτυρά» ἢ επιβεβαιώνει τὶς ἀπαντήσεις των μαθητῶν.

Ἀνάλυση: Ὁ εκπαιδευτικὸς τραγουδάει μόνος του μία φορά «παραλλαγή» τοῦ τραγούδι. Ὑστερα, ρωτᾷ τους μαθητές τὶ λειτουργία ἔχουν τα σημάδια που

συναντούν στο τραγούδι, επικεντρώνοντας στους χαρακτήρες ποσότητας εν τέλει στο χαρακτήρα «κλάσμα» (βλ. κεφ. 2.2.4. σελ 47-48) (ως ένα είδος επανάληψης). Μόλις καλύψει όλους τους χαρακτήρες, ζητά από τους μαθητές, δίνοντας τους κατάλληλο τόνο και ατάκα, να τραγουδήσουν «παραλλαγή» μια ή δύο φορές το τραγούδι, ενώ και αυτός βοηθά. Στην συνέχεια, ρωτάει τους μαθητές εάν βλέπουν κάποια σημάδια στην παρτιτούρα για τα οποία δεν έχουν κάνει λόγο. Τους φανερώνει ότι μιλάει για τα σημάδια (ή χαρακτήρες) ποιότητας (που στο συγκεκριμένο τραγούδι είναι τα εξής: ψηφιστόν, βαρεία, αντικένωμα & υφέν). Κάνει λόγο για το καθένα ξεχωριστά (βλ. κεφ. 2.2.4. σελ 48), εξηγώντας αναλυτικά τη λειτουργία του καθενός. Εν τέλει, μοιράζει και τις φωτοτυπίες με τις σημειώσεις του τραγουδιού (από τις αναλύσεις) και τους δείχνει και τα μουσικά παραδείγματα για τους χαρακτήρες ποιότητας.

Επέκταση/αξιολόγηση: χωρίς αξιολόγηση

Δραστηριότητα 4^η:

Χρόνος Δραστηριότητας: 7-8΄

ΣΤΟΧΟΙ

Γενικοί: επαφή με την παραδοσιακή ελληνική μουσική, εκμάθηση του τραγουδιού «Από την πόρτα σου περνώ» («Αιγιώτισσα») «μέλος», τραγούδι των μαθητών, επαφή με τον Λέγετο ήχο της Β.Μ., επαφή με το ρυθμό 7/8

Ειδικοί: εκμάθηση του τραγουδιού «Από την πόρτα σου περνώ» («Αιγιώτισσα»), επαφή με την μελωδική κίνηση του Λεγέτου ήχου της Β.Μ., τραγούδι μαθητών, ρυθμική απόδοση του ρυθμού 7/8 με παλαμάκια

ΥΛΙΚΑ:

Μουσικό υλικό: το παραδοσιακό τραγούδι «Από την πόρτα σου περνώ» («Αιγιώτισσα») (<https://www.youtube.com/watch?v=jKfSUudJExQ>)

Ἀπὸ τὴν πόρτα σου περνῶ.

(Καλαματινὸ Πελουποννήσιον)

*Ήχος Ἀ γ ε, Βοῦ ζ

Ἀ ἀ πα ο τή γη σὴν τα σου πὴρ ἰν α ἰ α ἰ
ραὶ αὶ α α ἦ Λι γι ἠ τισ σα α α ἦ
κία πο τη γει τα ἰμια σου οὐ ἦ κο ρη με
τις ε λει ε ες ἦ και με τα μαι ρα ρα α
τια α ἦ τι ε χεις κια λο κλαι αι αὶς ἦ

Ἀπὸ τὴν πόρτα σου περνῶ, ὄραία Ἀγίατίσσαι,
κι ἀπὸ τῆ γειτονιά σου, κόρη μὲ τὶς ἐλιές
καὶ μὲ τὰ μαῖρα μῦτια τί ἔχεις κι ὅλο κλαίει;

Κι ἀκῶ καὶ σὲ μαλάωναε, ὄραία Ἀγίατίσσαι,
ἢ μῆνα σου κι ἢ θειά σου, κόρη μὲ τὶς ἐλιές
καὶ μὲ τὰ μαῖρα μῦτια τί κόθεσαι καὶ κλαίει;

Κι ἂν σὲ μαλάωσιν γὰ τὰ με, ὄραία Ἀγίατίσσαι,
ἢ μῆνα σου κι ἢ θειά σου, μὴν' ἄγασται τοῦ γυαλοῦ,
ἢ μῆνα σου κι ἢ θειά σου, μὴν' ἀγαστῆς ἀλλοῖο.

Πές μου εὐ μὴν ξαναπερῶ, ἄμια Ἀγίατίσσαι,
ἀπὸ τῆ γειτονιά σου, ἀστρα τῆς αὐγῆς,
ἀπὸ τῆ γειτονιά σου, γιατί ἄργησες εὐ βῆναι;

Πέρασ' αὐαίη μ' πέμισε, ὄραία Ἀγίατίσσαι,
ἀπὸ τῆ γειτονιά μου, γὰ πρόβαλε εὐ εἶπῃ,
ἀπὸ τῆ γειτονιά μου, καρδιά πὸν τιμακτεῖς.

Βοηθητικὸ υλικό: φωτοτυπίες τῆς παρτιτούρας τοῦ τραγουδιοῦ, φωτοτυπίες με τὶς σημειώσεις (τα στοιχεῖα) τῆς ἀνάλυσης γιὰ το τραγούδι (βλ. σελ. 45-52 ἢ κεφ. 2.2.3)

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ / ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

Εἰσαγωγή/Αφόρμηση: Ο εκπαιδευτικὸς ζητᾶ ἀπὸ τα παιδιά, δίνοντάς τους κατάλληλο τόνο καὶ ἀτάκα, νὰ τραγουδήσουν μία ἢ δύο φορές τὴν πρώτη στροφή τοῦ τραγουδιοῦ («μέλος»).

Ανάλυση: Μόλις τελειώσουν το τραγούδι, ο εκπαιδευτικὸς ζητᾶ ἀπὸ τους μαθητὲς νὰ σηκωθοῦν ὀρθιοὶ καὶ ξεκινᾶ νὰ χτυπᾶ παλαμάκια στο ρυθμὸ

Καλεῖ τους μαθητὲς νὰ τραγουδήσουν τὶς δύο πρώτες στροφές τοῦ τραγουδιοῦ ἐνῶ παράλληλα θὰ χτυποῦν ὅλοι μαζί παλαμάκια στο ρυθμικὸ αὐτὸ μοτίβο (τονίζει βέβαια ὅτι ὑπάρχει καὶ ελλειπὲς μέτρο στην ἀρχή). Ἐάν ὑπάρχει χρόνος καὶ τα παιδιά ανταποκρίνονται στη δυσκολία τῆς δραστηριότητας, ο εκπαιδευτικὸς μπορεῖ νὰ προσθέσει καὶ ἄλλες στροφές τοῦ τραγουδιοῦ.

Επέκταση/αξιολόγηση: Ὡς επέκταση τῆς δραστηριότητας, ο εκπαιδευτικὸς μπορεῖ νὰ χωρίσει τὴν τάξη σε δύο ομάδες ὅπου ἡ μία θὰ τραγουδά π.χ. τὴν πρώτη στροφή

του τραγουδιού και η άλλη θα κρατάει το ρυθμό όπως φαίνεται παραπάνω. Οι δύο ομάδες θα αλλάζουν ρόλους ανά στροφή του τραγουδιού.

Άλλη επέκταση, θα μπορούσε να είναι η ακρόαση διάφορων εκτελέσεων του τραγουδιού από διάφορους καλλιτέχνες (π.χ. την εκτέλεση από το άλμπουμ «Τραγούδια του Γλεντιού» <https://www.youtube.com/watch?v=w7cIDuvPyxo&t=13s>) και η εύρεση διαφορών τόσο στα όργανα που συμμετέχουν όσο και στις εκτελέσεις των τραγουδιστών.

Δραστηριότητα 5^η:

Χρόνος Δραστηριότητας: 9-10΄

ΣΤΟΧΟΙ

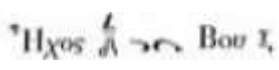
Γενικοί: επαφή με την θεωρία Λεγέτου ήχου, επαφή/εξοικείωση με την μελωδική κίνηση του Λεγέτου ήχου

Ειδικοί: επαφή/εκμάθηση της θεωρίας του Λεγέτου ήχου (αρκτική μαρτυρία, μαρτυρίες κειμένου, φθορές), επαφή και εξοικείωση με την μελωδική κίνηση του Λεγέτου ήχου της Β.Μ.

ΥΛΙΚΑ:

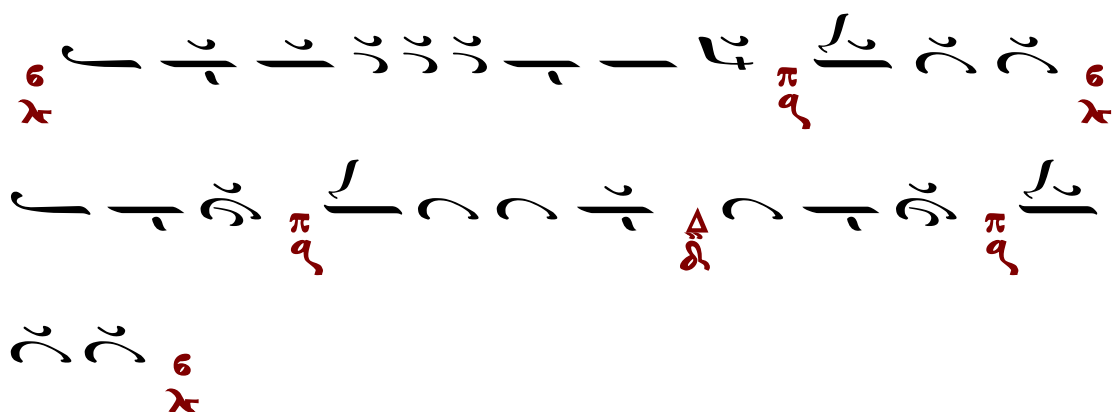
βοηθητικό υλικό: οι φωτοτυπίες της δραστηρ. 4, φωτοτυπίες με τα στοιχεία της ανάλυσης του τραγουδιού (βλ. σελ. 45-52 ή κεφ. 2.2.4)

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ / ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

Εισαγωγή/Αφόρμηση: Ο εκπαιδευτικός ρωτάει τα παιδιά για την εικόνα που βρίσκουν στο πάνω μέρος της παρτιτούρας. Αφού τα παιδιά απορήσουν για την εικόνα αυτή, ο εκπαιδευτικός τους εξηγεί ότι είναι η αρκτική μαρτυρία του Λεγέτου ήχου. Έπειτα, κάνει λόγο για τον Λέγετο ήχο, τα χαρακτηριστικά του και την φθορά του ήχου και εξηγεί στους μαθητές την αρκτική μαρτυρία του ήχου. Βρίσκουν μαζί τις ενδιάμεσες μαρτυρίες στο μουσικό κείμενο και κάνουν λόγο και για τις καταλήξεις του ήχου.

Ανάλυση: Στην συνέχεια, ο εκπαιδευτικός λέει στους μαθητές ότι έμαθαν το πώς κινείται ο ήχος (δηλαδή για τα διαστήματα που χρησιμοποιεί και την κίνηση της

μελωδίας) μέσα από το τραγούδι που διδάχθηκαν. Τώρα θα προσπαθήσουν να μάθουν και να καταλάβουν και την ευρύτερη μελωδική κίνηση του ήχου καθώς και τα διαστήματα του. Έτσι, χρησιμοποιώντας την μέθοδο του «χειρονόμου» (μέθ. Πατρώνα), ο εκπαιδευτικός προσπαθεί να δείξει στους μαθητές την μελωδική κίνηση του Λεγέτου ήχου. Χρησιμοποιώντας το χέρι ως οδηγό, ο εκπαιδευτικός, δείχνοντας κάθε φορά το ύψος και τη θέση του φθόγγου στο σύστημα, τραγουδά/ψάλλει το σύστημα βου – Ζω΄ του Λεγέτου ήχου (με την μορφή βου – γα – Δι – Κε – Ζω΄). Στην συνέχεια, ο εκπαιδευτικός καλεί τους μαθητές να ψάλλουν και αυτοί το σύστημα, μαζί με την καθοδήγηση του δασκάλου. Ψάλλουν μαζί με την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού και την εξής μελωδική γραμμή: □

(στην οποία φαίνεται μία πιθανή μελωδική κίνηση του Λεγέτου ήχου). Εν τέλει, τους εξηγεί ότι «μια κίνηση του Λεγέτου ήχου είναι: ανάβαση με μαλακά διατονικά διαστήματα από την βάση του ήχου (βου) στην διφωνία του (Δι) και κίνηση γύρω από αυτή, δίνοντας - μερικές φορές - έμφαση στο φθόγγο Κε. Η κίνηση συνεχίζεται καθοδικά φτάνοντας μέχρι και την υποφωνία της βάσης (πα) ενώ έπειτα ανεβαίνει μέχρι την κορυφή του συστήματος (στη περίπτωση αυτή το φθόγγο Ζω΄) για να καταλήξει πάλι στη βάση (βου). Ο ήχος μπορεί να κάνει και μία ενδιάμεση κατάληξη και στην διφωνία (Δι) πριν καταλήξει στη βάση (βου).

Επέκταση/αξιολόγηση: χωρίς αξιολόγηση

5^ο Σχεδιάγραμμα Μαθήματος

Ήχος μαθήματος: Πλάγιος του Α΄ ήχος

Τραγούδι μαθήματος: «Η Γιωργίτσα»

Ηλικία/Τάξη: 12-14 χρονών/Α΄-Γ΄ Γυμνασίου

Δραστηριότητα 1^η:

Χρόνος Δραστηριότητας: 4-5΄

ΣΤΟΧΟΙ

Γενικοί: προετοιμασία για τραγούδι, ενεργοποίηση σώματος και διαφράγματος, συμμετοχή μαθητών στο μάθημα, δημιουργία κλίματος άνεσης και ασφάλειας των παιδιών μέσω του τραγουδιού.

Ειδικοί: προετοιμασία για τραγούδι, ενεργοποίηση διαφράγματος των μαθητών, ενεργοποίηση του σώματος, εξάσκηση για σωστή στάση του σώματος για τραγούδι, χαλάρωση του σώματος πριν το τραγούδι

ΥΛΙΚΑ: ---

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ / ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

Εισαγωγή/Αφόρμηση: Ο εκπαιδευτικός καλημερίζει τα παιδιά και ξεκινά το μάθημα ζητώντας τους να σηκωθούν όρθιοι. Τους εξηγεί την σημαντικότητα του ζεστάματος του σώματος πριν από το τραγούδι και ξεκινά την πρώτη δραστηριότητα ζητώντας από τα παιδιά να αρχίσουν να γέρνουν τον κορμό του πρώτα δεξιά και μετά αριστερά (να κάνουν πλάγια επίκυψη του κορμού) για 1΄.

Ανάλυση: Στην συνέχεια, πραγματοποιεί την άσκηση με την κυκλική περιστροφή των ώμων, πρώτα προς τα εμπρός και έπειτα προς τα πίσω. Προχωρά, σε μία άσκηση περιστροφής του αυχένα για 1΄ πρώτα προς τα δεξιά και μετά προς τα αριστερά. Έστερα, προχωρά στην ενεργοποίηση του διαφράγματος με άσκηση διαφραγματικής αναπνοής. Δείχνοντας το παράλληλα, ο εκπαιδευτικός ζητά από τα παιδιά να κάνουν εισπνοή αέρα, βαθιά και χαμηλά, και να εκπνεύσουν αργά τον αέρα βγάζοντας και τον ήχο –σσ-. Πριν την πραγματοποίηση της άσκησης ο

εκπαιδευτικός εξηγεί ότι «ο αέρας κατευθύνεται στη βάση των πνευμόνων διευρύνοντας τη γύρω περιοχή, ενώ το στήθος παραμένει στητό και οι ώμοι χαμηλοί και σταθεροί». Περιμένει μέχρι και ο τελευταίος μαθητής να ολοκληρώσει την αναπνοή του πριν συνεχίσει παρακάτω

Επέκταση/αξιολόγηση: χωρίς αξιολόγηση

Δραστηριότητα 2^η:

Χρόνος Δραστηριότητας: 5΄

ΣΤΟΧΟΙ

Γενικοί: προετοιμασία για τραγούδι/ψάλσιμο, ζέσταμα φωνής, μουσική ενεργοποίηση των παιδιών, μελωδική ανάπτυξη

Ειδικοί: ζέσταμα φωνής και προετοιμασία για τραγούδι

ΥΛΙΚΑ: ένα διαπασών

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ / ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

Εισαγωγή/Αφόρμηση: Ως εισαγωγή στην δραστηριότητα, ο εκπαιδευτικός τονίζει στα παιδιά την σημασία του ζεστάματος της φωνής πριν το τραγούδι και ξεκινά το ζέσταμα.

Ανάλυση: Άσκηση 1^η: ξεκινώντας από την νότα ντο ο εκπαιδευτικός τραγουδά την εξής
μελωδική
αλληλουχία:

και επαναλαμβάνουν τα παιδιά. Έπειτα, συνεχίζει την άσκηση ανεβαίνοντας κάθε φορά ένα ημιτόνιο μέχρι και την νότα σολ τραγουδώντας μαζί με τα παιδιά και επιστρέφει ανά ημιτόνιο μέχρι την νότα ντο.

Άσκηση 2^η: Ξεκινώντας από την νότα σολ ο εκπαιδευτικός τραγουδά την εξής
μελωδική
αλληλουχία:

και επαναλαμβάνουν τα παιδιά. Έπειτα, συνεχίζει την άσκηση ανεβαίνοντας κάθε φορά ένα ημιτόνιο μέχρι η αρχική νότα να είναι η νότα ντο τραγουδώντας μαζί με τα παιδιά και επιστρέφει ανά ημιτόνιο μέχρι η αρχική νότα να είναι η νότα σολ. (πηγή: <https://www.youtube.com/watch?v=WHA8PdpeV-s>)

Επέκταση/αξιολόγηση: χωρίς αξιολόγηση

Δραστηριότητα 3^η:

Χρόνος Δραστηριότητας: 8-10'

ΣΤΟΧΟΙ

Γενικοί: επαφή με την παραδοσιακή ελληνική μουσική, εκμάθηση του τραγουδιού «Η Γιωργίτσα», τραγούδι των μαθητών, επαφή με τον Πλάγιο του Α' ήχο της Β.Μ.

Ειδικοί: εκμάθηση του τραγουδιού «Η Γιωργίτσα», επαφή με λαογραφικά και γενικά στοιχεία του τραγουδιού, επαφή με την μελωδική κίνηση του Πλ. Α' ήχου της Β.Μ.

ΥΛΙΚΑ:

Μουσικό υλικό: το παραδοσιακό τραγούδι «Η Γιωργίτσα» <https://www.youtube.com/watch?v=vXWnBhzsCLO> (Δόμνα Σαμίου – Γιωργίτσα)

‘Η Γιωργίτσα.
(Αυτοκρατορίας Μ. Λαίας)
Ήχον: Α' Πλαγίου

Α
Ε γυ λε γυ α να α α αι γυ πω Γιωρ γε τσι
μου αν η αι α η νεις να μη η αι νεις να μην σε
ξε ε ρη
μα η θη α αν οι δε κοι Γιωρ γε τσι μου ου το
ο μι θη νε ε το μα θη νε κοι ξε ε νοι

Β
Ε λα α Γιω λα Γιω λα Γιω λα α α ε λα
με α νοι οι ξε τις δυο σου
γκυ λε ε ες με σα βα λε με

Έγώ 'λεγα νά σ' αγαπά, Γιωργίτσα μου,
κανείς νά μή, κανείς νά μήν τ'ό ξέρη,
τόρφα τ'ό μάθω' οί δικοί, Γιωργίτσα μου,
τ'ό μάθω, τ'ό μάθω κι οί ξένοι.
Έλα Γιώλια, Γιώλια, Γιώλια, έλα πῦρε με
ἄνοιξε τῆς δυό σου ἀγκάλες μέσα βάλε με.

Βοηθητικό υλικό: φωτοτυπίες με την παρτιτούρα του τραγουδιού, ηχεία, υπολογιστής ή κινητό

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ / ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

Εισαγωγή/Αφόρμηση: Ως εισαγωγή στην δραστηριότητα, ο εκπαιδευτικός βάζει στα παιδιά να ακούσουν το τραγούδι από το σύνδεσμο: <https://www.youtube.com/watch?v=vXWnBhzsCL0> . Αναφέρεται σε γενικά και λαογραφικά στοιχεία του τραγουδιού (πχ. περιοχή προέλευσης, θέμα στίχου κ.ο.κ.) στον ρυθμό του τραγουδιού (χωρίς λεπτομέρειες) και τραγουδάει μόνος του μία φορά την πρώτη στροφή του τραγουδιού ώστε να ακούσουν οι μαθητές την μελωδία μια φορά. Λέει στους μαθητές ότι ο ήχος στον οποίο αντιστοιχεί το τραγούδι είναι ο ΠΛ. του Α' ήχος της Β.Μ.

Ανάλυση: Μοιράζει τις παρτιτούρες στα παιδιά και χρησιμοποιώντας την μέθοδο φράση – φράση (γραμμή – γραμμή) ο εκπαιδευτικός προχωρά στην διδασκαλία του τραγουδιού. Τραγουδά μόνος του την φράση Α και, δίνοντας κατάλληλο τόνο και ατάκα στα παιδιά, ζητά να την επαναλάβουν μαζί του 1 ή 2 φορές. Στην συνέχεια, τραγουδά την Α και την Β φράση του τραγουδιού Α και, δίνοντας κατάλληλο τόνο και ατάκα στα παιδιά, ζητά να την επαναλάβουν μαζί του 1 ή 2 φορές. Τέλος, τραγουδά τις φράσεις Α, Β, Γ, μόνος του και , δίνοντας κατάλληλο τόνο και ατάκα στα παιδιά, τους ζητά να επαναλάβουν. Ύστερα, και τα παροτρύνει να προσπαθήσουν να τραγουδήσουν μόνα τους την πρώτη στροφή αλλά και την δεύτερη στροφή.

Δραστηριότητα 4^η:

Χρόνος Δραστηριότητας: 8-9'

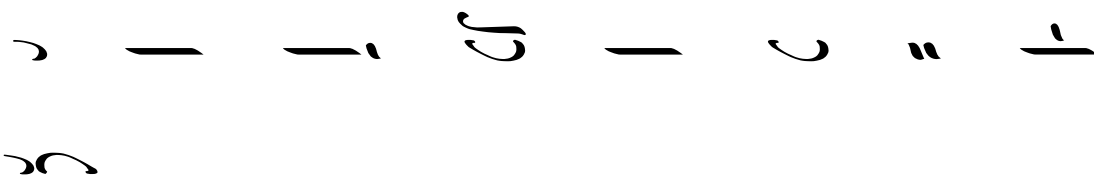
ΣΤΟΧΟΙ

Γενικοί: επαφή με την «παραλλαγή» του τραγουδιού, επαφή/επανάληψη της σημειογραφίας της Β.Μ.

Ειδικοί: επαφή – εξοικείωση/επανάληψη των σημαδιών που συναντάμε στο τραγούδι, εκμάθηση της «παραλλαγής» του τραγουδιού,

Εισαγωγή/Αφόρμηση: Γνωρίζοντας ήδη τη μελωδία του τραγουδιού, ο εκπαιδευτικός τραγουδά μία φορά μόνος του το τραγούδι «παραλλαγή». Μόλις τελειώσει, δίνοντας κατάλληλο τόνο και ατάκα στους μαθητές, τους ζητά να τραγουδήσουν και αυτοί δύο φορές «παραλλαγή» το τραγούδι (για εξοικειωθούν περισσότερο με αυτή).

Ανάλυση: Ύστερα, μοιράζει την παρτιτούρα με τα κενά (βλ. υλικά: βοηθητικό υλικό) και εξηγεί την δραστηριότητα. Δίνοντας στους μαθητές 4', αυτοί θα προσπαθήσουν να συμπληρώσουν στην παρτιτούρα τους χαρακτήρες ποσότητας που απουσιάζουν. Δίνει στους μαθητές ποιους χαρακτήρες πρέπει να συμπληρώσουν όπως φαίνεται παρακάτω:

Μόλις περάσει ο χρόνος, αφιερώνουν 3' για να επαληθεύσουν αν οι μαθητές συμπλήρωσαν σωστά τα κενά και επαναλαμβάνουν την λειτουργία του κάθε χαρακτήρα.

Επέκταση/αξιολόγηση: χωρίς αξιολόγηση

Δραστηριότητα 5^η:

Χρόνος Δραστηριότητας: 10-12'

ΣΤΟΧΟΙ

Γενικοί: επαφή/επανάληψη της Θεωρίας του Πλ. Α' ήχου, επαφή με τα διαστήματα και την μελωδική κίνηση του Πλ. Α' ήχου, επαφή με τις φθορές που συναντούμε στο τραγούδι του μαθήματος

Ειδικοί: επαφή & επανάληψη της θεωρίας του Πλ. Α' ήχου (αρκτική μαρτυρία, ενδιάμεσες μαρτυρίες, συστήματα), ασκήσεις εμπέδωσης πιθανής μελωδικής κίνησης του Πλ. Α' ήχου, επαφή με τις φθορές και τις λειτουργίες τους

ΥΛΙΚΑ:

Βοηθητικό υλικό: πίνακας, γραφική ύλη, φωτοτυπίες με τις σημειώσεις (τα στοιχεία των αναλύσεων) για το τραγούδι (βλ. κεφ. 2.2.5. ή σελ 53-61)

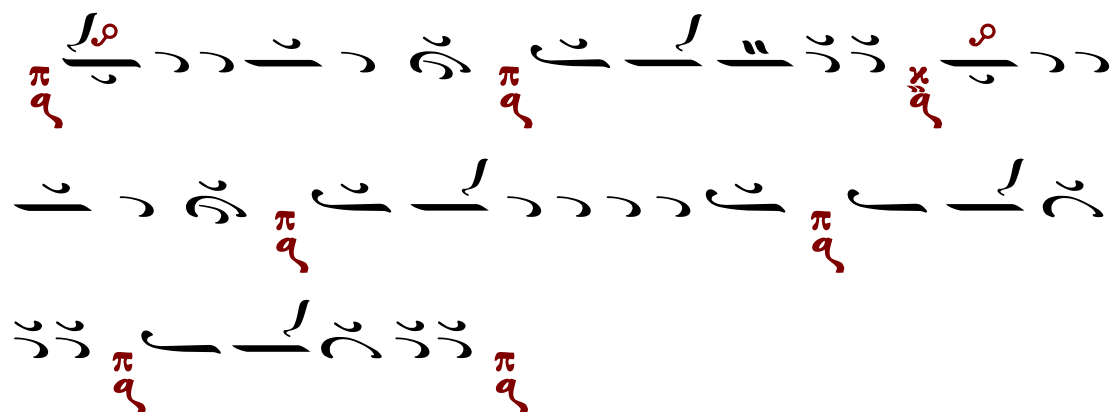
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ / ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

Εισαγωγή/Αφόρμηση: Ως εισαγωγή, ο εκπαιδευτικός αναφέρεται στις φθορές που συναντούμε στο τραγούδι και εξηγεί τη λειτουργία τους όπως φαίνεται παρακάτω:

η εναρμόνια φθορά. Στη συγκεκριμένη περίπτωση η φθορά τοποθετείται στο φθόγγο Ζω' και τον ζητά χαμηλωμένο (με ύφεση)

η διατονική φθορά του α' ήχου (του φθόγγου πα). Στο τραγούδι ζητά την επαναφορά των διαστημάτων σε αυτά του αρχικού συστήματος

Ανάλυση: Ο εκπαιδευτικός κάνει λόγο για τον Πλ. Α' ήχο, τα χαρακτηριστικά του (πχ. βάση, απήχημα) και εξηγεί στους μαθητές την αρκτική μαρτυρία του ήχου (βλ. κεφ 2.2.5 σελ 57). Βρίσκουν μαζί τις ενδιάμεσες μαρτυρίες στο μουσικό κείμενο και κάνουν λόγο και για τις καταλήξεις που μπορεί να κάνει ο ήχος. Έπειτα, αναφέρεται τα συστήματα που μπορεί να χρησιμοποιεί ο ήχος (βλ. κεφ. 2.2.5 σελ. 61) και ψάλλει μία φορά το κάθε σύστημα για να ακούσουν τα παιδιά τις αποστάσεις των διαστημάτων. Ύστερα, τα ψάλλουν και μία φορά μαζί. Αναλύουν την κάθε γραμμή του μουσικού κειμένου (από μαρτυρία σε μαρτυρία), ώστε να εμπεδώσουν και να κατανοήσουν οι μαθητές μία πιθανή μελωδική κίνηση που μπορεί να κάνει ο ήχος. Για να εμπεδώσουν καλύτερα τα λεγόμενα, ο εκπαιδευτικός ψάλλει την εξής μελωδική γραμμή αντίστοιχα από μαρτυρία σε μαρτυρία:

Επέκταση/αξιολόγηση: χωρίς αξιολόγηση

6^ο Σχεδιάγραμμα Μαθήματος

Ήχος μαθήματος: Πλάγιος Β΄ ήχος

Τραγούδι μαθήματος: «Είναι καρδιές όπου γελούν»

Ηλικία/Τάξη: 12-14 χρονών/Α΄-Γ΄ Γυμνασίου

Δραστηριότητα 1^η:

Χρόνος Δραστηριότητας: 4-5΄

ΣΤΟΧΟΙ

Γενικοί: προετοιμασία για τραγούδι, ενεργοποίηση σώματος και διαφράγματος, συμμετοχή μαθητών στο μάθημα, δημιουργία κλίματος άνεσης και ασφάλειας των παιδιών μέσω του τραγουδιού.

Ειδικοί: προετοιμασία για τραγούδι, ενεργοποίηση διαφράγματος των μαθητών, ενεργοποίηση του σώματος, εξάσκηση για σωστή στάση του σώματος για τραγούδι, χαλάρωση του σώματος πριν το τραγούδι

ΥΛΙΚΑ: ---

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ / ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

Εισαγωγή/Αφόρμηση: Ο εκπαιδευτικός καλημερίζει τα παιδιά και ξεκινά το μάθημα ζητώντας τους να σηκωθούν όρθιοι. Τους εξηγεί την σημαντικότητα του ζεστάματος του σώματος πριν από το τραγούδι και ξεκινά την πρώτη δραστηριότητα ζητώντας από τα παιδιά να αρχίσουν να γέρνουν τον κορμό του πρώτα δεξιά και μετά αριστερά (να κάνουν πλάγια επίκυψη του κορμού) για 1΄.

Ανάλυση: Στην συνέχεια, πραγματοποιεί την άσκηση με την κυκλική περιστροφή των ώμων, πρώτα προς τα εμπρός και έπειτα προς τα πίσω. Προχωρά, σε μία άσκηση περιστροφής του αυχένα για 1΄ πρώτα προς τα δεξιά και μετά προς τα αριστερά. Έστερα, προχωρά στην ενεργοποίηση του διαφράγματος με άσκηση διαφραγματικής αναπνοής. Δείχνοντας το παράλληλα, ο εκπαιδευτικός ζητά από τα παιδιά να κάνουν εισπνοή αέρα, βαθιά και χαμηλά, και να εκπνεύσουν αργά τον

αέρα βγάζοντας και τον ήχο –σς-. Πριν την πραγματοποίηση της άσκησης ο εκπαιδευτικός εξηγεί ότι «ο αέρας κατευθύνεται στη βάση των πνευμόνων διευρύνοντας τη γύρω περιοχή, ενώ το στήθος παραμένει στητό και οι ώμοι χαμηλοί και σταθεροί». Περιμένει μέχρι και ο τελευταίος μαθητής να ολοκληρώσει την αναπνοή του πριν συνεχίσει παρακάτω

Επέκταση/αξιολόγηση: χωρίς αξιολόγηση

Δραστηριότητα 2^η:

Χρόνος Δραστηριότητας: 5´

ΣΤΟΧΟΙ

Γενικοί: προετοιμασία για τραγούδι/ψάλσιμο, ζέσταμα φωνής, μουσική ενεργοποίηση των παιδιών, μελωδική ανάπτυξη

Ειδικοί: ζέσταμα φωνής και προετοιμασία για τραγούδι

ΥΛΙΚΑ: ένα διαπασών

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ / ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

Εισαγωγή/Αφόρμηση: Ως εισαγωγή στην δραστηριότητα, ο εκπαιδευτικός τονίζει στα παιδιά την σημασία του ζεστάματος της φωνής πριν το τραγούδι και ξεκινά το ζέσταμα.

Ανάλυση: Άσκηση 1^η: ξεκινώντας από την νότα ντο ο εκπαιδευτικός τραγουδά την εξής

μελωδική

αλληλουχία:

και επαναλαμβάνουν τα παιδιά. Έπειτα, συνεχίζει την άσκηση ανεβαίνοντας κάθε φορά ένα ημιτόνιο μέχρι και την νότα σολ τραγουδώντας μαζί με τα παιδιά και επιστρέφει ανά ημιτόνιο μέχρι την νότα ντο.

Άσκηση 2^η: Ξεκινώντας από την νότα σολ ο εκπαιδευτικός τραγουδά την εξής

μελωδική

αλληλουχία:

και επαναλαμβάνουν τα παιδιά. Έπειτα, συνεχίζει την άσκηση ανεβαίνοντας κάθε φορά ένα ημιτόνιο μέχρι η αρχική νότα να είναι η νότα ντο τραγουδώντας μαζί με τα παιδιά και επιστρέφει ανά ημιτόνιο μέχρι η αρχική νότα να είναι η νότα σολ. (πηγή: <https://www.youtube.com/watch?v=WHA8PdpeV-s>)

Επέκταση/αξιολόγηση: χωρίς αξιολόγηση

Δραστηριότητα 3^η:

Χρόνος Δραστηριότητας: 8-10΄

ΣΤΟΧΟΙ

Γενικοί: επαφή με την παραδοσιακή ελληνική μουσική, εκμάθηση του τραγουδιού «Είναι καρδιές όπου γελούν», τραγούδι των μαθητών, επαφή με τον Πλάγιο του Β΄ ήχο της Β.Μ.

Ειδικοί: εκμάθηση του τραγουδιού «Είναι καρδιές όπου γελούν», επαφή με λαογραφικά και γενικά στοιχεία του τραγουδιού, επαφή με την μελωδική κίνηση του Πλαγίου Β΄ ήχου της Β.Μ.

ΥΛΙΚΑ:

Μουσικό υλικό: το παραδοσιακό τραγούδι «Είναι καρδιές όπου γελούν» (<https://www.youtube.com/watch?v=GjTZjVVYFK8> -> Youtube Video. «Είναι καρδιές όπου γελούν (Μικρά Ασία)» 3.26.)

(Καταγραφή μουσικής)

* Ηχος $\frac{3}{4}$ ω, Πα ρω

A
Για μα για μα για μου και νε ες για μα
γε με ε ε νο με χει ει εις ει εις

B
και με σα στην α γκα λη σου ου ου πε
ρι πλεγ με ε ε νο με χει ει εις

ω ω ω ω ω ω ω ω ω μα
για μου ου ου κα νες
ω ω ω ω ω ω ω ε ε συ με
τρε ελ λα νε ε ε ες

Για μάγια, μάγια μούκανες, για μαγεμένο μ' έχεις, (δίσ)
και μέσα στην αγάλη σου περιπλεγμένο μ' έχεις. (δίσ)
*Ω - ὄχ μάγια μούκανες,
ω - ὄχ ἐσὺ μὲ τρέλλανες.

Εἶναι καρδιές ὅπου γελοῦν, εἶναι καρδιές πὺ κλαῖνε, (δίσ)
εἶναι καρδιές ὅπου πονοῦν τὸν πόνο τους δὲ λένε. (δίσ)
*Ω - ὄχ πάπια τοῦ γιαλοῦ,
ω - ὄχ μὴν ἀγαπᾶς ἄλλοῦ.

Βοηθητικό υλικό: υπολογιστής ή κινητό, ηχείο

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ / ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

Εισαγωγή/Αφόρμηση: Στην εισαγωγή, ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει στους μαθητές το τραγούδι, βάζοντας στα παιδιά να το ακούσουν από τον σύνδεσμο: <https://www.youtube.com/watch?v=GjTZjVVYFK8> . Στην συνέχεια, τραγουδά μία φορά και ο ίδιος την πρώτη στροφή, τονίζοντας στους μαθητές ότι θα αλλάξει τους στίχους .

Ανάλυση: Μετά την παρουσίαση του τραγουδιού, ο εκπαιδευτικός ρωτά τα παιδιά αν παρατήρησαν κάτι ιδιαίτερο στο τραγούδι όσον αφορά την μελωδία του και ακούει τις απόψεις των παιδιών. Ύστερα, προχωρά στην διδασκαλία του με την μέθοδο «φράση – φράση». Τραγουδάει μόνος του πρώτα την φράση Α (όπως φαίνεται παραπάνω) και, δίνοντας κατάλληλο τόνο και ατάκα στα παιδιά, τους ζητά να την επαναλάβουν μία ή δύο φορές. Έπειτα, τραγουδά τις φράσεις Α & Β και, δίνοντας κατάλληλο τόνο και ατάκα στα παιδιά, τους ζητά να τις επαναλάβουν μία ή δύο φορές. Τραγουδά και τις τρεις φράσεις μαζί και μετά ζητά από τα παιδιά να τραγουδήσουν ολόκληρο το τραγούδι. Ζητά από τα παιδιά να τραγουδήσουν άλλη μια φορά μόνα τους το τραγούδι, με τον εκπαιδευτικό να βοηθά όπου δυσκολεύονται.

Επέκταση/αξιολόγηση: Μία μορφή επέκτασης της δραστηριότητας είναι η εξής: ο εκπαιδευτικός μπορεί να χωρίσει την τάξη σε δύο ομάδες. Η πρώτη ομάδα θα τραγουδά τους στίχους του τραγουδιού και η δεύτερη την επανάληψή τους (όπως φαίνεται και στην παρτιτούρα).

Δραστηριότητα 4^η:

Χρόνος Δραστηριότητας: 8΄

ΣΤΟΧΟΙ

Γενικοί: Γενικοί: επαφή/επανάληψη της σημειογραφίας της Β.Μ.

Ειδικοί: επαφή – εξοικείωση/επανάληψη των σημαδιών που συναντάμε στο τραγούδι

ΥΛΙΚΑ:

Είναι καρδιές όπου γελούν.
(Καλαματιανό Μ. Άσιος)

Ήχος β' Πα' ρα

Για μα για μα για μου κα νε ες για μα
γε με ε ε νο με χει ει εις ει εις
και με σα στην α γκα λη σου ου ου πε
ρι πλεγ με ε ε νο με χει ει εις
ω ω ω ω ω ω ω ω για μου ου ου κα νες
ω ω ω ω ω ω ε ε συ με
τρε ελ λα νε ε ε ες

Μουσικό υλικό: το παραδοσιακό τραγούδι «Είναι καρδιές όπου γελούν»

Βοηθητικό υλικό: φωτοτυπίες με τις σημειώσεις (τα στοιχεία των αναλύσεων) για το τραγούδι (βλ. κεφ. 2.2.6. ή σελ 62-71), πίνακας, γραφική ύλη, παρτιτούρα του τραγουδιού

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ / ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

Εισαγωγή/Αφόρμηση: Ο εκπαιδευτικός μοιράζει τις παρτιτούρες του τραγουδιού στα παιδιά. Τους δίνει 1' να τις κοιτάζουν και στην συνέχεια καλεί διάφορους μαθητές να γράψουν στον πίνακα ένα από τα σημάδια (χαρακτήρες) που παρατηρούν στο τραγούδι, χωρίς να γράψουν δύο φορές τον ίδιο χαρακτήρα.

Ανάλυση: Αφού γραφτούν όλοι (ή έστω οι περισσότεροι χαρακτήρες στο πίνακα – στην περίπτωση αυτή συμπληρώνονται όσοι χαρακτήρες λείπουν –), ο εκπαιδευτικός εξηγεί στους μαθητές την λειτουργία του κάθε χαρακτήρα (είτε πρόκειται για χαρακτήρα ποσότητας, ποιότητας ή χρόνου), δίνοντας πάντα και ένα μουσικό – ηχητικό παράδειγμα (βλ. κεφ. 2.2.6 σελ. 64-66).

Επέκταση/αξιολόγηση: χωρίς αξιολόγηση

Δραστηριότητα 5^η:

Χρόνος Δραστηριότητας: 10'

ΣΤΟΧΟΙ

Γενικοί: επαφή/επανάληψη της Θεωρίας του Πλ. Β' ήχου, επαφή με τα διαστήματα και την μελωδική κίνηση του Πλ. Β' ήχου, επαφή με φθορές της Β.Μ.

Ειδικοί: επαφή & επανάληψη της θεωρίας του Πλ. Β' ήχου (αρκτική μαρτυρία, ενδιάμεσες μαρτυρίες, συστήματα), ασκήσεις εμπέδωσης πιθανής μελωδικής κίνησης του Πλ. Β' ήχου, επαφή με τις φθορές που συναντούμε στο τραγούδι του μαθήματος

ΥΛΙΚΑ:

Μουσικό υλικό: το παραδοσιακό τραγούδι «Είναι καρδιές όπου γελούν»

Εἶναι καρδιές ὅπου γελοῦν.

(Καλαματιανὸ Μ. Ἀσίας)

Ἦχος β΄ Πα ρα

Για μα για μα για μου κα νε ες για μα
γε με ε ε νο με χει ει εις ει εις
και με σα στην α γκα λη σου ου ου πε
ρι πλευ με ε ε νο με χει ει εις
ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω μα
για μου ου ου κα νες ω
ω ω ω ω ω ω ε ε συ με
τρε ελ λα νε ε ε ες π.

Βοηθητικό υλικό: φωτοτυπίες με τις σημειώσεις (τα στοιχεία των αναλύσεων) για το τραγούδι (βλ. κεφ. 2.2.6. ή σελ 62-71), πίνακας, γραφική ύλη, παρτιτούρα του τραγουδιού

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ / ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

Εισαγωγή/Αφόρμηση: Ο εκπαιδευτικός ρωτά τους μαθητές εάν κάποιος γνωρίζει την εικόνα η εικόνα: Ἦχος β΄ Πα ρα . Αφού τα παιδιά απορήσουν για την εικόνα αυτή ο εκπαιδευτικός τους εξηγεί ότι είναι η αρκτική μαρτυρία του Πλαγίου Β΄ ήχου. Έπειτα, κάνει λόγο για τον ήχο του μαθήματος, τα χαρακτηριστικά του, την φθορά του αλλά και τις φθορές που συναντάμε στο τραγούδι και εξηγεί στους μαθητές την αρκτική μαρτυρία του ήχου (βλ. κεφ 2.2.6 σελ 67). Βρίσκουν μαζί τις ενδιάμεσες μαρτυρίες στο μουσικό κείμενο και κάνουν λόγο και για τις καταλήξεις του ήχου.

Ανάλυση: Τονίζει στους μαθητές ότι «τα διαστήματα που χρησιμοποιεί ο Πλ. Β΄ ήχος είναι ιδιαίτερα, γιατί σε αντίθεση πχ με τον Α΄ ήχο, που χρησιμοποιεί διατονικά διαστήματα, ο Πλ. Β΄ χρησιμοποιεί χρωματικά διαστήματα. Εξίσου ιδιαίτερα είναι και τα συστήματα που χρησιμοποιεί ο ήχος». Έτσι, χρησιμοποιώντας την μέθοδο του

«χειρονόμου» (μέθ. Πατρώνα), ο εκπαιδευτικός προσπαθεί να δείξει στους μαθητές τα διαστήματα και την μελωδική κίνηση του ήχου. Χρησιμοποιώντας το χέρι ως οδηγό, ο εκπαιδευτικός, δείχνοντας κάθε φορά το ύψος και τη θέση του φθόγγου στο σύστημα, τραγουδά/ψάλλει αρχικά το σύστημα πα-Δι του Πλ. Β' ήχου (με την μορφή πα – βου – γα – Δι). Στην συνέχεια, ο εκπαιδευτικός καλεί τους μαθητές να ψάλλουν και αυτοί το σύστημα, μαζί με την καθοδήγηση του δασκάλου. Ύστερα, ξαναψάλλουν το σύστημα πα – Δι, προσθέτοντας επί το οξύ είτε το σύστημα (τετραφωνία) Κε – Πα' (χρωματικό) είτε το σύστημα (τριφωνία) Δι – Νη' (διατονικό) ώστε οι μαθητές να καταλάβουν την μελωδική κίνηση του Πλ. Β' ήχου και με τους δύο τρόπους αλλά και να εμπεδώσουν τη διαφορά μεταξύ τους. Τέλος, μοιράζει τις φωτοτυπίες με τις σημειώσεις και συζητά τυχόν απορίες.

Επέκταση/αξιολόγηση: χωρίς αξιολόγηση

7^ο Σχεδιάγραμμα Μαθήματος

Ήχος μαθήματος: Βαρύς ήχος (Πλάγιος του Γ')

Τραγούδι μαθήματος: «Βαρύτερ' απ' τα σίδερα»

Ηλικία/Τάξη: 12-14 χρονών/Α'-Γ' Γυμνασίου

Δραστηριότητα 1^η:

Χρόνος Δραστηριότητας: 4'

ΣΤΟΧΟΙ

Γενικοί: προετοιμασία για τραγούδι, ενεργοποίηση σώματος και διαφράγματος, συμμετοχή μαθητών στο μάθημα, δημιουργία κλίματος άνεσης και ασφάλειας των παιδιών μέσω του τραγουδιού.

Ειδικοί: προετοιμασία για τραγούδι, ενεργοποίηση διαφράγματος των μαθητών, ενεργοποίηση του σώματος, εξάσκηση για σωστή στάση του σώματος για τραγούδι, χαλάρωση του σώματος πριν το τραγούδι

ΥΛΙΚΑ: ---

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ / ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

Εισαγωγή/Αφόρμηση: Ο εκπαιδευτικός καλημερίζει τα παιδιά και ξεκινά το μάθημα ζητώντας τους να σηκωθούν όρθιοι. Τους εξηγεί την σημαντικότητα του ζεστάματος του σώματος πριν από το τραγούδι και ξεκινά την πρώτη δραστηριότητα ζητώντας από τα παιδιά να αρχίσουν να γέρνουν τον κορμό του πρώτα δεξιά και μετά αριστερά (να κάνουν πλάγια επίκυψη του κορμού) για 1'.

Ανάλυση: Προχωρά, σε μία άσκηση περιστροφής του αυχένα για 1' πρώτα προς τα δεξιά και μετά προς τα αριστερά. Ύστερα, προχωρά στην ενεργοποίηση του διαφράγματος με άσκηση διαφραγματικής αναπνοής. Δείχνοντας το παράλληλα, ο εκπαιδευτικός ζητά από τα παιδιά να κάνουν εισπνοή αέρα, βαθιά και χαμηλά, και να εκπνεύσουν αργά τον αέρα βγάζοντας και τον ήχο –σσ-. Πριν την πραγματοποίηση της άσκησης ο εκπαιδευτικός εξηγεί ότι «ο αέρας κατευθύνεται στη βάση των πνευμόνων διευρύνοντας τη γύρω περιοχή, ενώ το στήθος παραμένει στητό και οι ώμοι χαμηλοί και σταθεροί». Περιμένει μέχρι και ο τελευταίος μαθητής να ολοκληρώσει την αναπνοή του πριν συνεχίσει παρακάτω

Επέκταση/αξιολόγηση: χωρίς αξιολόγηση

Δραστηριότητα 2^η:

Χρόνος Δραστηριότητας: 5'

ΣΤΟΧΟΙ

Γενικοί: προετοιμασία για τραγούδι/ψάλσιμο, ζέσταμα φωνής, μουσική ενεργοποίηση των παιδιών, μελωδική ανάπτυξη

Ειδικοί: ζέσταμα φωνής και προετοιμασία για τραγούδι

ΥΛΙΚΑ: ένα διαπασών

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ / ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

Εισαγωγή/Αφόρμηση: Ως εισαγωγή στην δραστηριότητα, ο εκπαιδευτικός τονίζει στα παιδιά την σημασία του ζεστάματος της φωνής πριν το τραγούδι και ξεκινά το ζέσταμα.

Ανάλυση: Άσκηση 1^η: Ο εκπαιδευτικός λέει στα παιδιά ότι θα κάνουν μία άσκηση που μπορεί να ονομαστεί «Σειρήνα» ή «Ασθενοφόρο»: Από έναν χαμηλό τόνο (πχ.

ντο) αρχίζουν, με κλειστό το στόμα, και «γλιστρούν» προς τα πάνω και μετά πάλι προς τα κάτω (σαν την σειρήνα από ένα ασθενοφόρο). Δείχνει πρώτα μόνος του μία φορά την άσκηση από τον αρχικό τόνο και ύστερα ανεβαίνει μία ημιτόνιο (μέχρι να φτάσει την νότα μι) και επιστρέφει πάλι στην αρχική νότα.

Άσκηση 2^η: ξεκινώντας από την νότα ντο ο εκπαιδευτικός τραγουδά την εξής μελωδική αλληλουχία:

και επαναλαμβάνουν τα παιδιά. Έπειτα, συνεχίζει την άσκηση ανεβαίνοντας κάθε φορά ένα ημιτόνιο μέχρι και την νότα φα τραγουδώντας μαζί με τα παιδιά και επιστρέφει ανά ημιτόνιο μέχρι την νότα ντο

Επέκταση/αξιολόγηση: χωρίς αξιολόγηση

Δραστηριότητα 3^η:

Χρόνος Δραστηριότητας: 8-10'

ΣΤΟΧΟΙ

Γενικοί: επαφή/επανάληψη της σημειογραφίας της Β.Μ.

Ειδικοί: επαφή – εξοικείωση/επανάληψη των σημαδιών που συναντάμε στο τραγούδι, επαφή - εξοικείωση/επανάληψη της θεωρίας του Γ' ήχου (αρκτική μαρτυρία, μαρτυρίες κειμένου, φθορές, συστήματα)

ΥΛΙΚΑ:

βοηθητικό υλικό: καρτέλες (με αυτοκόλλητα ή ταινία στο πίσω μέρος για να κολλήσουν στο πίνακα) με τα σημάδια ποσότητας, τα σημάδια χρόνου και τα σημάδια ποιότητας που συναντάμε στο τραγούδι «Βαρύτερ' απ' τα σίδερα», πίνακας, γραφική ύλη

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ / ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

Εισαγωγή/Αφόρμηση: Ο εκπαιδευτικός ξεκινά την δραστηριότητα δείχνοντας γρήγορα στα παιδιά όλες τις καρτέλες μία-μία. Χωρίζει τον πίνακα ως εξής:

////////	χαρακτήρες	κίνηση	1	κίνηση	2	κίνηση	3
////////	ισότητας	φωνής		φωνών		φωνών	

ανάβαση				
κατάβαση				

Και από κάτω δημιουργεί και τον εξής διαχωρισμό:

πρόσθεση 1 χρόνου	διαίρεση 1 χρόνου	παύση 1 χρόνου

Ανάλυση: Ξεκινώντας από τα σημάδια ποσότητας, αρχίζει και εξηγεί την λειτουργία του καθενός ξεχωριστά, δείχνοντας και την αντίστοιχη καρτέλα και τοποθετώντας τη στο αντίστοιχο «πλαίσιο» του πίνακα. Επαναλαμβάνει τη διαδικασία για όλα τα σημάδια ποσότητας που συναντάμε στο τραγούδι και κάνει το ίδιο και για τα σημάδια χρόνου. Ύστερα, βγάζει όλες τις καρτέλες από τον πίνακα, τις μπερδεύει και λέει στα παιδιά ότι θα παίξουν ένα παιχνίδι: Θα δείχνει μία κάρτα και οι μαθητές θα πρέπει, αφού σηκώσουν το χέρι και πάρουν το λόγο, να την τοποθετήσουν στο αντίστοιχο «πλαίσιο» του πίνακα ανάλογα με την λειτουργία της. Εάν δυσκολεύονται σε κάποιο σημάδι το τοποθετεί ο ίδιος και επαναλαμβάνει την λειτουργία του. Αφού ολοκληρωθεί το παιχνίδι ο εκπαιδευτικός κάνει εν συντομία λόγο για τα σημάδια ποιότητας (που βρίσκουμε στο τραγούδι), δείχνοντας και την αντίστοιχη κάρτα με το σύμβολο.

Επέκταση/αξιολόγηση: χωρίς αξιολόγηση

Δραστηριότητα 4^η:

Χρόνος Δραστηριότητας: 10΄

ΣΤΟΧΟΙ

Γενικοί: μουσική θεωρία του Βαρύ ήχου, επαφή με την μελωδική κίνηση του Βαρύ ήχου

Ειδικοί: επαφή & εξοικείωση με θεωρητικά στοιχεία του Βαρύ ήχου (αρκτική μαρτυρία, δεσπόζοντες φθόγγοι, απήχημα κλπ.), επαφή, ακρόαση και εξοικείωση με μία πιθανή μελωδική κίνηση του Βαρύ ήχου, φωνητική απόδοση της μελωδικής κίνησης από τους μαθητές

ΥΛΙΚΑ:

βοηθητικά υλικά: πίνακας, γραφική ύλη, φωτοτυπίες με τις σημειώσεις (τα στοιχεία) της ανάλυσης για το τραγούδι (βλ. κεφ. 2.2.7)

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ / ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

Εισαγωγή/Αφόρμηση: Ο εκπαιδευτικός ενημερώνει τα παιδιά ότι στο σημερινό μάθημα θα μάθουν το τραγούδι «Βαρύτερ' απ' τα σίδερα». Λέει ότι «το τραγούδι αυτό αντιστοιχεί στον Βαρύ (πλ. του Γ') ήχο της Β.Μ.» και γράφει στον πίνακα την

Αρκτική Μαρτυρία του ήχου ἤχος Ζω . Εξηγεί στα παιδιά τι δηλώνει

η μαρτυρία, όπως φαίνεται παρακάτω:

Αρκτική Μαρτυρία: ἤχος Ζω

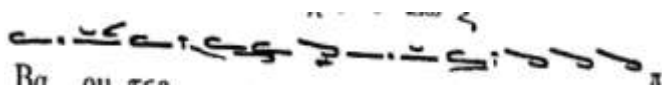
ἤχος : ήχος βαρύς

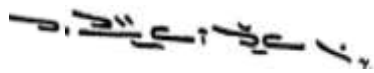
Ζω: η βάση του ήχου : η φθορά του ήχου

Στην συνέχεια, κάνει λόγο και για τα υπόλοιπα στοιχεία του ήχου (μαρτυρίες, απήχημα κλπ.) και κάνει λόγο και για τα συστήματα που μπορεί να χρησιμοποιεί ο ήχος: το σύστημα (ή τετραφωνία) ζω – γα (ή Δι) και το σύστημα (ή επταφωνία) ζω – Ζω'.

Ανάλυση: Ύστερα, ο εκπαιδευτικός προσπαθεί να δείξει στα παιδιά τις διαστηματικές αποστάσεις των παραπάνω συστημάτων χρησιμοποιώντας μουσικές φράσεις από το τραγούδι «Βαρύτερ' απ' τα σίδερα» (βλ. δραστηριότητα 5 παρακάτω):

Για να δείξει στους μαθητές την διαστηματική διάρθρωση του συστήματος ζω – γα χρησιμοποιεί τη εξής μελωδική φράση:

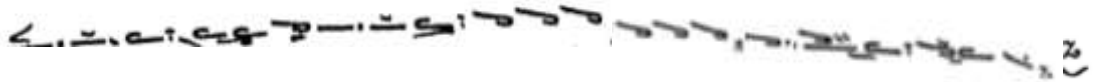

Γράφει την φράση στον πίνακα και την τραγουδάει μόνος του την φράση μία ή δύο φορές. Έτσι, δίνοντας

στα παιδιά κατάλληλο τόνο και ατάκα, ζητά να την επαναλάβουν μία ή δύο φορές.

Για να δείξει την διαστηματική διάρθρωση του συστήματος ζω – Ζω' χρησιμοποιεί τη εξής μελωδική φράση:

Γράφει την φράση στον πίνακα και την τραγουδάει μόνος του την φράση μία ή δύο φορές. Έτσι, δίνοντας στα παιδιά κατάλληλο τόνο και ατάκα, ζητά να την επαναλάβουν μία ή δύο φορές.

Επέκταση/αξιολόγηση: Ως επέκταση & αξιολόγηση, ο εκπαιδευτικός μπορεί χρησιμοποιώντας την μέθοδο του «χειρονόμου» να δημιουργήσει διάφορες μελωδικές αλληλουχίες πάνω σε αυτά τα συστήματα τις οποίες θα καλέσει τους μαθητές να τις αποδώσουν φωνητικά επιτόπου, ως ένας τρόπος εμπέδωσης και εξάσκησης των διαστημάτων του Βαρέως ήχου.

Δραστηριότητα 5^η:

Χρόνος Δραστηριότητας: 6΄

ΣΤΟΧΟΙ

Γενικοί: επαφή με την παραδοσιακή ελληνική μουσική, εκμάθηση του τραγουδιού «Βαρύτερ' απ' τα σίδερα», τραγούδι των μαθητών, επαφή με τον Βαρύ ήχο της Β.Μ.

Ειδικοί: εκμάθηση του τραγουδιού «Βαρύτερ' απ' τα σίδερα», επαφή με λαογραφικά και γενικά στοιχεία του τραγουδιού, επαφή με την μελωδική κίνηση του Βαρέως ήχου της Β.Μ.

ΥΛΙΚΑ:

Μουσικό υλικό: το παραδοσιακό τραγούδι «Βαρύτερ' απ' τα σίδερα» (βλ. επόμενη σελίδα για παρτιτούρα)

Βοηθητικό υλικό: φωτοτυπίες της παρτιτούρας του τραγουδιού

Βαρύτερ' ἀπ' τὰ σίδηρα.

(Καλιματιανά Κοινότητα, Πάλεος)

Ἦχος αὐτῶν Ζαὶ ξ

Βα ρυ τερ α ἀπ τα σε δε ρα κα λε εἰ ναι
τα μα αυ ρα ρου ου χα α
για τι τα φο ο ρε σα κικ γοι αι αι για μιαν
α γα α πη που οι χι α

Βαρύτερ' ἀπ' τὰ σίδηρα, καλέ, εἶναι τὰ μαῦρα ρούχα,
γιατί τὰ φόρεσα κι ἐγὼ γιὰ μιὰν ἀγάπη πούχα.
Ἀλύπητη λυπήσου με, γῆρ' πάρε με, γῆ ἀνήσου με.

Τουχπίνη μὲ φωνίζουσε, καλέ, μὴ ποιά ἐν' ἡ τουχπινιά μου,
γιατί ἀγαπῶ μελιχρονό, καὶ βγάλα τ' ἄνοιά μου.
Ἐλι τοῦ μόνου τοῦ κλωνί, δὲν ἔχει πλέον ἔμεση.

Τὸ μο νο μοι οι πα ρι πο οι κα λε εἰ
και αι που δε ε σε βλε ε πα α
και μο ρι χος μοι τα περ τω οι ω τα νου
μοι πα ος τω ε ε χι ω

Τὸ μόνο μου παράνοια, καλέ, εἶναι ἕνω δὲν σὲ βλέπω,
καὶ μοναχός μου τὰ περσῶ, τὸ νοῦ μου πῶς τὸν ἔχεις.
Ἀλύπητη λυπήσου με, γῆρ' πάρε με, γῆ ἀνήσου με.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ / ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

Εισαγωγή/Αφόρμηση: Στην εισαγωγή, ο εκπαιδευτικός έχοντας ἤδη μιλήσει για την σημειογραφία του τραγουδιού, λέει μία φορά «παραλλαγή» το τραγούδι και την επωδὸ του. Αφού δώσει τόνο και ἀτάκα στους μαθητές, τραγουδοῦν μία φορά μαζί «παραλλαγή» την στροφή χωρίς την επωδὸ και ὕστερα μία φορά μόνοι τους οι μαθητές. Επαναλαμβάνει την διαδικασία αὐτή τη φορά για την επωδὸ.

Ανάλυση: Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει το τραγούδι μαζί με την επωδὸ «μέλος». Δίνοντας ἀτάκα και τόνο στα παιδιά, τους ζητά να τραγουδήσουν μαζί του την πρώτη στροφή και την επωδὸ, κοιτώντας την παρτιτούρα. Ὑστερα, τους ζητά να δοκιμάσουν να τραγουδήσουν τις δύο αὐτές μελωδίες μόνοι τους.

Επέκταση/αξιολόγηση: χωρίς αξιολόγηση

8^ο Σχεδιάγραμμα Μαθήματος

Ήχος μαθήματος: Πλάγιος του Δ΄ ήχος

Τραγούδι μαθήματος: «Η Αλατσατιανή»

Ηλικία/Τάξη: 12-14 χρονών/Α΄-Γ΄ Γυμνασίου

Δραστηριότητα 1^η:

Χρόνος Δραστηριότητας: 4΄

ΣΤΟΧΟΙ

Γενικοί: προετοιμασία για τραγούδι, ενεργοποίηση σώματος και διαφράγματος, συμμετοχή μαθητών στο μάθημα, δημιουργία κλίματος άνεσης και ασφάλειας των παιδιών μέσω του τραγουδιού.

Ειδικοί: προετοιμασία για τραγούδι, ενεργοποίηση διαφράγματος των μαθητών, ενεργοποίηση του σώματος, εξάσκηση για σωστή στάση του σώματος για τραγούδι, χαλάρωση του σώματος πριν το τραγούδι

ΥΛΙΚΑ: ---

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ / ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

Εισαγωγή/Αφόρμηση: Ο εκπαιδευτικός καλημερίζει τα παιδιά και ξεκινά το μάθημα ζητώντας τους να σηκωθούν όρθιοι. Τους εξηγεί την σημαντικότητα του ζεστάματος του σώματος πριν από το τραγούδι και ξεκινά την πρώτη δραστηριότητα ζητώντας από τα παιδιά να αρχίσουν να γέρνουν τον κορμό του πρώτα δεξιά και μετά αριστερά (να κάνουν πλάγια επίκυψη του κορμού) για 1΄.

Ανάλυση: Προχωρά, σε μία άσκηση περιστροφής του αυχένα για 1΄ πρώτα προς τα δεξιά και μετά προς τα αριστερά. Ύστερα, προχωρά στην ενεργοποίηση του διαφράγματος με άσκηση διαφραγματικής αναπνοής. Δείχνοντας το παράλληλα, ο εκπαιδευτικός ζητά από τα παιδιά να κάνουν εισπνοή αέρα, βαθιά και χαμηλά, και να εκπνεύσουν αργά τον αέρα βγάζοντας και τον ήχο –σς-. Πριν την πραγματοποίηση της άσκησης ο εκπαιδευτικός εξηγεί ότι «ο αέρας κατευθύνεται στη βάση των πνευμόνων διευρύνοντας τη γύρω περιοχή, ενώ το στήθος παραμένει στητό

και οι ώμοι χαμηλοί και σταθεροί». Περιμένει μέχρι και ο τελευταίος μαθητής να ολοκληρώσει την αναπνοή του πριν συνεχίσει παρακάτω

Επέκταση/αξιολόγηση: χωρίς αξιολόγηση

Δραστηριότητα 2^η:

Χρόνος Δραστηριότητας: 5´

ΣΤΟΧΟΙ

Γενικοί: προετοιμασία για τραγούδι/ψάλσιμο, ζέσταμα φωνής, μουσική ενεργοποίηση των παιδιών, μελωδική ανάπτυξη

Ειδικοί: ζέσταμα φωνής και προετοιμασία για τραγούδι

ΥΛΙΚΑ: ένα διαπασών

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ / ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

Εισαγωγή/Αφόρμηση: Ως εισαγωγή στην δραστηριότητα, ο εκπαιδευτικός τονίζει στα παιδιά την σημασία του ζεστάματος της φωνής πριν το τραγούδι και ξεκινά το ζέσταμα.

Ανάλυση: Άσκηση 1^η: Ο εκπαιδευτικός λέει στα παιδιά ότι θα κάνουν μία άσκηση που μπορεί να ονομαστεί «Σειρήνα» ή «Ασθενοφόρο»: Από έναν χαμηλό τόνο (πχ. ντο) αρχίζουν, με κλειστό το στόμα, και «γλιστρούν» προς τα πάνω και μετά πάλι προς τα κάτω (σαν την σειρήνα από ένα ασθενοφόρο). Δείχνει πρώτα μόνος του μία φορά την άσκηση από τον αρχικό τόνο και ύστερα ανεβαίνει μία ημιτόνιο (μέχρι να φτάσει την νότα μι) και επιστρέφει πάλι στην αρχική νότα.

Άσκηση 2^η: ξεκινώντας από την νότα ντο ο εκπαιδευτικός τραγουδά την εξής μελωδική αλληλουχία:

και επαναλαμβάνουν τα παιδιά. Έπειτα, συνεχίζει την άσκηση ανεβαίνοντας κάθε φορά ένα ημιτόνιο μέχρι και την νότα φα τραγουδώντας μαζί με τα παιδιά και επιστρέφει ανά ημιτόνιο μέχρι την νότα ντο

Επέκταση/αξιολόγηση: χωρίς αξιολόγηση

Δραστηριότητα 3^η:

Χρόνος Δραστηριότητας: 5΄

ΣΤΟΧΟΙ

Γενικοί: προετοιμασία για τραγούδι/ψάλσιμο, επαφή με την μελωδική κίνηση του Πλ. Δ΄ ήχου

Ειδικοί: επαφή, ακρόαση και εξοικείωση με μία πιθανή μελωδική κίνηση του Πλ. Δ΄ ήχου, φωνητική απόδοση της μελωδικής κίνησης από τους μαθητές

ΥΛΙΚΑ: ---

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ / ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

Εισαγωγή/Αφόρμηση: Ο εκπαιδευτικός ξεκινάει την δραστηριότητα καλώντας τα παιδιά να καθίσουν στις θέσεις τους. Χρησιμοποιώντας την μέθοδο του «χειρονόμου» (μέθ. Πατρώνα), ο εκπαιδευτικός, δείχνοντας κάθε φορά το ύψος και τη θέση του φθόγγου στο σύστημα, τραγουδά/ψάλλει το σύστημα (τετραφωνία) νη – Δι του Πλ. Δ΄ ήχου.

Ανάλυση: Στην συνέχεια, ο εκπαιδευτικός καλεί τους μαθητές να ψάλλουν και αυτοί το σύστημα, μαζί με την καθοδήγηση του δασκάλου. Έτσι, ο δάσκαλος χρησιμοποιώντας τον «χειρονόμο» δείχνει στους μαθητές το σύστημα που θα ψάλλουν και ψάλλει μαζί με τους μαθητές (δημιουργώντας διάφορες μελωδικές αλληλουχίες) για 1-2΄. Έπειτα, εισάγει (ή προσθέτει) στο ήδη υπάρχον σύστημα και το σύστημα (τριφωνία) Δι – Νη΄ και δείχνει στα παιδιά την μελωδική πορεία του μία φορά. Έτσι, ο εκπαιδευτικός, δημιουργώντας διάφορες μελωδικές αλληλουχίες, δείχνει στους μαθητές τι θα ψάλλουν κάθε φορά χρησιμοποιώντας και τα δύο συστήματα. Εξηγεί στα παιδιά ότι τη μελωδική αυτή κίνηση και τα διαστήματα που μόλις τραγουδήσανε ανήκουν στον ήχο Πλάγιο του Δ΄ της Β.Μ,

Επέκταση/αξιολόγηση: Χωρίς αξιολόγηση

Δραστηριότητα 4^η:

Χρόνος Δραστηριότητας: 10΄

ΣΤΟΧΟΙ

Γενικοί: επαφή με την παραδοσιακή ελληνική μουσική, εκμάθηση του τραγουδιού «Η Αλατσατιανή», τραγούδι των μαθητών, επαφή με τον Πλ. Δ΄ ήχο της Β.Μ., επαφή/επανάληψη της σημειογραφίας της Β.Μ.

Ειδικοί: εκμάθηση του τραγουδιού «Η Αλατσατιανή», επαφή με λαογραφικά και γενικά στοιχεία του τραγουδιού, επαφή με την μελωδική κίνηση του Πλ. Δ΄ ήχου της Β.Μ. , επανάληψη των χαρακτήρων ποσότητας, ποιότητας και χρόνου που συναντούμε στο τραγούδι

ΥΛΙΚΑ:

Μουσικό υλικό: το παραδοσιακό τραγούδι «Η Αλατσατιανή»

-370-

‘Η Αλατσατιανή.
(Ανταρμωτίς Μ. Λαίος)
Ήχος Δ΄ Νη ε, ε

Δεν ει εις ου γη η η ει α ση η ου
θα α Δ

α α μη η α ει στε ει ζα Δ Α Δι ου
τα ση η Δ α α μη η α ει στε ει
ζα Δ ρου α ει αι ζα θη η

Δεν εις αγγι ει σφοδι, (δτε)
ει μη ανιστεαζα, Αλατσατιανή,
ει μη ανιστεαζα, μούσα και ζαθθ.

Να γωίρω στί ηροκέφαλο, (δτε)
ει από σφοδι ει ελίφα, Αλατσατιανή,
ει από σφοδι ει ελίφα, πάτω χαρμαθ.

Αί στε α αί στε γαι στε Δου αμ Δ΄ μη ζμ α
στα για α Δ θα σε πα α μω και θα φε
γω Δ μα ηη Πα α ου για α

Άστε, άστε γαιτελάρ μπιζμ άνταγιά,
θα σέ πάρω και θα φάγω μιά την Παναγιά.

Βοηθητικό υλικό: φωτοτυπίες της παρτιτούρας του τραγουδιού

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ / ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

Εισαγωγή/Αφόρμηση: Αφού ο εκπαιδευτικός ολοκληρώσει τις ασκήσεις για την εμπέδωση της μελωδικής κίνησης και των διαστημάτων του πλ. δ΄ ήχου, μοιράζει τις παρτιτούρες με το τραγούδι στους μαθητές. Αφού τους δώσει 1΄ για να τις

μελετήσουν, αρχίζει και σημειώνει στο πίνακα κάποιους από τους χαρακτήρες (ποσότητας, ποιότητας ή χρόνου) και ρωτά τους μαθητές ποια είναι η λειτουργία τους. Εάν δεν θυμούνται τους υπενθυμίζει.

Ανάλυση: Παρουσιάζει το τραγούδι, τραγουδώντας την πρώτη στροφή μόνος του μία φορά. Κάνει ερωτήσεις στους μαθητές για την προέλευση του τραγουδιού, τον ρυθμό του και για την εντύπωση που τους δημιουργεί. Χωρίς να κοιτούν την παρτιτούρα (οι μαθητές), ο εκπαιδευτικός ξεκινά την διδασκαλία. Τραγουδάει μόνος του την μελωδική φράση Α (με την επανάληψή της) και, δίνοντας κατάλληλο τόνο και ατάκα, ζητά από τους μαθητές να την επαναλάβουν 2 φορές. Στην συνέχεια, παρουσιάζει μόνη της τη μελωδική φράση Β και, δίνοντας κατάλληλο τόνο και ατάκα, ζητά από τους μαθητές να την επαναλάβουν 2 φορές. Τραγουδούν μαζί και τις δύο φράσεις μία ή δύο φορές. Μετά από αυτό, τονίζει στα παιδιά ότι το τραγούδι έχει και μία τρίτη μελωδική φράση (Μελωδική φράση Γ) ή οποία είναι ίδια με την Β φράση αλλά έχει άλλο στίχο. Την τραγουδά μία φορά και ζητά να την επαναλάβουν μία ή δύο φορές. Τραγουδούν οι μαθητές μία φορά ολόκληρη την πρώτη στροφή & την επωδό, με τον εκπαιδευτικό να ενισχύει όπου δυσκολεύονται (είτε στην μελωδία είτε στο στίχο). Έτσι, ο εκπαιδευτικός καλεί τα παιδιά να δοκιμάσουν να τραγουδήσουν το τραγούδι και μία φορά «παραλλαγή» (κοιτώντας πλέον τις παρτιτούρες τους) (ως επιβεβαίωση όσων ειπώθηκαν στην εισαγωγή της δραστηριότητας. Τέλος, ο εκπαιδευτικός ρωτά αν ξέρει κάποιος σε ποιον ήχο θα μπορούσε να «καταταγεί» το τραγούδι αυτό και ακούει τις γνώμες των παιδιών.

Επέκταση/αξιολόγηση: χωρίς αξιολόγηση

Δραστηριότητα 5^η:

Χρόνος Δραστηριότητας: 6΄

ΣΤΟΧΟΙ

Γενικοί: μουσική θεωρία του Πλ. Δ΄ ήχου,

Ειδικοί: επαφή & εξοικείωση με θεωρητικά στοιχεία του Πλ. Δ΄ ήχου (αρκτική μαρτυρία, δεσπόζοντες φθόγγοι, απήχημα κλπ.),

ΥΛΙΚΑ:

βοηθητικά υλικά: πίνακας, γραφική ύλη, φωτοτυπίες με τις σημειώσεις (τα στοιχεία) της ανάλυσης για το τραγούδι (βλ. κεφ. 2.2.8)

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ / ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

Εισαγωγή/Αφόρμηση: Ως αφόρμηση της δραστηριότητας ο εκπαιδευτικός φανερώνει στους μαθητές τον ήχο στον οποίο βρίσκεται το τραγούδι που διδάχθηκαν (σε συνάφεια με το τέλος της προηγούμενης δραστηριότητας). Τους μαρτυρά ότι ο ήχος είναι ο Πλάγιος Δ' και τους λέει ότι θα μιλήσουν λίγο για την θεωρία του ήχου.

Ανάλυση: Τους λέει ότι «όπως βλέπουν στην παρτιτούρα η αρκτική μαρτυρία του

ήχου είναι $\overset{\circ}{\text{H}}\chi\omicron\varsigma \overset{\lambda}{\text{A}} \overset{\delta}{\text{A}} \text{N}\eta \text{ z}$, σημειώνοντας τη παράλληλα και στον πίνακα. Αναλύει την αρκτική μαρτυρία (βλ. κεφ. 2.2.8), κάνει λόγο για την βάση, τις ενδιάμεσες μαρτυρίες του ήχου και τις καταλήξεις του. Τέλος, μιλάει για τα συστήματα που χρησιμοποιεί ο ήχος (νη Δι & Δι – Νη') παρουσιάζοντας τα ξανά με την μέθοδο το χειρονόμου στους μαθητές και καλώντας τους να τα ξανά-αποδώσουν φωνητικά.

Επέκταση/αξιολόγηση: χωρίς αξιολόγηση

Επίλογος

Συνοψίζοντας την παρούσα εργασία, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η ελληνική παραδοσιακή μουσική είναι συμβατή, έως ένα βαθμό με βυζαντινή μουσική. Η πορεία της εργασίας, μας καθιστά σαφές ότι η έρευνα και η επιλογή των συγκεκριμένων τραγουδιών στάθηκε ικανή να φανερώσει, μέσω των αναλύσεων που πραγματοποιήθηκαν, την τροπικότητα που μπορεί να «κρύβουν» τα παραδοσιακά τραγούδια, πώς αυτή μπορεί να συσχετιστεί με την Ψαλτική Τέχνη, αλλά και πώς η βυζαντινή παρασημαντική διαφυλάττει τον πλούτο της προφορικής παράδοσης. Στο τρίτο κεφάλαιο της εργασίας, έγινε προσπάθεια εφαρμογής του παραπάνω συσχετισμού με διάφορους τρόπους. Στο τέλος της ημέρας, ο αρχικός σκοπός της εργασίας επετεύχθη σε ικανοποιητικό βαθμό. Είναι σημαντικό να μην ξεχνάμε και τον σκοπό της διδασκαλίας της μουσικής: την ανάπτυξη από την πλευρά του μαθητή θετικής στάσης απέναντι στη μουσική και τη γενικότερη ευαισθητοποίηση του ατόμου σε κάθε μορφή τέχνης.

Παράρτημα

Λεξιλόγιο Όρων

Αρκτική Μαρτυρία: Ένα σύνθετο σύμβολο (ένας συνδυασμός σημαδιών) που μας φανερώνει τον ήχο στον οποίο είναι γραμμένο ένα μουσικό μέλος. Συνήθως αποτελείται από:

A) την λέξη ήχος

B) την στενογραφία του ονόματος του ήχου

β. σύμφωνα με την τροπικότητα: ο ήχος (ή η μελωδική κίνηση) που βρίσκεται τρεις φωνές πάνω από το σημείο αναφοράς

β. σύμφωνα με την τροπικότητα: ο ήχος (ή η μελωδική κίνηση) που βρίσκεται τέσσερις φωνές πάνω από το σημείο αναφοράς

Γ) την φθορά του ήχου

Δεσπόζοντες Βαθμίδες (Δεσπόζοντες Φθόγγοι): Είναι σταθερές και αμετακίνητες βαθμίδες που συνήθως έλκουν τους υπόλοιπους φθόγγους της «κλίμακας» (κυρίως στους διατονικούς ήχους). Σύμφωνα, με τον Χρύσανθο, είναι και οι βαθμίδες (φθόγγοι) στους οποίους «χαίρει να διατρίβει ο ήχος». Σύμφωνα πάλι με τον Μαυροειδή, δεσπόζοντες είναι οι βαθμίδες που «δίδουν το βασικό “χρώμα” του ήχου (1999, 91)

Διφωνία: σύμφωνα με την τροπικότητα: ο ήχος (ή η μελωδική κίνηση) που βρίσκεται δύο φωνές πάνω από το σημείο αναφοράς

Επί το βαρύ: δηλώνει κίνηση καθοδική (προς τα κάτω)

Επί το οξύ: δηλώνει κίνηση ανοδική (προς τα πάνω)

Επιφωνία: σύμφωνα με την τροπικότητα: ο ήχος (ή η μελωδική κίνηση) που βρίσκεται μία φωνή πάνω από το σημείο αναφοράς

Ήχος: «Είναι μία “ιδέα”, ιδιαίτερο άκουσμα, με ορισμένα χαρακτηριστικά, που ονομάζονται συστατικά των ήχων» (Πάρης, 2016, 11)

Μαρτυρία: «Αποτελούν χαρακτηριστικό για την οπτική αναγνώριση του ήχου από το μουσικό κείμενο. Για κάθε φθόγγο της κλίμακας προβλέπεται ένα σύμβολο, την

μαρτυρία, που δηλώνει («μαρτυρεί» την συγκεκριμένη βαθμίδα της διαδοχής των φθόγγων» (Πάρης 2016, 14)

Μέλος: «Η μουσική απαγγελία των συλλαβών του άσματος» (Ιωακείμ 2013, 40) ή όπως γράφει ο Ψάχος: « η μνημονική εκτέλεσις της κυρίως μουσικής του άσματος, επί τη βάσει των τε εμφώνων και αφώνων χαρακτήρων και των λοιπών υποστάσεων»

Μελωδική κίνηση: ο τρόπος με τον οποίο δομείται η μελωδία

Μετροφωνία: Σύμφωνα με τον Κ. Ψάχο: « Μετροφωνία ελέγετο ή εκτέλεσις του άσματος δια μόνων των φωνητικών χαρακτήρων, χωρίς να λαμβάνονται υπ' όψιν τα άφωνα σημάδια και αι άλλαι υποστάσεις»

Παραλλαγή: «Η μουσική απαγγελία των φθόγγων του μουσικού κειμένου με τις συλλαβές πα, βου, γα κ.ο.κ.» (Ιωακείμ 2013, 39) Σημ.: Ο ορισμός επιβεβαιώνεται και από τον Κ. Ψάχο.

Σύστημα: «Στην αρχαία μουσική, σύστημα είναι ένας γραμμικός συνδυασμός διαδοχικών φθόγγων και των μεταξύ τους διαστημάτων» (Πάρης 2016, 17-18)

Τετραφωνία: α. (ή αλλιώς πεντάχορδο ή τροχός). Ένα σύστημα που περιέχει τέσσερα διαστήματα.

Τριφωνία: α. ένα σύστημα που περιέχει τρία διαστήματα.

Φθόγγος/Φωνή: Είναι η ύλη, το υποκείμενο της Μουσικής. Είναι ένας ήχος που παράγεται είτε από την ανθρώπινη φωνή είτε από κάποιο όργανο σε συγκεκριμένο ύψος.

Φθορές: Σύμβολα, που δείχνουν την διαστηματική δομή της κλίμακας. Όταν τοποθετούνται κατά την διάρκεια ενός μέλους προκαλούν μεταβολή σε άλλον ήχο ή γένος.

Φόρμα: η μορφή που έχουν τα μουσικά έργα

Χαρακτήρες ποιότητας: Λέγονται και άχρονες υποστάσεις. Φανερώνουν φωνητικά μελωδικά ποικίλματα και δείχνουν τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να εκφέρονται τα διαστήματα.

Χαρακτήρες ποσότητας: Είναι δέκα (10) . Δείχνουν την κίνηση που πρέπει να κάνει η φωνή. Χωρίζονται σε χαρακτήρες ανάβασης, κατάβασης και ισότητας.

Χαρακτήρες χρόνου: Οι χαρακτήρες που μεταβάλλουν την χρονική διάρκεια των φθόγγων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μουσικά Βιβλία

Καράς, Σίμων. 2002. *Δημοτικά Τραγούδια Ηπείρου σε Βυζαντινή Μουσική Σημειογραφία*. Επιμέλεια του Μάρκου Κ. Ι.. Αθήνα: Σύλλογος προς Διάδοσιν της Εθνικής Μουσικής.

Καράς, Σίμων. 2006. *Δημοτικά Τραγούδια Θεσσαλίας σε Βυζαντινή Μουσική Σημειογραφία*. Επιμέλεια του Μάρκου Κ. Ι.. Αθήνα: Σύλλογος προς Διάδοσιν της Εθνικής Μουσικής.

Παππάς, Παναγιώτης. 2006. *Παιδικά, Εποχιακά, Επετειακά κ.α. Δημοτικά Τραγούδια*. Α΄ Τόμος. Αθήνα: Digital Cory Center.

Παππάς, Παναγιώτης. 2006. *Παιδικά, Εποχιακά, Επετειακά κ.α. Δημοτικά Τραγούδια*. Β΄ Τόμος. Αθήνα: Digital Cory Center.

Συλλογή Δημοτικών Τραγουδιών σε Βυζαντινή Παρασημαντική: προς χρήση των Μουσικών Σχολείων, των σχολών Βυζαντινής Μουσικής και των ωδείων. Επιμέλεια του πρωτοπρεσβύτερου π. Αθανασίου Π. Τύμπα. Τρίκαλα: Ιερά Μητρόπολις Τρίκης και Σταγών.

Θεωρητικά Βιβλία

Γιαννέλος, Δημήτρης. 2009. *Σύντομο Θεωρητικό Βυζαντινής Μουσικής*. Επιμέλεια του Ιωάννη Κ. Παπαχρόνη. Κατερίνη: Εκδόσεις Επέκταση.

Ιωακείμ, Ανδρέας. 2013. *Θεωρία και Πράξη της Ψαλτικής Τέχνης*. Λαμία: Εκδόσεις Ιεράς Μητροπόλεως Φθιώτιδος.

Κωνσταντίνου, Γεώργιος. 2013. *Θεωρία και Πράξη της Εκκλησιαστικής Μουσικής*. ΣΤ΄ Έκδοση. Άγιον Όρος: Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου.

Χρύσανθος ο εκ Μαδύτων. *Θεωρητικόν Μέγα της Μουσικής*. Τεργέστη 1832.

Ψάχος, Κ.Α. 1978. *Η Παρασημαντική της Βυζαντινής Μουσικής: Ήτοι Ιστορική και Τεχνική Επισκόπησις της Βυζαντινής Μουσικής από των πρώτων χριστιανικών χρόνων μέχρι των καθ' ημών*. Επιμέλεια του Γεωργίου Χατζηθεοδώρου. Δεύτερη Έκδοσις. Νάουσα: Εκδόσεις Κουλτούρα.

Γενική Βιβλιογραφία

Αλεξάνδρου, Μαρία. 2010. *Εξηγήσεις και Μεταγραφές της Βυζαντινής Μουσικής: Σύντομη εισαγωγή στον προβληματισμό τους*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.

Γουγουλάκη, Νικολέττα. 2021. «Δημοτικό Τραγούδι της Ανατολικής Ρωμυλίας – Διδακτική Προσέγγιση». Πτυχιακή Εργασία, Τμήμα Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.
<https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/25727/9/GougoulakiNikolettaPe2021.pdf> .

Κουλίδου, Αφεντούλα. 2017. «Οι Μεταγραφές των Σχολειακών Ασμάτων». Διπλωματική εργασία, Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Θεσσαλονίκη.
<https://ikee.lib.auth.gr/record/300569/files/GRI-2018-22834.pdf> .

Μαυροειδής, Μάριος. 1999. *Οι Μουσικοί Τρόποι της Ανατολικής Μεσογείου: Ο βυζαντινός ήχος Το αραβικό μακάμ Το τούρκικο μακάμ*. Αθήνα: Fagotto Books.

Πάρης, Νεκτάριος. 2016. *Προθεωρία της Ψαλτικής*. Λευκωσία: Εκδόσεις Αγία Ταϊσία.

Πατρώνας, Γεώργιος. 2022. *Σημειώσεις του μαθήματος Εισαγωγή στη Βυζαντινή Εκκλησιαστική Μουσική*.

Τηγανούρια, Παναγιώτα. 2007. «'Μπάλος' στη Σαμοθράκη: Παράδοση και Νεωτερικότητα. Μια μουσική – εθνογραφική προσέγγιση». Διδακτορική Διατριβή,

Τμήμα Μουσικών Σπουδών, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
<http://hdl.handle.net/10442/hedi/19098> .

Ψαριανός, Διονύσιος. 2004. *183 Εκκλησιαστικοί ύμνοι εις την βυζαντινήν και ευρωπαϊκήν παρασημαντικήν*. Αθήνα: Ίδρυμα Βυζαντινής Μουσικολογίας.